

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна передплата виносить 10 К. (4 рублі), піврічна 5 К. (2 руб.),
квартальна 3 К. (1·20 руб.). :- Ціна поодинокого числа 30 сот.
(15 коп.).

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Омелян Бачинський.**

Адреса редакції і адміністрації: Wien VIII., Josefstädter-
straße 79, II. Stiege, Tür 19.

II. рік.

Відень, май 1915.

Ч. 17—18.

Перші ластівки.

Сувору, дуже сувору зиму перебуло наше українське громадянство. Здавалось вже людям з м'якою душею, що крига, яка насунула з півночі на нашу землю її обхопила і холодом смерті, лишить ся на довгі роки. Галичина 9 місяців стогнала під царським кулаком, російська Україна мовчала, бо сила ворожа затулила їй геть рота. Неначе хтось в хаті конав, обличча в людей пожовкли і всі бояли ся голосно говорити...

І ось крига московської навали лунула і подалась в розтіч на всі боки! Царська армія, розбита під Тарновом тікає далі і з-під Ряшева, і з-під Дуклі, і з цілих Карпат, і з Ярослава, і з усіх усюдів галицької землі! Те, що вчора люде вважали більше, ніж неможливим, те мов сон справджується! Аж тепер Великдень, аж тепер „Христос воскрес“ для скривавленої великостральної землі нашого народу. Нехай же сі надії вільють нового духа живого і безліч нової бадьорости в нашу суспільність для боротьби за великі українські змагання, за осягнення повного визволення цілого нашого народу і здійснення мрії про вільну самостійну Україну.

З погромом царської армії в Галичині справджується те, що ми передбачали від перших днів війни і в що не тратили надії навіть в найчорніші дні великої воєнної трагедії. Для нас, російських Українців, було безперечною аксіомою, що Росія не може утримати ся, що внутрішні суперечности і всі незліченні її болячки мусять врешті розстроїти і довести до безладдя цілу російську армію, викликати її розгром і в кінці революцію. Питанням було лише, коли се саме наступить, а мрією нашою, щоб лише не наступив мир перед початком сього безладдя.

Тарнів — повний розгром двох російських армій, нових 200.000 полонених, се перша ластівка неминучих велитенських подій, яких Західна Європа навіть ще не передбачає, не знаючи внутрішньої сути Росії. Справа піде, вона неминуче мусить піти тепер хутко.

* * *

І така ж для нас, Союзу визволення України, дорога — друга ластівка, що саме залетіла до нас з нашої власної землі, з російської України, із золотоверхого і завсїгди вилетеного в казки наших найкращих політичних мрій рідного Київа.

Земляки наші заворушились, — крига і там починає ламатись власними нашими українськими силами. Громадсько-національна українська організація стає реальним фактом і вже викидає й там поклики Союзу визволення України. Сей факт дає нам, закордонним представникам російської України, директиву вести далі тяжку працю серед усіх підводних і надводних каменів і скель на взятім нами шляху.

І знову скажемо: сталось! Ми передбачали се і вірили, знали, що так буде. Бо тільки так і могло бути в наших обставинах, хоч сього й не хотїлось людям незгідним з нами.

Се теж ластівка, яка віщує так багато, як тільки мрії можуть сягнути.

Нехай же мрії сі не кидають більше тих, хто міг жити для них, а не для себе. І нехай нова, ще більш жвава громадська робота закипить і задзвенить на всіх нивах нашої великої праці й ще тісніше обєднає між собою справжні громадські елементи з-по-за обох кордонів України.

Політична нарада російських Українців.

(Комунікат президії „Союзу визволення України“).

В двадцятих числах квітня н. ст. б. р. в однім більшім місті російської України відбула ся політична нарада визначних українських діячів, членів української соц.-дем. партії, української соціал-дем. „Спілки“, членів колишньої Революційної Української партії (Р. У. П.), а також безпартійних осіб. Нарада була присвячена в'ясненню орієнтаційної політичної лінії, з огляду на воєнні події, і справам організаційним. Між иншим підношено на нараді, що бажане уступлення російської армії з Галичини було б великою мілітарною і моральною поразкою Росії і створило б відповідний ґрунт для революційного руху в Росії взагалі, а особливо на Україні. На випадок такого

ходу події російські Українці мусять бути приготовані до належного використання ситуації, яка тоді витворила ся б, для здійснення національних змагань, виставлених під час війни українськими самостійницькими елементами. Постановлено затіснити зносини з заграничною організацією „Союзу визволення України“ і поробити відповідні організаційні заходи на місцях в Україні російській. Політична позиція заграничної організації „Союзу визв. України“, рівнож його діяльність знайшла в учасників наради повне зрозуміння і одобрення. Постановлено через сю організацію в'яснити позицію німецького й австро-угорського правительств в українській справі.

Признання Союзови з Америки.

Президія „Союзу визволення України“ недавно одержала такий лист від української поступово-робітничої організації „Гайдамаки“ в Америці.

„Вп. Добродії, члени Союзу визволення України!

Ми, делегати У. П. Р. О. Г. в Америці, зібрані на четвертій головній конвенції, дня 8. мая с. р. висказуємо Вам за Вашу щирю працю в справі визволення України найсердечнішу подяку і кличемо: Честь Вам і Слава!

Як Ви, так і ми дожидаємо сеї хвилі, коли Україна стане вільною. Хай-же здійснять ся наші мрії і ведуть нас до здвигнення вільної України, до віднови самих себе у власній хаті, де, по словам поета Т. Шевченка, буде „своя сила, правда і воля!“

Знова борцям, Січовим Стрільцям, сим модерним Запорожцям сучасного віку, висказуємо свої симпатії. До них кличемо: „Боріте ся — поборете!“

Героям і Геройкам (Січовикам і Січовичкам), погибшим в боротьбі за наші національні святощі, полягим в боротьбі за свободу вільної України — висказуємо свою як героям пошану, а оставшим по них вдовам і сиротам — своє співчуття.

З далекої чужини, з Америки, кінчачи отсих кілька слів, просимо Вас ще горячіше для визволення України працювати. А в доказ нашої прихильности до Вас і до сеї справи, за яку Ви і ми боремо ся, ми з цілої груди кличемо: „Ще не вмерла Україна!“

Р. С. Хотіли ми вислати до Вас телеграму, одначе цензура не пропускає.

За Уряд У. П. Р. О. „Гайдамаки“ в Shenandoah Pa:

Ціхонський, голова

Василь Сербай, секретар

Іван Бородайкевич, предсідатель конвенції

С. Мигович, секретар конвенції

Андрій Джує, касієр У. П. Р. О.

Бісмарк про самостійність України.

Сього року святкують Німці столітній ювілей уродження творця й довголітнього керманича теперішньої німецької держави, князя Оттона Бісмарка. Безмертною заслугою його перед німецьким народом є зєдинення дрібних німецьких держав в одну сильну німецьку державу та створення для неї тих могучих підвалин, на яких вона до нині спочиває і розвиваєть ся. Память сього мужа не є байдужою і для українського народу. Він був одним з перших німецьких політиків, який звернув пильну увагу на міжнародне значіння України та між своїми політичними плянами перестрою Європи поставив проєкт створення самостійної української держави.

А саме, коли в 1888 році Росія грозила Німеччині війною, появилася в берлінській часописі „Die Gegenwart“ (Сучасність) політична студія про Росію, в якій були обговорені найважливіші питання середньо- і східно-європейської

політики. Сю студію написав був німецький учений і політик Едвард Гартман, однак загально було відомо, що містить вона політичну програму самого Бісмарка, з яким автор студії жив в дуже близьких відносинах.

Основною думкою сеї студії було, що забезпечення тривалого європейського мира можливе тільки через розділ Росії на її складові часті. Гартман, а властиво Бісмарк, подавав проєкт поділу її на три часті: західну, по Вислу і Німан з населенням литовсько-польським і німецьким; полудневу, поміж Дністром і Двиною з одної сторони, а Доном і Волгою з другої з виключно українським населенням і східну, з тамтої сторони Дону і Волги з московською людністю. В такому вигляді Росія зоставала ся би все-таки сильною першорядною державою, яка мала би до сповнення важні задачі в Азії і була би посередницею між Європою і Азією. За те через утрату полудневих областей, відділення від Чор-

ного моря та перепинення її рухів в напрямі до Середземного і Каспійського моря, було би раз на все погребене значінне Росії яко світової держави.

В тих полудневих областях Росії — писав далі Гартман — живе український нарід і через те є тут підстава до створення самостійного київського королівства з 18 мільонами (в той час) українського населення, яке має всі умови до самостійного життя. Змосковщення української людности неможливе, бо московський елемент є там за-слабий. В разі війни повитали би Українці, яких національні почуття Росія зневажає, а права топче, вступуючі ворожі Росії війська як спасителів та прилучили ся б до них.

Гартман називає далі змагання Росії заняти Царгород злудою та не віщує великої будуччини всеславянському рухови. Кожний славянський нарід бажає собі самостійности, тому російське всеславянство мусить уступити місце вільній федерації народів. З сим не дасть ся погодити істнування російського царства, далеко ближше до здійснення сеї думки стоїть Австрія. Коли б Росія хотіла викликати війну, то легко може стрінутися з такою судьбою, як Франція в 1870 році. В Росії є багато невдоволених елементів, які правдо-

„Мусимо відбити східну Галичину!“

Воснні події виказали наглядно величезне значінне української частини Галичини для австрійсько-російських відносин. Чим раз яснійше стає для всіх, хто міг ще сумніватися ся, що головною цілю для Росії в сій війні є здобуття східної Галичини, а в міру сього чим раз загальнійшим стає переконання, яку необчислиму втрату для істнування й будучности Австрії принесло би здійснення сих російських плянів. Разом з тим не лиш серед публичної опінії, але й в кругах міродатних чинників підносить ся все виразнійше голос, що першою умовою забезпечення будучности Австрії є відібрання з московських рук галицької України.

Дня 19. квітня виголосив красвий маршалок Долішньої Австрії і визначний австрійський політик, князь Альойзій Ліхтенштайн, на політичнім зібранні у Відні знаменну з сього погляду промову про причини теперішньої війни, в якій головну увагу звернув на австрійсько-російський конфлікт. Бесідник змалював передовсім русифікаційну політику російського царату, спинаючи ся головню на переслідуванню українського народу.

„Головно — говорив він — відносить ся отся русифікація до цілої полудневої, української частини європейської Росії, простору, який замешкує 25 до 30 мільонів народу зовсім самостійного та цілком відмінного від великоруського племена. Українці не говорять якимесь російським нарідом, котре можна б асимілювати або підчинити офіційній мові. Петербурзька Академія Наук, отже свідок зовсім нешдо-зрілий, заявила отверто, що вони мають власну мову, основно інакшу від російської, яка від неї все більше і більше віддаляється.

Отсей український нарід має свою велику і славу історію, гарну і благородну літературу, великих поетів і письменників, а його оселі займають якраз найбільше родючу землю з лагідним підсоннем. Сей нарід найшов в австрійській східній Галичині свій притулок, має там свої народні школи, гімназії, катедри на університеті, може видавати й читати книжки й часописи в своїй рідній мові,

подібно підняли ся б проти неї, так що крім зовнішнього ворога мусіла би вона бороти ся з далеко грізнійшим внутрішнім противником. Доки Росія живе в згоді з Австро-Угорщиною і Німеччиною, доти не мають сї держави причини мішати ся в її внутрішні відносини. Якже ж вона хотіла би загрозувати своїх сусідів, тоді мусіли би вони перевести відповідний територіяльний поділ її, щоби зломити раз на все її світове пановання.

Тоді треба було би відступити Фінляндію Швеції, Бессарабію Румунії, з Курляндії, Литви і сумежних областей створити самостійне балтійське королівство, а на полудні самостійну українську державу. В разі війни мали би сї держави воювати разом з Німеччиною і Австрією.

Такий є короткий зміст студії, в якій представлено погляди Бісмарка на самостійність України. Теперішня війна виказала ще більшу конечність переведення в діло сього пляну.

Весь український народ з запертим від-
дохом жде приходу сеї хвилі!

В. Л.

одним словом, він розвинув в Австрії мимо деяких перешкод і спиновань своє рівноправне окремішне життя власною своєю силою і при помочи зміряючої до рівноправности всіх своїх народів австрійської держави.

Власне отся обставина є тернем в оці фанатичної Росії. Під облудним підхліблюючим словом всеславянства розуміє вона лиш русифікацію. Чотири і пів мільона австрійських Українців, які удержали живучою свою народність та видали зростаючу числом верству національно-свідомої інтелігенції, становлять ядро і осередок для всіх тих, що борють ся в російським царстві з русифікацією. В той час, коли на Україні народня школа московська, значить народні маси виховуєть ся штучно в безграмотности, а виспі верстви можуть осягнути уряди й достоїнства лиш яко перевертні, споглядають краці, вірні своему народови елементи заздро на східну Галичину, на сей край розмірної справедливости і волі.

Вправді Росія від десятків літ платила мільонами рублів в Галичині за відступство від рідної мови, мимо того Українці з року на рік при всіх виборчих боротьбах випирали все більше русофілів. Вправді старала ся Росія всіми засобами підступу і насилля знищити церковну унію з Римом, прийняту колись добровільно Українцями, які з внутрішнього переконання схилоють ся до західної культури, за царіці Катерини II. по першій поділі Польщі на Волині і Поділю; за царя Миколи I. в полудневій Литві, за Александра II. в Холмщині; тепер підчас окупації східної Галичини при помочи заслань і переслідування вірного духовенства; але найбільш жоретокі муки, прогнання і матеріяльна руїна не зуміли захитати релігійної вірности Українців... Росія знає добре, що вона не може сповнити свого пляну знищення Українців і відібрання їм їх народности, доки східна Галичина є австрійська. Сей край є для нас щитом, охоронним валом проти царату на будуче. Не будьмо таким наївними, як Французи, які були счудовані і розчаровані тим, що російські маси війська замість йти просто на Вроцлав або Берлін, ударили наперед на

Львів, а тепер на карпатський фронт. Східна Галичина була для Росії її властивою і одинокою цілю в світовій війні. З цього виходить для нас одно: ми мусимо відбити східну Галичину, бо ми потребуємо її як охоронного валу. Коли ми стратимо східну Галичину, тоді ми зовсім пропали! Бо Росія не вдовольнить ся тоді східною Галичиною, але розширить свою агітацію далі на Чехію, Моравію і т. д.

Їздив, їздив білий цар . . .

Він споконвіку їздив і їздить. Колись їздив по своїй імперії, до свого „вірного“ люду. Але се були давні часи. Тоді ще можна було садити „потьомкінські“ сади і будувати святочні ефемеридні села; тоді можна було ще зганяти люд, темний і заляканий, на свято адорації ідола „з божої волі“, тоді . . . Але се „tempa passata“. Нині вже не ті часи на землях царя. Нині вже народ дістав науку царської коронації, де за гнилу ковбасу з льохів царського скарбу звелено йому заплатити гекатомбою п'яти тисяч голов, та науку Гапонівської візити у Миколи в „зимовім паладу“ — і темний, обдертий, обдурений, заляканий люд прозрів. Не помагають полки козаків, безсильні всі штучки посіпак — цар не має відваги показуватись „свому“ вірному народови. А він так се любить! Він так шанує традиції своїх предків! Він так любить їздити!

І він їздить далі; він показує свою благородну парсуно і нині — але . . . не своему народови. Він їздить за границі своєї імперії, сеї незмірно просторої тюрми, де він вічно дріжить перед любовю свого люду, перед якою не в силі його захистити ні козаки, ні посіпаки, ні гвардейці, ні Сибір, ні шибениці. Його приятелі начеркують для нього дальші „тури“; відкривають перед його буйною, істеричною уявою авантюриста, виплеканою мужиками-пророками жадобою ладану та адорації, гарні палати і вілли вічно весняного Риму. Вже via Nationale та Квіринал пишають ся фестонами та стягами, вже в тисячах примірників продають вуличні нероби картини з образом великого гостя і його родини, вже жадна сензації юрба робить собі апетит на небувале в історії Риму від часів Марія і Суллі видовище, серед якого має закуритись ладан перед деспотом і катом з кадилиць, які обкурювали Гарібальді та Мацціні, — аж тут . . . Соціальні демократи Італії засоромились . . . Деспот, якому власний люд заборонює вихід з палат-тюрми, аби не скаляв кровю вулиці, по якій ходить чистий народ, мав би ступати по Квіриналі, а може й по Капітолію! Ні! Сього не може бути! . . .

Се було кільканадцять літ тому.

А потім нова проба. Замаячили перед очима царя-поета закопчені стіни лондонського „Tower“. Треба було чейже почоломкатись з кумом з Альбіону і запити будучий кривавий бенкет, який мав зачатись в серпні 1914 р. Се було кілька літ тому. Яка гарна перспектива: царь-деспот на годині у володаря найсвобіднішої країни! . . . Але сей проклятий люд! Знов упало його veto . . .

Знов люд загнав деспота до його просторої, золоченої тюрми. І минали роки, росла туга царя за подорожними „приключеннями“ — та все дарма.

Аж ось Микола Миколаєвич придумав спосіб дороги. Як той історичний Нерон пожежу Рому, счинив світову пожежу і коли цілий світ затрівожив ся та кинув ся до ратовання

Коли гляжу на політику наших міродатних кругів, то мушу сказати, що багато з них не має історичного, ані політичного образования. Острійшого осуду не хочу давати. Мусимо вчити ся від своїх ворогів. Ми не можемо заключити скорше мира, доки не здобудемо назад східної Галичини!“

Отея промова кн. Ліхтенштайна викликала глибоке вражіння в широких політичних кругах.

Європи, він вивів стуженого авантюриста задньою хвірткою і вивіз його в дорогу.

Їде, їде білий цар . . . Їде „царь всесильний, царь слави, царь штемпом увінчаний“. Їде до народу, якому російські імператори закрали віковий культурний доробок, якому мов опирі виссали всяку радість в серці, який в десятиках пісень прокляв „білих царів“ страшним проклятом цілого народу — їде до останніх синів України, що ще не знали нещастя оглядати ката в царській короні і не знали його посіпаків-вішателів.

Царь Микола скаляв галицьку Україну своєю стопою-злочинця. Діждав ся вкінці великого свята: міг серед димів світової пожежи, серед реву гармат, серед роздираючих зойків конаючих соток тисяч своїх підданих на стоках Карпатів, серед ридань мільонів умираючих з тривоги, холоду, голоду і від заразливих недуг, викрасти ся зі своєї тюрми і скаляти останній закуток України своєю ногою. Дотепер ся країна знала тільки Татарів, нині на сторінки наших історичних лихоліть дописує недоля до чорних історичних дат ще й дату: 1915 рік, а побіч неї: візита царя Миколи II. у Львові й Перемишлі.

Яка страшна записка! Яка вона трагічна в порівнянні з усіма попередніми! Як гірко читати сю записку зі свідомістю, що культурний захід підкладав папір під перо хроніста та приймав її до відома з певним здоленням!

У хвили, коли народ, що заселює східну Галичину, всіми силами, серед надлюдських жертв боронить ся проти непожаданого визволителя, що викликає скаженину націоналістичної московської преси, — в таку хвилю стає у Львові манекін петербурзьких маняків, що раді б загорнути під свої лабеті половину світа, здитинілий, одурений „царь-освободитель“ стає на балконі намістниківської палати і хоче ушасливити народ своєю присутністю, своїм ласкавим видом. І торочить юрбі зігнаних шпівонів, посіпак та вуличних відпадків великоміського населення стару нудну казку про „єдину неділиму Русь“. Треба було мільонових жертв, аби сей манекін міг як старий охриплий автомат, накручений рукою Бобрінських та галицьких рублехавів, уже може в останне вилебедіти сю звітрілу фразу хорих манією великості і ненаситности московських політиків.

Яка висока ціна, а який мізерний товар!

Населення пропадає з нужди і епідемії, в темних домах дріжать люде перед самоволею салдацтва та охрани, люд по селах тужить за своїми рідними, поля цілої Галичини засіяні кітками мільонів, салдати в окопах нишком проклинають чорну руку, що їх держить на полях горя і смерти вже три чверти року, січові стрільці зривають з ненавистю і лютістю прапор Бобрінського з верхів Карпатів — а зідотілий, безсилий! Микола II. кулить ся трівожно в куті свого

вагону, що везе його до Львова, морочить собі голову, що привезти тим, яких він узяв ся визволяти, вбирає свій стрій паяца і, виступивши на сцену, виголошує свою роллю, яку написав для нього Бобринський і його товариші!

Сміє ся, паяце! . . . Незавидна твоя роля! Прийде хвиля, що змете твої полки з землі, яку ти сплямив своєю стопою, а тобі лишиться ся тільки спомин поїздки до столиці Льва, може останньої твоєї поїздки і останнього виступу на сцені в ролі паяца-освободителя народів. І лишиться ся тобі

Трагедія італійського народу.

„Siamo troppo poeti“ (Ми надто поети) — казав мені свого часу один з моїх римських приятелів. Казав се тоном певного жалю, так що я мимохіть мусів доповнити його висказ словом: „Purtroppo“ (за-надто). Purtroppo — на жаль! На жаль у народу гарної Італії за-багато поезії, а за-мало зрозуміння реального життя. Італійський народ за-довго жив поезією, а через те став духово недужим. Се зауважив уже Г. Гайне, який у своїх подорожніх замітках каже, що цілий італійський народ хорий, а сю недугу зраджує блідість лица, яка в Італії є загальною.

Так, народ Італії хорий. Колишні його, здорові фізично і душевно, предки оставили йому тільки палку уяву, вишлекану гістеричним середновіччям і добою розцвіту краси ренесансу, а щасливі обставини XIX в., рр. 1859, 1866 і 1870, які без великого співділання Італії дають нинішній політичний силі сього краю основу і головний нерв, доповнили сю хоробу Італійців — надмір поезії і недостачи здорового розуміння реального життя.

Народ Італії виховували поети — поети-націоналісти, що покладали великі заслуги для довершення злуки Італії і створення нинішнього італійського королівства, Сільвіо Пелліко, Уго Фоскольо, Мамеллі Беркет, що самі брали участь у визвольній боротьбі Італії, вихохали Мацціні і Гарібальді, і пам'ять їх у цілого народу свята і вічна. Але не все час на поезію; се зрозуміли тверезі уми: Джоберті, Кавур, Крісіні й ин. та старали ся зняти зі свого народу глумливий англійський епітет „for ever the carnival nation“ (нація, що вічно святкує карнавал), та пхнути його на дорогу праці і ужитковання благодетей вибореного мира і політичної незалежності. Треба було чимало енергії й труду, аби зруйновану довгими партизанками країну привести до розцвіту, аби покласти основу під святиню національної культури, поконати страшну неграмотність молоді монархії, перевести економічну організацію і зачати діло всенароднього збогачування. Народ мав за собою свіжу історію, серед нього стояли мужі з благородним жестом визвольної боротьби, вони були жерцями, що берегли національний палядій „третьої“ Італії, вони були вчителями нації. Прийшла пора антракту в сій естетичній напруженню італійської психе і сей антракт годило ся використати в реальнім приміненню оwoчів поезії визвольної боротьби до обставин мира. Але італійський народ не вмів їх використати як слід. Він далі був заслуханний в концерт своїх Тіртеїв, які з привычки настроювали свої ліри на воєнні тони. „Abasso l' Austria!“ се рефрен усіх боввих співів італійських націоналістів і всіх національних торжеств романтичної Італії. А чому як раз Австрія мала бути предметом народнього гніву і ненависти — сього мабуть не вмів би пояснити ні один з сих крикунів з „Piazza Ve-

туга за твоєю карієрою актора, а пісенька „Їздив, їздив білий царь“ збогатить ся одною новою строфою, де буде оспівана твоя рабівничка поїздка на землю мирного, шляхотного люду — серед пожарів сіл і міст, серед стогонів конаючих з голоду, епідемії і від олова.

А українському народови остане осторога і святий заповіт всіми силами старати ся стерти зі сторінок своєї хроніки сю соромну дату 1915 року, за котру паленітиме колісь цілий культурний захід. П. Карманський.

pezia“ або з „Piazza del Duomo“. Привичка тай годі. Італійці забули про те, як страшно насміяв ся над ними Бонапарте, або ще гірше його мініяюра Наполеон III., — вони забули, що Корсика і рай Європи, Ніцца, родинна посілість династії, стоять під опікою „ліберальної“ Франції і що їх брати стогнуть в ярмі республіки, за яку проливають кров нападками італійського героя Джузеппе * під проводом ославленого торговця людським мясом Пешпіно.** Все те „licentia poetica“ романтичного народу. Зате публіцистика, белетристика, сцена (Д' Анунціо: La Nave) і дипломатія виховувала народ в ненависти до Австрії, з якою стояла Італія в союзі і то союзі користнім (щасливий вислід тріполітанської війни), а останніми часами правительство Саландри випустило на вулицю голодну товпу і дозволило товпі завести оргіастичний анти-австрійський танець, аранжований агентами Франції, Англії і Росії та купленою ними націоналістичною пресою. Яку ціль мало в сій правительство, годі напевно сказати. Або хотіло воно підбити ціну нейтральности, на яку рефлектувало зі строми Австрії, або хотіло узискати санкцію свого давно полагодженого торгу з triple entent'ю. І один і другий мотив був низький і не гідний шануючої себе дипломатії, і сей крок римського правительства довго становитиме пляму на сторінках історії італійського народу, де красують ся імена Мацціні, Гарібальді, Кавура, Крісіні и ин.

Кожний народ має право, а навіть обовязок стреміти до національної єдности, незалежности і сили. Не відмовить ніхто сього права і Італійцям. Та чи італійський народ стремить до зреалізованя своїх національних аспірацій? Зовсім ні. Австрійське правительство в цілі удержання дружніх зносин з Італією виявило чимало доброї волі і сповнило домагання італійського народу до всякої можливої границі. Та показало ся, що італійське правительство не могло скористати з доброї волі свого доброго давнього союзника і єсїда. Переговори з Австрією вели ся лиш в сій цілі, аби змити її чуйність і тим краще поладнати торг з Англією, Францією і Росією, себто підбити ціну заплати за оружну інтервенцію Італії. Недаром Англія в хвилі кабінетної кризи і боязни, що воля італійського народу може спаралізувати акцію проданого правительства, загрозила Італії бльокадою. Так поступаєть ся тільки з тим, хто запродав ся в рабство і має вже зобовязання. Тай недаром позволяє собі лондонська преса говорити з погордою про „Italian market“ (італійську торговлицю). Італійське правительство продало британським капіталістам кров і майно свого бідного народу і то в тій хвилі, коли сей народ не вилічив ще ран добутих на лібійських

* Гарібальді.

** Потомок славного Джузеппе.

пустарах, коли його навістила катастрофа землетрусу, коли народ пропадає з голоду. А до цього в хвили, коли вже майже рішала ся світова катастрофа, коли світових підпалачів з Альбіону і їх союзників з Петербурга змушував німецький меч до занехання дальшої різні невинних мільонів.

Хто пер народ до злочинного акту? Правительство, що на „Italian market“ зробило добрий інтерес. Бо хіба „славного“ Пеппіна, якому не повів ся торг живим мясом в Аріонах, а який підбурював до війни сліпі маси великих міст, можна вважати речником народньої волі? Хіба здегенерованого зфранцуженого Д' Аннунціо,* який перед роками страє пил зі своїх лякерів на границі Італії, який перестав писати рідною мовою, а який вернув тепер до рідного краю в ролі французького агента та за свою промову на національним святі велить собі платити редакції запроданого Франції „Corriere della Sera“ 100.000 лір, можна вважати серйозним і щирим народнім трибуном? Чи можна посуджувати о благородні наміри крикунів усіх сих часописей в роді „Messagero“, „Popolo d' Italia“, „L' Idea Nazionale“ і др., які пруть народ до війни без огляду на те, чи можна мати вигляди на щасливий вислід, без огляду на те, чи не дасть ся мирною дорогою здобути все те, що є мрією всього народу? Всі ті панове зі своїм воєнним концертом, се ніщо инше тільки „хулофон'и“, накручені рукою Саяндри-Сонніно, які продали Італію світовим підпалачам за миску сочевиці.

В імя чого італійське правительство жене нещасний народ до катастрофи? В імя великої Італії? Але-ж се могло статись без кривавої розправи! В імя оборони „мучениці Бельгії“? Але-ж Англія стараєть ся виголодити звиш півсотні мільонів німецької невинної людности! В імя ратовання „героїчної Сербії“? Але-ж ся Сербія дякує Італії за прихильність, бо підозріває її в не конче благородних замірах супроти Славян. В імя побіди цивілізації над „варварською“ німецькою „Kultur“? Але-ж ся „Kultur“ перед роком будила подив всього світа! В імя побіди „визволительки“ Росії? Але-ж ся Росія виводить священників із завойованої країни, насильно тащить невинного архієпископа на заслання, а другого хорого епископа, 72 літнього старця, викидає з його палати і його вбиває! Ся Росія закнеблює уста „визволеному“ народови і руйнує його культуру, а мільони населення засуджує на голодову смерть! В імя нарушених прав національності? Але-ж Італія ще не стерла зі свого меча крови, пролітої з серця невинних жителів Тріполісу, хоче загарбати землю Хорватів і Далматинців, які ненавидять Італійців, а її союзничка Англія загарбує у своє ярмо Єгипет і грецькі острови! Про царат і не згадувати!

Ні! Війна Італії не має ніякого етичного підкладу і є найлютішим насильством правительства на власнім народі, бо воно викликало конечність війни несовісною дематогією запроданців „triple entente“, зревольтовало темну вулицю, а вулиця вигнала народ на поле бою проти його волі. Доказом сього є загранична преса, кабінетна криза, револьти війська і цивільного населення, навіть славного населення Піємонту, тисячі протестаційних віч проти війни, барикади на вулицях Риму, а вкінці насильства товпи над уміркованими елементами, так зв. „нейтралістами“. Подібних симптомів не добачити там, де війна являєть ся конечністю і має

своє джерело у волі народу. Чи має ся війна санкцію голошеного „національного егізму“ і реальної користи? Ледви. Бо або Італія враз зі своїми опікунами, а зглядно панамі буде побіджена, а тоді попрощаєть ся зі своїми адрійськими і середземними мріями з конечности, або вона причинить ся до побіди своїх панів, а тоді здобуде в найліпшим разі те, що могла здобути дорогою мирного порозуміння з Австрією. А кров народу? а економічна руїна? а суд історії? а небезпека мести зі сторони Німеччини й Австрії? а евентуальна небезпека внутрішніх катаклізмів, які заповідають ся вже нині, а наступлять певно в разі невдачі?

Не хочемо осуджувати італійського народу, бо добачуємо в його нинішнім поступованню тільки глибокий трагізм, до якого його пре воля темних сил, яким на імя: інтервенціоністи, націоналісти, революціоністи, масони, реформісти — а радше скажیم: англофіли, русофіли і франкофіли, чи одним словом: несовісні гандлярі. Народ Італії впав жертвою і його мусимо оправдати та любити, як любили його досі; та ніяк не оправдаємо тих, що спекулюють на надмірі поетичної і палкої вдачі свого народу.

З хаосу газетярських криків і вуличних гомонів Італії добувають ся голоси благородної розваги і щирої любови до свого народу, які є доказом, що народ засліпили тільки хвилево і в часті поклонники заграничного золота. Не можемо на сїм місці не піднести одного з сих слів остороги і виразу шляхотнійшої сторони народу Італії.

„Міщанські журналісти і газети — пише соціалдемократичний „Avanti“ (8. V. 1915) у статті „Англійський рахунок“ — єуть невідкупимі. Те, що їх зворушує, се тільки вплив національного ідеалу. Але ідеалу, який радше тяжко означити. Вони хотіли, чи хотять, чи радше казали, що хотять Триденту і Трієсту; та коли виринає можливість осягнення одного і другого без війни, тоді газети й газетярі низше-згадані — як кажуть нотарі — противлять ся сьому і протестують. Тридент і Трієст не вистарчають. Як не вистарчила б Река, а навіть ціла Далмація. Ні, ні, нічого дорогою переговорів. Мусить бути війна. Війни з Австрією й Німеччиною потребує Франція, Росія й Англія, аби мати вплив над Німцями. Мати вплив? Ні, здавити їх, знищити“. „Мусить дійти до знищення Німців, бо сього домагаєть ся британський капіталізм і російський імперіалізм. Квестія нужденних грошей, найнікчемніших інтересів. Гаразд, чому ж сама Англія не зробить великої натуги, аби знищити суперницю, — вона, що буде тішитись овочами сеї побіди? Чому пані Англія не введе у своє законодавство примусової військової служби? Як би перевести сю реформу, то в сій хвилі Англія — що має 45 мільонів жителів в самім злученім Королівстві — кинула б проти Німців не один, але три мільони жовнівів з відповідним виєквіпованнем і амуніцією“. „Тим часом, що вона зробила? Відкрила рекрутацію, приймаючи тих, що хотіли йти в поле, веліла своїм міністрам говорити багато про горожанську місію в нинішній пожежі... і поклатла руку на скарбону, аби склонити до співу газети й газетярів італійських. І вони співали і співають. Англійський плян є чистий як кришталь. Замість пожертвувати мільон юнаків англійського пня, краще вислати Італійців. Се менше коштує, а осягаєть ся та сама ціль. Джон Буль уміє робити рахунки. Не дурничкою держав він дотепер панує в світа“. „... Часописи і журналісти не хотіли бачити гідкого торгу, який криєть ся під крикунством поезії, і хо-

* Д' Аннунціо властиво з походження Жид. Його батько — Раппапорт — виїхав з Галичини.

тіли б, аби їх край, аби цілий італійський народ посвятився на жертівнику „високих ідеалів“ британської буржуазії“. „Офіційно оголошують, що від 13. мая не буде дозволяти ся більше вивіз вугля до нейтральних країв. Ся заборона треватиме цілий час війни. Се значить, що як Італія не вхопить за оружжє проти Австрії протягом 7 днів, то не дістане більше вугля, і не дістане його доти, доки не приступить до союзу з „антантою“. „Як бачите, Англія здуріла на точці любови до нас. А щоби намовити нас до війни на свою користь, вона вживає засобів недосягнутої солодичи! А демократичний листок, що се друкує, не має охоти зачервоніть з гніву і сорому! Навпаки, йому се подобаєть ся. І се — світильники націоналізму; єї, що правлять теревені, про обновлену італійську свідомість, про скинення їрманського ярма і пр. і пр.! Якими блазнами суть лякеї, коли хотять стати могучими!“

Сей голос органу робочого люду яєує нам властиву причину нинішньої італійської трагедії, а рівночасно є одним із тих здорових голосів, які хотіли відвернути від свого народу катастрофу. Кровю серця сплили слова сього органу, благородним чуттем щирої любови до свого народу й почуття обовязку, який диктує здоровий розум і свідомість та любов до правди. Та буржуазія — починаючи від паничика Д'Аннунціо, що ладить як Суляя проскрипційні лісти „зрадників“, і професорів університету, а скінчивши на писаках націоналістичних газет, — заєліплена заграничним золотом доконеу насильств на представниках здорової народньої думки і жене сліпу юрбу на барикади, устроєє наново римський карнавал. Буржуазія і бюрократія народу, що бачить ще між собою мужів, окурених димом визвольної боротьби, бе поклони перед заступниками кривавого російського деспотизму і інтриганського капіталістичного правительства Британії, що своїм золотом скорумпувало Бельгію, пособляло сараєвський розбій, робило компльот на свого данського посла, спонукало софійський і атенський заговор та викликало криваву анархію в Лісабоні, а тепер в Італії!

Незавидна роля Італії, та тим більше гідна співчуття, тому, що народ бере її на себе проти власної волі. Міра бри-

Під грім дарданельських гармат.

(Лист з Софії).

При Дарданелах грають гармати — музику їх чути і в Болгарії. В портовому місті Деде-Агач на Егейському морі все населеннє вибрало ся на сусідні горбки, щоби прислухуватись — приїхав сюди із Софії навіть молодший син царя Фердинанда, Кирило. Та не тільки Деде-Агач, не тільки Болгарія, а цілий Балкан велуханий тепер в музику дарданельських гармат.

Канонада там зробила своє вражіннє тут. Трипорозумінне зуміло з цирковим шумом і ополомлюючим блеском зааранжувати і заінценізувати бомбардованнє Дарданелів. І коли заграли гармати на дарданельських заливах, зіхав до Софії адютант англійського короля, генерал Патет, а в кілька днів по нїм французький генерал По.

Обох прийняв болгарський царь на довній авдієнції.

Я припадком стрінув ся з останнім, коли він вертав з авдієнції, в сінях готелю „Болгарія“.

В червоному пишному генеральському мундурі, вєсь по-критий орденами, з двома адютантами йшов сей малий та

тійського насильства вже довершуєть ся... Хитре льондонське правительство кидає свіжого жертвенного козла на костир світової пожежи, в якій має витопитись престол його світової деспотії і слави. Сизіфова праця правдивих патріотів і прихильників має зломана британським золотом і маси муєять іти проти своєї волі на поле бою. Не помогли зусилля здорово думаючих мужів, щоби відвернути від Італії „чару наступаючого конфлікту“; драматична акція на сцені Quirinale, Vaticano, Villa Malta, Palazzo Braschi перенеслась на сцену Monte Citorio, де виставлено останню інтермедію, — фарсу парламенту під авспіціями Д'Аннунціо, аби вкінці довершити акцію болючої катастрофи, яка може рішити про долю італійського народу. Що муєть діяти ся в душі тих благородних одиниць, які йшли по лінії, витиченій народови такими мужами як великий Кавур, коли вони усвідомлять собі, що вже тепер італійський народ зовсім справедливо здобув собі за границею славу „народу Макіявелля“ („Giornale d'Italia“, 29. IV. 1915), який треба трактувати відповідно до вдачі? Не хочемо сього епітету приписати цілому народови, бо знаємо, кому він належить ся. Та тим більше спочуваємо народови, що впав жертвою макіявельських махінацій. Коли б не довели ся тим, що пішли проти волі свого народу і поставили його в трагізм, сказати словами Креона в Софоклевій трагедії: „Найпершеє діло, щасливим щоб бути, треба в голові розум мати.“ Сього недостає Італії. А можна побоюватись, що хитра Британія зі своєю васалькою поступить так, як поступив Жоєр з наємниками під проводом Пеппіна. З васаліями і наємниками поступаєть ся все по одній методі. А італійське правительство стало одним і другим.

Та передше мабуть постигне винуватців кара з руки власного народу. Недаром зачала ся увертюра перед катастрофою на барикадах і на Капітолю, де на збочи стоїть статуя народнього трибуна і дємагога, Колоді-Рієнці, якого месть пробудженого народу розшматувала на сьому місці. Ся увертюра під батуту звироднілого Д'Аннунціо зачала ся під злим знаком...

II. Карманський.

Ще бадьорий старик гордий та пишний, наче в тріумфальному поході.

І ось прийшла громова вістка — пав Перемишль. Трипорозумінне і болгарська русофільська преса затріумфувала.

І почалоєь — „Карпати за десять день російські війська перейдуть, Турки стягають на болгарську границу війська, та поспішно укріпляють Адриянополь і Лозенград.

А серед того ще двох вождів болгарських русофілів Малинова і Гешова, прийняв царь на авдієнції.

І тоді вже порішили всі антантисти, що се — рішачий день, Ось болгарська армія піде на Турцію і займе Тракію, лінію Енос і Мідію.

Тутешні кореспонденти російських газет (майже всі бувші с.-р. або с.-д.) заворушили ся, як рій бджіл.

Пішли в матушкку Росію телеграми, статті, довгі-предовгі повні похвал та ентузіазму для наверненої грішниці Болгарії

Кореспондент „Рѣчи“ обнімав вже іменем Росії „сестру“ Болгарію та поздравляв братським поцілунком.

Ситуація стала справді важка, невиносима своєю непевністю.

І на раз все те провалилось . . .

Старий міністер-президент, „дедо“ Радославов, відрочуючи „народне собрание“, ще раз рішучо заявляє, що Болгарія заховає нейтральність. — Дарданелів не тільки не сфорсовано, а шість французьких і англійських крейсерів пішло на дно, — минуло не десять, а двадцять днів, а не тільки Будапешту Руські не здобули, але й Карпат не перейшли — — —

Так було тут, а тимчасом там руська преса містила предвгі дитирамби в честь Болгарії.

Дописи з України.

Київ.

Тяжко тепер живеть ся Українцям „на нашій не своїй землі“. Стан облоги, поліційні переслідування всіх проявів українського національного життя, шовінізм російських поступовців і навіть частини соціал-демократів, не кажучи вже за октябристів з їх правими товаришами, зробили дуже тяжким життє Українців. Старша генерація так зв. „старих Українців“ від страху так глибоко залізла у шкаралуцу легальности, що часом може здавати ся, що й вони вдарили ся в патріотизм разом з Мілюковими і Ко. В дійсности сього нема. Правда, всього вони боять ся, боять ся також, аби тереном війни не стала Україна. У кожного з них є якась реальність, а війна не признає святости власности. Але швидче вони б погодили ся навіть з власними втратами, аби не бачити Галичини під орудою Бобринських з Марковими. Бож власне вони, тепер вже „старі“, за свої молодші роки потайки помагали нашим закордонним братам, від них мали Галичане, економічно тоді дуже слабенькі, грошову допомогу при організації культурної праці. На своїх плечах несли вони значний тягар праці й свого часу йшли разом з попередниками й товаришами Франка та Павлика. І ніхто отже не може заідозрити наших „стареньких“, що душею вони разом з Меньшиковими і Андрєєвими. Ціле життє ходили вони коло убогої української ниви, орали її як могли, і не приложать вони тепер рук, аби нищити на ній сходи. Трохи молодша, або середня генерація, в переважній частині належить до так званих „тупістів“, себто до „Товариства українських поступовців“. Серед тупістів є дуже ріжні течії, розмах від лівого до правого крила досить великий, але всіх їх обєднує . . . обережність. Се властиво той шар українства, котрий дуже хотів би пролізти в „благонадійне“, виявляти себе легально, але котрий мимо своєї волі мусить уживати нелегальної зброї, бо легальні шляхи і для них замкнено. І силою річей вони пхають ся в ряди противників російського націоналізму, а тим самим і російської держави. Не вірять вони, хоч би й як хотіли сього, аби уряд дав хоч маленькі полегкості українському народови в його культурнім розвитку, аби російські власти трохи м'ягше та розумніше поводити ся з Українцями, і натурально не можуть підвистувати російському національному гимну, котрий на своїй катеринці — „Київлянині“ — безперестанно грають „тоже-Малороси“, Шувалов та Савенко. Ні! Не може російський уряд провадити иньшої роботи в Галичині, не може дати навіть найменшої полегкості

Нічого дивного, що отверезінне було дуже неприємне.

І в мить, за одну ніч, добра благородна сестра Болгарія перемінила ся в лукаву змію, а Болгари в юдів (тим делікатним епітетом-орнансом охрестив їх не хто-небудь, а Леонид Андрєєв), в „людей з такими звірськими інстинктами“ („Руськія Вѣдомости“), „измѣнников славянства“ (Погодин), а врешті „Утро Росії“ дійшло до того, що Болгари не Славяне, а . . . монголи! — ось зразок квіток руської журналістики, які посипали ся на болгарські голови.

Льво.

Українцям в своїй державі. Бо як почати давати, то вже нема кінця краю уступкам та полегкостям, а се мусить довести через ріжні народні школи до повної українізації всіх урядових інституцій та цілого краю. Се був би кінець Росії від Білого до Чорного моря. Як дати національні права Українцям, треба дати й Полякам, і Білорусам, і Естам, і Литовцям, і Грузинам, і иньшим — всім треба. Щож тоді лишить ся від „Великої Росії“? За урядом, котрий без балаканини, але безупинно веде страшну боротьбу з поневоленними народами за істнованне „єдиної й неподільної“ великої російської держави, почали сунути сим же шляхом ще перед війною деякі більше далекозорі російські ліберали на чолі з Струве. Тепер число їх значно побільшало і має більшати. Егоїстичні інтереси власного народу примушують їх збивати ся до купи з Пуришкевичами й Крупенськими. Сї фігури їх уже не лякають. Тамже видно колись-то славні постаті Плеханова, Крапоткіна (тепер вже князя), котрих теж інтереси великоруського народу, яко великодержавної нації, завели під прапор, що тримає в своїй брудній рупці Меньшиков.

Бачуть наші тупісти все це, але мусять удавати, що не розуміють сього. І ся примусова конечність ховати свою суть перед непереможною силою реакції і російського шовінізму відбиваєть ся і на таких виступах тупістів, як апель, котрий нещодавно видали вони в російській мові до російського громадянства з приводу поведження правительства з Українцями, особливо з галицькими. Видно з того меморіалу, що хотіли би вони бути лояльними, але вже самий факт видання нелегальної відозви свідчить про щось инше. Наводячи факти бруталного насильства над галицькими українцями, як напр. з Митрополитом Шептицьким та иньшими, і протестуючи проти нищення Росією всіх культурних здобутків австрійських Українців, радикальніші елементи серед тупістів ставлять ся неприхильно до удаваного, шитого білими нитками і через те непотрібного лоялізму і готові до виступів відкритих і рішучих, вижидаючи відповідної ситуації. Є серед тупістів здецидовані самостійники, з ориєнтацією, яка наближаєть ся до політичної позиції „Союзу визволення України“.

Крім них має „Союз“ своїх прихильників і серед иньших, покищо незорганізованих політично елементів (вони саме тепер організують ся) та серед соціал-демократів і революціонерів иньших напрямків. По революції соціалістичні організації були знищені і лише тепер, вже під час війни,

почали знову відновляти ся. Почали виходити нелегальні відозви і часописи, роблять ся проби політичних страйків і демонстрацій, як от відома студентська демонстрація в Києві в 101 роковини уродин Шевченка, почалось гуртованнє робітників і селян. Незадоволеннє серед мас вже прокинулось, а в процесі зросту сього незадоволення повстануть сильні революційні організації, особливо серед селянства, яке в часі реакції ветигло перевести солідну легальну економічну організацію. Матеріалу є сила, процес кристалізації його вже почав ся. Дуже помагає йому шовіністичне становище російського громадянства. Серед моря крови страшної війни ми вже бачимо зариси наближаючої ся до нас, давно очікуваної свободи. Пожар війни змінить ся в Росії на пожар революції, до сього пруть об'єктивні обставини життя, в тім напрямі йде воля революційних елементів.

Катеринослав.

Під час патріотичного чаду, що опанував навіть значну частину російських лібералів та робітників, російський уряд, передбачаючи події, почав приймати свої міри. Хоч у нас сила поліції, котра вся рекрутуєть ся з запасних, то ані одного поліція не взято до війська; в деяких місцях, як от у нас в Катеринославі, число їх ще навіть побільшено. Ужито всіх заходів, аби зносини між військом та людністю були як

найменші. З раненими вільно бачитись та балакати лише їх родичам. Але й сі зносини утруднюють ся всякими способами. По залізницях скасовано безплатний переїзд родичів до ранених. Книжки, що мають читати ранені, поставлено під найстислішу контролю, силу російської легальної літератури, от як наприклад, що входить в склад бібліотек петербурзького Вільно-економічного Товариства, — заборонено. Допускаєть ся сама лише чорносотенна література. Українським книжкам звичайно не добути ся до ранених. Се все показує, як уряд боїть ся впливу громадянства на військо. Ранені зараз вертають до війська, скоро подужають. Але й військо занепокоює уряд. Заборонено привозити з військового терену яку небудь зброю, передовсім рушниці. По всіх лікарнях, куди вивозять ранених, розіслано секретний циркуляр, аби трусили всіх ранених та відбирали від них патрони. Другий секретний циркуляр обов'язує лікарів підтримувати як найсуворішу дисципліну, щоб салдати не забували, що вони на дійсній службі. А що військові лікарі всі на війні, а по лікарнях самі бувші штатські (цивільні), серед котрих дуже багато жінок-лікарів, то сей циркуляр лишив ся лише на папері. А тим часом патріотичний запал потроху, але безупинно падає, чому сприяє страшенна дорожнеча на все. Військо опанує що раз більша втома та незадоволеннє. Слушний час наближаєть ся.

Сучасна Росія і війна.

Внутрішні заворушення, брак амуніції, фінансові клопоти — се безумовно чинники, які могли би кожную державу не лиш Росію приневолити як найскорше почати мирові переговори, всупереч бажанням полководців і військової партії . . .

Є однаке глибші причини, які мусять захитати навіть московський колюс і прискорити кінець отсеї для Росії нещасливої війни. Я маю на думці страшні відносини санітарні і марево голоду.

Найближають ся теплі літні місяці, які для Росії страшніші, ніж зима.

Російські залізні дороги, себ-то двірці (вокзали) і вагони, дальше пароходи, дешеві гостинниці і нічліжки, брудні базари і взагалі міста, де збирають ся маси людей, являють ся розсадниками всякого рода пошестей.

Вода Дніпра має мікроби холери і інших заразливих хоріб, як се виказав своїми аналізами бактеріологічний інститут в Києві. Але також і інші ріки, головно Дністер, Прут і Волга мають в своїй воді холерні мікроби.

Міри, які приймає російська адміністрація в таких випадках, навіть в мирних часах показують ся безуспішними. Війна ж, з огляду на велику недостачу ліків і лікарів та безпорадності адміністрації, ще більш причинаєть ся до розширення епідемій.

Уже тепер серед російських військ в Закавказькій області, а також в Галичині і Польщі панують тиф, холера і чорна віспа і тисячі салдат гинуть серед страшних мук. Ранені, що повертають з бою, — а їх у Росії більш мільона, — розносять хороби по цілій державі. Незорганізований як слід довіз живностей вплинув на нужду населення і теж причинаєть ся до розширення слабостей.

В центральних московських губерніях нарід незвичайно темний і не признає ніякої медицини. Лікарі і студенти, які

спішать з помічю страдаючому населенню, зустрічають не дуже гарне прийяттє.

Були численні випадки, коли озлоблений нарід, думаючи, що лікарі умисно заражують криниці холерою, проганяв отсих безкорисних трудівників, а навіть убивав їх . . .

Тепер майже всі лікарі на війні і катастрофа неминуча.

Брак лікарств дає безсовісним спекулянтам бажану нагоду збогачувати ся коштом бідного населення.

Запаси де-яких медикаментів уже вичерпані, так що прим. кофеїн підняв ся в ціні на 400⁰/₀, формалін на 250, а нафталін на 1000⁰/₀.

„Утро Росії“ з д. 25 квітня доносить, що багатьох хемічних матеріалів, як приміром йодистого калія і и. в аптеках не можна купити за жадні гроші. Ціна на азотну кислоту (квас) підняла ся на 500⁰/₀, на фосфорні сполучення на 100⁰/₀, на бромистий калій на 150⁰/₀.

Та сама часопись повідомляє, що університетські лабораторії через недостачу матеріалів не функціонують. Хоча б навіть хемічному відділові російсько-американської торговельної палати удалось за великі гроші добути американських лікарств, то їх треба буде зужиткувати для ранених солдатів, для цивільного ж населення їх не стане.

Член державної думи, А. Шингарьов звертає в газеті „Ръль“ з д. 31-го марта увагу на грізну небезпеку епідемій, які вже спричинили значні спустошення. „Санітарні відносини в арміях, які провадять війну, тісно звязані з культурою в краю, — каже він. — В західно-європейських державах мало чути про плямистий тиф, скорбут, холеру, віспу і чуму. На жаль загніздують ся отсі страшні бичі людства у нас, в Росії, передусім в східній і полудневій частині держави. Невзгоди війни впливають корисно на розширення епідемій. По статистичним досліддам французького вченого Шену виносило підчас севастополь-

ської кампанії число убитих російських солдатів тільки 30 тисяч, коли більше 600 тисяч умерло в той час від заразливих хоріб.

Російські історики Стефановський і Соловєв старають ся ослабити вражінне отсеї цифри, подаючи, що число втрат від епідемії виносить тільки 137 тисяч. Але й се число незвичайне велике! . . .

„Страшні втрати — пише далі Шингарьов — понесли наші війська підчас російсько-турецької війни. В р. 1878, коли воєнні операції мали вже бути закінчені, вибухла епідемія тифу. В дунайській армії занедужало понад 90 тисяч, в кавказькій 36 тисяч салдат. Протягом війни захорувало на малярію 136 тисяч, на плямистий тиф 37 тисяч, на інші форми тифу 92 тисячі, на дизентерію 20 тисяч. Лікарі теж заслабли, майже всі без винятку.“

Підчас російсько-японської війни санітарні відносини були вправді значно кращі, бо хороби не були занесені в глиб держави. Шингарьов указує на теперішні відносини зі зрозумілою обережністю: „Близькість теперішнього театру воєнних операцій, далеко більший розмір війни і велике число армій, а передусім konieczність вести війну в некультурній закавказькій області — збільшують трудність теперішнього положення“.

„Боротьба з епідеміями була все незвичайно трудна. Вона зустрічала численні перепони: малу культуру населення, брак ліків і лікарів, антисанітарні відносини в краю, бруд, бідність і безпомічність людей.“

Шингарьов пише про закавказьку область, але такі самі відносини панують в цілій Росії. Земства і міста під оглядом санітарним недостаточо зорганізовані. Ще гірше в неземських губерніях.

В своїй розпуці можуть народні маси викликати страшні події в царській державі, яка тепер безсилна бороти ся з „внутрішнім ворогом . . .“

Здавало ся б неправдоподібним, що в Росії голод в буквальному значінню. Новіші петербурзькі, московські, одеські і київські часописи приносять вістки про незвичайну дорожню і брак довозу живности.

В газеті „Рѣчь“ з д. 31. квітня д. С. Любош описує невідрадіні відносини в Петербурзі. Добра половина його статті сконфіскована, але й білі місця промовляють переконуючо . . .

„Дорожня в Петрограді — пише д. Любош — росте з кожним днем; вона стає для бідніших шарів населення невино-

симою, прибіраючи такі розміри, які можуть викликати загальну нужду.“

Член мійської думи в Петербурзі Шахов навів такі факти: „Наслідком недостаточо зорганізованого довозу наші запаси житньої і пшенишної муки стануть лиш на кілька днів. Ми не торгуємо вівсом, бо кожний довіз передаєть ся під опіку поліції, котра постуває, як їй тільки подобаєть ся.“

На засіданню мійської думи виступив відомий вже читачам Шингарьов з гарячим протестом проти невмілої економічної організації. „Бадьорий настрої народніх мас — се незвичайно важний фактор отсеї війни. Чи може бути однак мова про одушевлення, коли народ не має ні топлива, ні харчових засобів? Такий настрої тільки пожаданий ворогови . . .“

Підняття цін на харчові засоби викликало економічну депресію не тільки в столиці, але в усіх містах, містечках, а навіть на селі. Ціни на товари, головно сукно, машини, які Росія діставала з Німеччини і Австро-Угорщини, неймовірно високі. Не тільки імпортовані продукти, але й товари власного виробу незвичайно подорожили. Причину отсих сумних відносин приписує російська преса спекуляції торговців і промисловців, які, користаючи з прикрих умовин, безсовісно визискують нарід. Міри, які приймає російська адміністрація, не осягли своєї цілі, і спекуляція процвітає як найкраще . . .

Промисл і торгівля зовсім підупали, так що держава переживає тяжку кризу. Брак організації і ініціативи доказує невідготовленне Росії вести довго війну. Кооперативні товариства могли б принести населенню велику поміч, однак і вони при теперішніх обставинах безсилні бороти ся з синдикатами спекулянтів.

Одушевлення, яке в перших днях мобілізації виступило доволі яскраво, перемилило ся в розчарованне і огірченне. Шумними фразами в державній думі і офіціальними комунікатами про побіди не зможе правительство втихомироти невдоволені народні маси. Недалекий вже час, коли обмануті народи російської імперії запитають пана Сазонова і його поплічників: За що проливали наші сини кров? . . . І повторять ся дні 1905 року. Знов потече сторіками кров у Чорне море! Але сям разом напевне вже не надармо. Той, що підніє меч, від меча й загине. Викликавши війну самодержавіє готує собі смерть від неї.

Фаон.

Війна.

(Огляд воєнних подій від 18. січня до 18. квітня 1915 р.).*

(Боротьби в королівстві Польськім; зимова битва коло Мазурських озер; упадок Перемішля; боротьба на лівій Карпат; війна з Сербією; війна в Франції; битва в Шампанії; невдача проба здобуття Дарданелів; становище Греції; війна російсько-турецька; блокада Англії підводними лодками; боротьби на морі, в водусі та в колоніях; загальний образ воєнної ситуації).

Подаємо тут загальний образ воєнних подій за послідних три зимові місяці, за другу половину зимової воєнної кампанії. Сей чвертьрік світової війни багатий воєнними подіями, змаганнями потрійного порозуміння завдати рішачий удар Німеччині, Австрії й Туреччині. Але змагання ті були безуспішні, вони не

принесли рішення ні на однім воєнним терені, а лише виказали величезну, непобориму воєнну відпірну силу німецько-австрійсько-турецького союзу. Остаточне рішення і то на користь союзу потрійного союзу принесе правдоподібно вже кривава весна 1915 р.

Війна Росії проти Німеччини та Австрії.

На сям терені боева лінія є найбільша, яка коли-небудь була в війнах світа, тягнеть ся на довжині понад 1200 кілометрів, від Балтійського моря від Мемеля на схід і полудне, від східної Прусії, через північну, середущу і полудневу Польщу, через західну Галичину вздовж Дунайця, потім завертаєть ся на схід вздовж карпатського пасьма та кінчаєть ся аж на схід від Буковини в Бесарабії під Хотиним.

* Див. число 7—8 „Вістника Союзу Визволення України“ за січень 1915 р.

Боева лінія є тут два рази довша як західний фронт французько-німецький, що сягає від Північного моря аж до Вогез. В останніх трьох місяцях, про котрі тут пишемо, боротьби були передовсім на двох крилах, на правому, карпатському та на лівому, східно-пруському крилі. В середині фронту в середній і полудневій Польщі, та в західній Галичині — на лівім березі Висли під Варшавою, над Бзурою и Равкою, дальше над Шилцею, над Нідою та над Дунайцем було зглядно спокійно, місцями були тут атаки одноі або другої сторони, був безперервний огонь артилерії з обох сторін, але важніших подій, значнішого пересунення фронту на одну або на другу сторону тут не було. Лінія боева з незначними місцевими змінами на схід або захід остала тут та сама. Обі сторони як Росіяне, так і австрійсько-німецькі війська укріпили ся тут дуже сильно та досягнули певного рода рівновагу сил, боротьба перемінилася тут в позиційну війну, подібно, як се вже від пів року маємо на французьким фронті.

Лише при кінці січня та в перших днях лютого, в часі, коли Росіяне розпочали велику офензиву на східну Прусію, рівночасно вдарили на німецькі позиції під Варшавою над Бзурою і Равкою, щоб або проломити німецьку лінію, або бодай увязнити більші скількості німецького війська в тім місці і не допустити кинути того війська на загрожений фронт в східній Прусії. Але всі атаки Росіян розбили ся, Німці не поступились взад, удержали ся в своїх позиціях і ще взяли коло Болімова 7000 Росіян в полон.

Рішення шукали обі сторони на крилах в східній Прусії і північній Польщі та на полудні в Карпатах. Тут відбували ся криваві і завзяті бої, які мимо переваги російських військ мимо величезних жертв в людях, яких Николай Николаевич не щадив, не дали досі видимих значніших успіхів військам Росії.

На північнім крилі, в східній Прусії та на правім березі Висли через цілий час від січня аж до кінця марта тривали боротьби. В січні Росія приготувала велику нову армію, що мала підняти наново наступлення на Східні Пруси, на Кенігсберг та Гданськ. В заграничних французьких та англійських часописах можна було читати грізні вісти, що нова велика російська армія має йти через східну Прусію в напрямі на Берлін і що вже аж тепер Німеччина буде загрожена російським „паровим валком“. Вправді памятано першу невдачу армії генерала Рененкампа в вересні і судьбу, яку зладив тій армії фельдмаршал Гінденбург в мазурських озерах, але пояснювано, що в зимі справа піде зовсім інакше, коли замерзнуть мазурські озера та не будуть такою перешкодою, як були в осені для походу російської армії. Також російські часописи привязували велику вагу до сеї нової офензиви Росіян, з кінцем січня, коли російські війська вступили в східну Прусію, писали, що очі всієї Росії звернені на східну Прусію і що тут западе велике воєнне рішення. Справа представляла ся для Німеччини тим грізніше, що в порозумінню з Росією рівночасно генерал Жофр у Франції розпочав в Шампанії нову офензиву проти Німців, щоби в тім місці перервати лінію Німців і не допустити, щоби Німеччина часть свої військ з Франції кинула на схід для здержання російського наступлення.

Всі ті надії однак криваво розвіяв Гінденбург. Коли російські війська увійшли до східної Прусії, німецький командант кинув проти них свої корпуси і не лише здержав російський похід, але відніс нову блискучу перемогу, що гідно стоїть побіч двох попередніх його перемог: першої перемоги з вересня в мазурських озерах та перемоги грудневої під Лодзею і Ловічем. Майже

два тижні, цілу першу половину лютого тривала зимова боротьба коло мазурських озер і скінчила ся цілковитим знищенням десятої російської армії барона Сиверса. Німці розбили найперше коло 4. лютого північне крило тої армії коло Гумбін, а потому в дуже скорих маршах окружили цілу армію і відтягли її відворот на схід. Дня 20. лютого міг донести Гінденбург, що 100.000 Росіян в тім 7 генералів взяв в неволю, забрав 300 гармат та дуже велику воєнну добычу. Разом з убитими і раненими стратили Росіяне 165.000 вояків. Ціла десята армія зложена з 4 корпусів перестала існувати.

Через знищення десятої армії зайшла небезпека загроження залізничої лінії Гродно-Вільна, головного połącення між Варшавою і Петербургом; тому Росіяне нашвидку зібрали нову армію з Гродно і вислали знов проти Гінденбурга, щоби заслонити йому дорогу на Гродно і не допустити до загроження залізничного połącення Гродно-Вільно. При кінці лютого розпочала ся отже нова офензива Росіян, але Німці вдуже змусили російську армію до відвороту в перших днях марта через августівський ліс назад під охорону твердині Гродно. Атаки Росіян повторяли ся через цілий марг, але були безуспішні і не змогли прогнати Німців назад на німецьку територію. В тих боротьбах між иншим дня 11. марта Німці взяли коло августівського ліса 4000 Росіян в полон, а дня 29. марта в битві коло Краснополя втратили Росіяне 5500 полонених, а коло 2000 убитих.

Російська мартова офензива на лінії від Маріямполя через Августов, Осовець, Ломжу до Остроленки, а потому аж до Плоцка не принесла успіху, Німці перенесли боеву лінію на російську територію і на лінії Мемель-Тавроген, Пільвішкі, Августів, опісла на північ від Осовця, Ломжи, Остроленки заняли сильно укріплені позиції, з яких не вдало ся Росіянам їх виперти. З початком квітня наступив на тій частині фронту спокій, воєнні операції майже здержано, ніяка сторона не пробувала йти на перед, передовсім за-для невідповідної пори — весняних розтопів, що робили неможливими всякі стратегічні рухи.

Подібна ситуація повстала на дальшій частині північно-польського фронту на лінії від Плоцка до Остроленки, куди в тім часі Німці дійшли.

В першій половині січня Німців на правім березі Висли в королівстві Польським не було, доперва в другій половині січня розпочали з лінії Торн-Зольдау похід на правім березі Висли, щоби вирівнати свою воєнну лінію по обох боках Висли та загрозити з півночі і північного заходу кріпости Варшаву та Новогеорґієвск. Похід сей був успішний. По заняттю граничних місцевостей в січні і перших днях лютого Німці заняли дня 11. лютого Серпці, 14. лютого Рацьонж, 15. лютого Плоцк і Бельск, 17. лютого віднесли перемогу на лінії Плоцк-Рацьонж, причім Росіяне втратили 3000 полонених, дня 24. лютого Німці здобули укріплене місто Прасниш і взяли 10.000 Росіян в полон. За-для нових російських сил, що виступила до бою по трьох днях Німці дня 27. лютого опустили Прасниш і заняли становища на лівім захід і північ від сього міста. Через цілий март Росіяне і на тій лінії вели офензиву та повторяли атаки коло Плоцка, Прасниша, Остроленки, але даремно: занятих Німцями позицій не могли відобрати. Німці в боях тих завдали Росіянам значні втрати і так прим. від опущення Прасниша до 11. марта себто в двох тижнях взяли 12.000 Росіян в полон. З початком квітня наступив і на тій частині фронту спокій, за-для весняної пори і в квітні не було там ніяких змін. Загалом німецький фронт тягнеть ся між Віслою й Балтійським морем в цілости на російській території від Плоцка, коло Прасниша, Остроленки,

Ломжі, Осовця, Августова, Маріамполя, Таврогігену аж до Польнігену.

Фронт сей дуже сильно укріплений полевими укріпленнями так, що Росіяне мусять дуже криваво оплачувати свої безуспішні атаки.

Далеко важнішими однак подіями були боротьби на полудневім крилі, в Галичині, на карпатських пасмі. — Карпатська боротьба становила в тім часі осередну точку російсько-австрійсько-німецької війни та взагалі цілої європейської війни; вона триває ще досі, від її остаточного рішення залежить в головній мірі дальша судьба війни. Обі сторони привизують до висліді боротьби в Карпатах рішаче значінне і тому всіх сил уживають, щоби то рішення пересунути на свою сторону. Боротьба в Карпатах триває безпереривно від кінця січня, себто три місяці. Пригадаймо, яке було в половині січня воєнне положення. Тоді позиції для Росіян були значно корисніші. Російські війська мали в своїх руках цілий кряж Карпат від Горлиць до румунської границі, мали всі карпатські переходи в своїх руках, всюди стояли на угорській стороні Карпат, ціла Буковина була занята російським військом. Дорога в угорську рівнину та на Семигород була відкрита. Але Росіяне не могли довго вдержати ся на занятих становищах. В другій половині січня Австрійці розпочали з новими силами та при значній участі німецького війська наступлення (офензиву) на цілій лінії Карпат. Дня 22. січня здобули Австрійці Кірлібабу й Якобени та здержали похід Росіян в напрямі Семигорода. Дня 26. січня здобуто наново найважніший ужоцький перехід, що від 1. січня зоставав ся в російських руках. З кінцем січня здобути інші карпатські переходи як Веречке, Вишків, Лупків, з виїмком Дуклі. На Буковині похід Австрійців шов скоро наперед, в першій половині лютого прогнано Росіян з цілої полудневої Буковини аж до Прута, дня 16. лютого заняли Австрійці Коломию, 16. лютого Чернівці, 19. лютого Надворну.

В полуднево-східній Галичині та в північній Буковині протягом марта в завзятих боях побили австрійсько-німецькі війська Росіян та заняли цілу Буковину і часть полудн. східну Галичини на лінії Солотвини, Надворної, Отинії аж по Дністер до Заліщик. Мимо численних проб не вдало ся Росіянам здержати Австрійців, що поступають там дальше вперед.

В Карпатах австрійсько-німецька офензива по здобуттю карпатських переходів мала на цілі передовсім похід в напрямі Перемишля, щоби принести відсіч тій кріпості. Томуж між Лупковом і Ужоком вивязали ся найбільш уперти бої, і Австрійці посунули ся дещо вперед в напрямі Валигорода. Але Росіяне, оцінюючи вагу сього наступлення, зібрани в тій части фронту дуже значні сили, щоби здержати противника, а в околиці Дуклі розпочали офензиву. Похід Австрійців поступав одначе поволі вперед, а тимчасом дня 22. марта прийшла вістка про упадок Перемишля. Ся подія о стілько змінила воєнне положення, що Росіяне тепер перейшли до офензиви, щоби завдати — як сподівали ся — послідній удар австрійсько-німецькому військови. Всі війська, що були звязані при облозі Перемишля, кинули в Карпати, але по трьох тижнях ся російська офензива розбила ся; як филі о скелю розбили ся всі атаки Росіян об австрійський фронт.

Упадок Перемишля! Які надії звязували Росіяне з упадком сеї кріпости, які тріумфи лунали по цілій офіційній Росії ізза здачі Перемишля! Голошено, що судьба австрійсько-російської війни вже припечатана, що дальші події поточать ся тепер гладко, як з платка на згубу Австрії та Німеччини. Тепер, в

місяць по упадку кріпости доперва виступає ясно, яке мале значінне в дійности мав упадок Перемишля для ходу воєнних подій.

Кріпость та мала своє значінне, коли лежала в обсягу боевої лінії Австрійців і служила за операційну підставу для їх війська, так як прим. Варшава або Гродно для Росіян. Але з хвилиною, коли стала відтята і окружена зі всіх боків Росіянами, цінною була лише о стільки, що придержувала пару російських корпусів які облягали Перемишль.

Стратегічної вартости кріпость та далеко по-за боевим фронтом не мала, була неначе островом окруженим з усіх боків морем. Лише моральне значінне мала вона в очах загалу, в очах цивільного населення, що там над Сяном тільки місяців гордо тримаєть ся укріплена австрійська позиція і російська фила не в силі її змити.

Але в оружній воєнній розправі рішає фактична, реальна сила, а такої сили перемиська кріпость вже не представляла, відколи була окружена, а боева лінія перенесла ся на Карпати.

Одиною користю, яка могла бути для російської армії, се звільнення облягаючого війська та ужитте його до боїв на фронті. Дійсно російська команда кинула всі війська з-під Перемишля на карпатський фронт, але та надвишка війська не принесла рішення і остаточної побіди. Армія, що окружала Перемишль, могла виносити 200.000—250.000 війська, найбільше 300.000. В теперішній війні, коли по обох боках напротив себе стоїть по кілька мільонів війська, коли Росія і без того мала чисельну перевагу, приділення перемиської армії до фронту не могло в рішачий спосіб збільшати переваги російського війська. Тепер бачимо, що вже цілий місяць минув від хвилі упадку Перемишля, а російська сторона не виказала ніяких більших успіхів в Карпатах.

Могло собі „Новое Время“ писати, що як упадок Меца рішив судьбу французько-німецької війни в 1870 р., а упадок Порт-Артура долю японсько-російської війни, так само й упадок Перемишля рішив російсько-австрійську війну. Та се порівнянне не властиве, коли зважимо, які скількості військ брали участь в тамтих війнах, а які тепер, та як величезний є тепер боевий фронт. Коли Росія проти Японії мала армію не багато більшу, як ціла армія, що облягала Перемишль, то тоді упадок Порт-Артура, кріпости в роді Перемишля міг мати рішаче значінне. Але в теперішній війні упадок Перемишля міг бути лише малим епізодом, що правда для Австрії прикрим, але який можна переболіти. З історії теперішньої війни бачимо, що подібний случай на західнім фронті, — упадок Антверпена не мав такого рішачючого значіння для дальшого походу німців, хоч то була кріпость грізніша, бо від сторони моря відкрита.

Навіть і тої користи Росіяне не мали, щоби забрати богагу воєнну добичу, оруддя, муніцію і т. ин. Австрійці перед здачею кріпости всі форти висадили в воздух, всі гармати порозсаджували, оружье і муніцію знищили; Росіянам дістали ся лише димом сповиті руїни кріпости.

В кріпості було 44.000 австрійських вояків піхоти і артилерії, 45.000 неоруженого ополчення для воєнних прислуг, робітників, технічних сил і т. п., 28.000 хорих і ранених в шпиталях. Разом дістали ся зі здачею кріпости 117.000 Австрійців в російський полон. Уоруження кріпости складало ся з 1050 гармат, з того половина орудій старшого типа з 1861 і 1875 року. Майже всі ті гармати були знищені і не дістали ся в руки противника.

Страти Австрійців є що правда значні, але можна їх переболіти. Зимовою мазурською побідою ті страти вирівнують ся,

в тій битві коло мазурських озер. Росіяне мали більші втрати: 165.000 вояків і по-над 300 польових гармат та цілий неушкоджений трен.

Піднести треба се, що кріпость все-таки чотири і пів місяця тримала ся по геройськи і впаля не здобута, а виголоджена. По невдачнім штурмі з жовтня 1914 р. що зазначив ся стратою 70.000 вояків, Росіяне не пробували нових більших атаків на Перемишль, лише постановили кріпость виголодити. В кріпости не було на довгий час припасів поживи, бо великі маси військ в вересні і жовтні в часі австрійської офензиви над Сяном переходячи через Перемишль зужили значну часть припасів. З початком жовтня в часі короткого увільнення Перемишля не було часу на довіз поживи та вивезення численних ранених і хорих, Австрійці змогли лише довести потрібну амуніцію.

Тому, коли в марті вже всі припаси поживи скінчили ся, коли проба залоги передерти ся через російський кордон не вдала ся, дістала команда кріпости наказ здати кріпость ворогови по знищенню всіх фортів, укріплень, гармат, оружа і амуніції. Се стало ся — і дня 22. марта кріпость здала ся.

Упадок Перемишля не викликав одначе важніших змін в воєннім положенню. Завзята офензива в Карпатах, яку розпочали опісля російські війська не принесла ніяких успіхів, була здержана австрійсько-німецькими військами, яких на тім загроженім фронті зібрано рівнож більшу скількість.

Посмертні згадки:

† Преосвященний Константин Чехович.

(15. X. 1847—29. IV. 1915.)

В ночі з 28 на 29 квітня н. ст. помер в Перемишлі преосвященний Константин Чехович, єпископ Перемиський, віцемаршалок галицького Союму Красвого, заслужений український діяч на ниві церковній і громадській. Він дуже опікував ся школами, особливо духовними та дівочим Ліцеєм. Помер як мученик. Під час облоги Перемишля перебував при пастві, йдучи слідами митрополита Шептицького. Коли Росіяне взяли кріпость голодом, почали вони там відразу свої практики: „возсоединять“ народ до православія, а разом з тим відбирати церкви у уніятів, або залазити туди з своїми службами. Коли російські пони прийшли до катедрі (собору), щоб там порядкувати, то старий єпископ Константин став при дверях у повнім облаченню й не пускав їх. Тоді Москалі кинули ся на нього, відтягнули геть і побили тяжко прикладами (кольбами). Крім того викнули його й з його єпископської палати. Се знущання, а також зворушення, жаль і турбота за греко-католицькою церквою і її долею, розуміють ся, й були причиною смерті єпископа.

Помер Чехович у Францисканськім монастирі, куди переніс ся по тім, як його викинено з його палати.

† Павло Демцьо.

27. мая помер по довгій хоробі на 36 році життя Павло Демцьо. Покійний був урядником в міністерстві внутрішніх справ. Був тихої, сумирної вдачі й за свої товариські прикмети тішив ся симпатіями всіх своїх численних знайомих. Скінчивши у Відні університет і взагалі довгий час тут живши, покійний знав добре німецьку мову і нераз яко пе-

ся офензива є вже третьою російською офензивою від початку війни. Перша офензива влітку на Східну Галичину та Східну Прусію закінчила ся заняттям Львова і Східної Галичини та погромом в мазурських озерах. Друга осіння офензива на Краків, Карпати, Шлезк та Познанщину скінчила ся вже повною невдачею, погромом коло Ліманової і на лівій Лодзь-Ловіч та відкиненням Росіяні по-за Дунаєць, Ніду, Пілїцу, Взуру і Равку, лише в Карпатах заняли були Росіяне всі переходи і цілу Буковину. Але звідти невдовзі їх прогнано і вони тепер муєли розпочати нову, третю офензиву для опановання Карпат, але офензива та по упадку Перемишля, не зважаючи на те, що російська команда не жалувала людей і приміром в шести до десяти рядах посилала до штурму на певну смерть, не принесла бажаного успіху. З виїмкою здобуття пояса широкого на 5 до 10 кілометрів в заглибленій Дуклі не вдало ся російському війську викинути Австрійців та Німців з Карпат, з посідання важніших переходів.

Боротьби в Карпатах тривають дальше, але дальших поступів російському війську не ворожать.

Дотепершній вислід офензиви російській начальній команді не приносить великих лаврів. З весною, коли стануть можливими більші воєнні операції, наступлять рішаючі бої, що напевно звівечать всі дотепершні мнїмі „успіхи“ начального вождя Николая Николаевича, окуплені щедро кровю російських народів.

Воєнні події на прочих теренах війни обговоримо в слідуєчій половині сеї статі.

рекладчик був помічний при наших видавництвах. Смерть його — він помер на сухоти — заскочила всіх нас несподівано. Ще так недавно чоловіка бачили, говорили, не пускаючи можливости скорого кінця . . .

† Яків Стефанович.

В конотопськім повіті на Чернигівщині помер на 61 році життя Яків Стефанович, колишній „народоволец“, відомий з голосної „Чигиринської справи“. В 70-х роках Стефанович зумів зорганізувати серед селян Чигиринщини велику змову проти уряду. Використовуючи віру селян у царя й ворожнечу до панів-поміщиків, котрі мовби-то криють від „доброго й милосердного для народу“ царя правду про селянські потреби, задумав він підняти селян на панів іменем царя. З сього нічого не вийшло. Змову викрито, селян позарештовувано, а Стефанович утік заграницю, де й проживав аж до часів російської революції, коли знову міг вернути ся до дому.

До українського руху Стефанович, хоч сам родом Українець (з поповичів), ставив ся неприхильно. Свого часу змагав ся з ним Драгоманов, котрий осуджував такі способи роблення революції, як чигиринський. Ми дивимо ся так само. Народ не треба дурити. Треба відкрито казати йому цілу правду й підняти його проти царя й його прислужників, що разом з царем граблять, гноблять і тримають у темноті простих людей. „І царята і старчата — адамові діти“, а царь такий самий пан-дворянин, як і поміщики, що правлять його іменем.

Пером їм земля!

Вісти.

Приняття представників Союзу визволення України в австро-угорським міністерстві закордонних справ.

В понеділок, 26. квітня, прийняв на довшій авдієнції в заступстві барона Буріана амбасадор граф Форґач делегацію „Союзу визволення України“, в склад котрої увіходили Олександр Скоропис-Йолтуховський, Маріян Меленевський і Др. Евген Любарський-Письменний. З розмови делегації з гр. Форґачем можемо подати до публичної відомости отсе. Представники Союзу познайомили амбасадора з тенденціями і змаганнями Союзу та з роботою Союзу на обранім ним шляху. Гр. Форґач з великим заінтересованнем вислухав виводи і представлення делегатів й, прощаючи ся з ними, бажав їм усякого успіху в їх користній праці для добра українського народу.

Заборона українських часописей.

В Москві на приказ Головнокомандуючого, генерала Адриянова закрита на весь час тривання у Москві надзвичайної охорони українська часопись „Тепла Роса“, яку видавав Др. А. Красовський, за статтю в ч. 2-ім під заг. „Галичина“.

В Києві заборонено „Записки Українського Наукового Товариства“. Адміністрація відобрала у видавців дозвіл на се виданне.

Памяти Ф. Корша.

10 (23) марта відбуло ся у Москві публичне засіданне „Товариства Славянської Культури“, присвячене памяти покійного предсідателя товариства, славного вченого Федора Корша, сердечного приятеля українського народу. Велика зала консерваторії, де відбувало ся засіданне, була переповнена публікою. Вступне слово сказав професор кн. Евген Трубецькой, який змалював в коротких словах всесторонні заслуги Корша перед наукою й громадянством. Проф. А. Грушка говорив про „Корша як ученого“ й представив виключну ролю Корша в науці. Далі йшов відчит проф. А. Кримського „Корш як учений лінгвіст“. Кримський зазначив любов і увагу покійного академіка до „упосліджених національностей“. Корш особливо любив Українців і положив великі заслуги перед українським рухом. Останні його статті присвячені українському питанню. „Він умер українським письменником“ — такими словами кінчив ся відчит проф. Кримського.

Вкінці проф. С. Котляревський говорив про Корша як „ученого-гуманіста“.

З Катеринослава настигла така телеграма: „Українське літературно артистичне Товариство „Просвіта“ в Катеринославі“ оплакує смерть Федора Корша, благородного оборонця справи українського народу серед великоруського громадянства“.

* * *

Останнє число „Української Житни“ майже в цілости присвячене Коршеви. В своїх споминах проф. А. Кримський

оповідає про одну свою розмову з Коршем і Шахматовим. „Зайшла мова про Білорусинів, і Шахматов оповів, що, балакаючи в однім білоруським місті з білоруськими патріотами, він на привеликий жаль переконав ся, що вони між собою говорять завсїгди по-російськї. — „Але, може, з погляду великоруського еґоїзму ви внутрішньо дізнали при сїм певного вдоволення?“ — спитав я, каже проф. Кримський. „О, ні! — живо відповів Шахматов. Розвиток білоруської й української мови є для мене загально-руськї національний здобуток, се один з чудових проявів руської ж ріжнородности!“ — „І ось отся проста правда застаєт ся недоступна для наших обрусителів! — жваво перервав нас Корш. — Тим більше, що обрусителі здебільшого зовсім не Росіяне, а якісь Німці“.

В других споминах оповідаєт ся, як задивляв ся Корш на галицьких москвофілів. „Москвофілі... Дивні люде! — казав він. — Я не розумію, до чого вони власне змагають. Нашому братови, кацапови, вони тільки там шкодять“.

„Новое Время“ з приводу сих споминів лютує на „високовчених великоруських українолюбів, що так журять ся, бачучи русских людей, що говорять по руски.“

Відчити про Україну в Мюнхені.

Виклад Дра Евгена Левицького.

В п'ятницю дня 7. мая відбув ся в Мюнхені в залі Вагнера виклад посла Дра-а Евгена Левицького про українське питання. Велика зала була виповнена по береги добірною публікою. Перед викладом виголосив промову предсідатель Др. Гофман, а після вступних слів тайного радника Гінтера, який представив прелеґента зібраним гостям, забрав голос Др. Левицький і в більше як двогодинних виводах, які мусів часто переривати наслідком живих окликів і заяв признання, й старав ся зазнайти німецьку публіку з українською справою.

Др. Левицький зачав свій виклад коротким описом географічних відносин України, а потім дав короткий начерк історії українського народу.

Україна, казав Др. Левицький, має для Росії велике значінне з погляду економічного й географічного. Зі своїм чорноземом належить вона до найплодючіших хліборобських країв світа, а притім має ще великі мінеральні скарби, в першій мірі залізну руду і вуголь. З географічного боку Україна тим важна для Росії, що становить доступ до Чорного моря.

Отже, щоби здержати Росію в її поході на Балкан і на дарданельські проливи, вистане лише відлучити від неї Україну. Се лежить не лише в інтересі самої України і важне не тільки для Австрії, але й для Німеччини, яку російський імперіалізм у злучі з англійською нахабністю хотів би зовсім виперти з Азії. Панросійську небезпеку, яку треба відрізнити від панславізму, котрий є утопією, можна спинити лише через утворенне самостійної України. Коли б навіть Українці в сій світовій війни не дійшли ще до цілковитої самостійности, на всякий випадок вони ніколи не забудуть тої симпатії й того зрозуміння, яке вони знайшли для своїх змагань у центральних держав. Після відчиту предсідатель Гофман в теплих словах подякував др. Левицькому за його труд.

Відчит Дра Карла Нетцеля. 27 марта відбули ся Загальні Збори „Антропологічно-Етнологічного і Преісторичного

Товариства“, на котрих відомий наш приятель Др. Карло Нетцель (Dr. Karl Nötzel) мав відчит на тему „Україна. Край і населення в Австрії й Росії“. Погляди й становище Др. Нетцеля відомі з його статей й брошур. Огляд нещодавно виданої ним брошури „Die Unabhängigkeit der Ukraine“ читачі знайдуть в огляді чужої преси.

З турецької преси в Константинополі.

В минулім місяці турецька офіційна газета „Танін“, даючи в редакційній статті відповідь на чутки про можливість швидкого замирення, каже, що основною умовою, без якої не може бути заключений мир, се — знищення панування Росії на Чорнім морі

Зміст сеї статті переніс також турецька часопись на французькій мові „La Turquie“ в статті „A propos de la paix“ (З приводу мира) в ч. 131 з 14. V. „Osmanischer Lloyd“ в ч. 133 з 18. V. подає під заг. „Die Ukrainer“ вістку про конференцію російських Українців й приєднання її до програми й діяльності „Союзу визволення України“.

„Новое Время“ про війну з Турками.

Російські газети, як відомо, не лиш з мусу, а таки з доброї волі кричать про непобідимість Росії. Особливо горойдяться вони перед Турками: мовляв, шапками закидаємо. Але часом проривають ся і в них мимоволі слова правди. От що читаємо наприклад у „Новом Времени“: „Справедливість одначе вимагає признати, що у Турків чудова артилерія. Перший стріл звичайно перелетить, другий недоліта, а третій просто в ціль. Лікарська справа поставлена у них дуже добре й, розуміється, на німецький зразок. Вони мають навіть ноші для гірських доріг. Сі ноші складають ся з двох довгих бамбукових жердок, 6 аршин завдовжки. Між ними полотно, на котрім кладеть ся раненого. Кінці жердок примочовано ремінцями до кульбак коням, що йдуть один за другим на віддаль росту людини. Турки добре вистудіювали місцевість і чудово приладили ся до неї“. Так пише д. І. М-ов, кавказький кореспондент газети (див. ч. з 3./15. III.). Тим часом у Росіян „как-раз наоборот“, бо от в кінці своєї дописи д. М-ов пише: „У нас нема білизи, нема ношів, присилайте!...“

Шевченківські концерти у Відні.

Наші земляки, що повтікали з Галичини й Буковини перед московським наїздом, не забувають і на чужині про своє рідне. У Відні й інших містах й місцевостях, де притулилися ся наші люде, шукаючи захисту перед Москалями у Німців, Чехів, Словінців, то що, — святковано роковини Шевченка, уряджувано концерти й вечірки для ранених вояків, Січових Стрільців і таке инше. Про те, як на боевій лінії святкували роковини Тараса наші хоробрі Січовики ми пишемо в слід. „Вістнику“. Тепер же згадаємо й про великі концерти на честь Шевченка у столиці Австрії — Відні. 9-го мая урядило Шевченкове Свято віденське робітниче Товариство „Поступ“ в так званій „малій“ залі „Концертного Дому“, котра була виповнена по береги, а багато охочих мусіло вернути до дому, бо не було вже білетів.

Дуже гарну промову сказав Микола Ганкевич, відомий галицько-український соціалдемократ. Говорив він про те, що тепер надійшов для Українців час словнити „Заповіт“ Шев-

ченка: встати й кайдани порвати. Вол. Темницький відчитав у голос підхлбний для наших Стрільців приказ генерала Фляйшмана. Дуже гарно грали п. Дозеля (на фортеп'яні), Перфецький (на скрипці) і Бережницький (на віолончелі), а оперові співаки, Носалевич і Любинецький зворушували публіку своїми співами. Хор робітничий і студентського Товариства „Січ“ відспівав ряд українських пісень. Концерт удав ся на славу й викликав загальну похвалу. Публіка почувала себе під час свята так якось гарно, так любо, інтимно, наче вдома. Сердечне, миле почуття збуджував сей заходами робітництва уряджений концерт. За те й дуже багато нахлопотав ся коло урядження його редактор Омелян Бачинський, котрий надто ще керував хором. Навіть жінка його, з роду Німкinya, не відмовила ся допомогти українському робітництву й відспівала на вечорницях пару пісень таки по нашому.

Інші українські Товариства урядили концерт в честь Шевченка 27-ого мая вже в „великій“ залі „Музичного Товариства“. Тут також була музика, хор і окремі співці. Спочатку відограла окрестра „Українську Рапсодію“ — твір молодого композитора Василя Барвінського, сина відомого галицько-українського діяча, пана Олександра Барвінського. Великий й гарний хор (сполучений з хорів галицьких і буковинських „Боянів“ і хору віденської „Січі“) відспівав кілька українських пісень („Гей-гук мати, гук“, „Ой щож бо то за ворон“, „Чорна рілля ізорана“ й ин.) і „Вулицю“ Ф. Колесси з пригравкою оркестри, а ті самі співаки, що співали й на першій концертній, пп. Носалевич і Любинецький відспівали пісні Шевченка й Лесі Українки. Закінчило ся свято кантатою Лисенка на слова великого Кобзаря „Бють пороги“ (в інструменталі д. В. Барвінського) й українським національним гимном.

Зібрана численна публіка по концертній удала ся зпершу під міністерство війни, а потім до німецького консуляту й урядила там українську патріотичну маніфестацію.

Про обидва концерти були згадки і в німецьких газетах. Особливо варго тут пригадати оцінку другого концерту, яку подала віденська „Arbeiter-Zeitung“. Газети жалують, що українська музика й пісня так мало знані німецькій публіці.

Дохід з обох концертів призначений на „Українських Січових Стрільців“.

* * *

Крім сих концертів згадаємо ще „Деклямаційно-музичний вечір“ уряджений у Відні заходом „Української культурної Ради“ 13-го мая і „Шевченкові Вечорниці“ української учительської Семинарії і школи вправ 18-го мая.

Крім Відня святкували Українці пам'ять Шевченка й по інших містах. Тут треба відмітити Шевченкове свято в таборі українських збігців в Гімнді, яке відбуло ся на Зелених Святах.

Українські концерти для ранених жовнірів у Відні.

Заходом Музичного Гуртка при студентськім товаристві „Січ“ відбуло ся вже кілька українських концертів у шпиталях (лікарнях). I-ий концерт був 16 квітня в шпиталі в парламенті, II-ий 20 квітня в шпиталі в „Робітничім Домі“ („Arbeiterheim“), III-ий 30 квітня в клініці професора Айзельберга (Allgemeines Krankenhaus), IV-ий 5 мая в резервовім шпиталі ч. 4.

Концерти сї дуже подобають ся жовнірам, розвеселяють і бадьорять їх. Честь і слава Музичному Гурткові і всім тим,

що разом з ним роблять таке гарне, правдиво людське діло, приходять з розрадою до засмучених, поранених борців за рідний край.

Хто гірше — Германці, чи козаки?

В Росії „патріоти“ на всі заставки кричать про „Германські звірства“. Навіть радикальні люде піддали ся тому туману, який пускає уряд кривавого царя. Забули, як то уряджувало „карательні експедиції“, як то стріяно й вішано селян і робітників, як роблено погроми на Жидів і інтелігенцію, як ріжні Геруси, котрих тепер царь наслав „управляти“ Галичиною, катували по тюрмах і участках людей. Забули козацькі нагайки, й топтання, й бійки, й рабівництво... Все забули та й пішли бити ся „за віру, царя й отечество“, за „велику Росію“ — тюрму народів, з Германським мілітаризмом! Та не забув сього чесний селянин Тарасевич. Їхав він у Києві трамваем і чує, як дві пані обурюють ся на „германські звірства“. От він і каже: „А наші козаки, чи краще роблять?“ та й додає ще, що не варт взагалі йти на війну. Пані ті донесли про се начальству, схопили посіпаки правдомовного чоловіка й посадили у тюрму. Діло дійшло до суду й Судова Палата засудила Тарасевича на два роки кріпости (Диви „Утро Росії“, 1915, ч. 50).

ЗАЯВА.

Женевську газету „Боротьба“, про яку мова в „Заяві“, видає панок з України, ніякий Лев Юркевич. Маючи партійні порахунки з деким із членів нашого „Союзу“, наклонив ся він, ні сіло ні пало, на Союз і його діяльність, плюгавлячи їх останніми словами. Сі нікчемні брехні й лайки підхопила російська преса й оповістила хрестовий похід на українство, покликуючи ся на — сором сказати! — український „орган!“ Так, як пише п. Юркевич, може писати тільки наємний російський агент або доброволець, що задурно офірує свою поміч і послуги охрانی.

Оскільки нікчемні писання „Боротьби“, видко з того, що чесніші російські газети (як Р'вч, Рускія В'дмости) соромлять ся за них. Відомий привідця кадетів Мілюков так таки просто й назвав „Боротьбу“ з її „ревеляціями“ а ля Раковський „каламутним джерелом“, „непристойними обвинуваченнями політичних противників“...

П. Юркевич видає себе за укр. соціалдемократа й покликаєть ся на те, що його погляди поділяє буковинська укр. соц. демократія. Як бачать читачі, ся остання протестує проти сього. **Ред.**

В першій числі женевської „Боротьби“ згадано про згідність становища У. С. Д. Р. П. і буковинської української соціал-демократичної організації проти війни перед війною. Супроти того чуємо ся до обовязку заявити, що дальші виводи „Боротьби“ не сходять ся з нашим теперішнім становищем.

Клич: „Кожда соціалістична партія має ворога у власній державі“, клич сей, що мав би в теперішню пору викликати насивність супроти воєнних подій, є передовсім для нас, українських соціал-демократів, не на часі і не дооцінює ваги воєн у класових боротьбах.

Війни є насильними обрахунками між буржуазними класами, а теперішня війна є класичним звірцем такого обрахунку пануючих клас між собою. Війни перебудовують політичний терен для будучих класових боротьб, вони становлять насильний переворот політичних відносин, а ся війна кличе як раз нас, українських соціал-демократів, силою обставин до участі у сій перебудові, яка повинна перевести ся в с'ім напрямі, щоби для нашої будучої класової боротьби вона принесла як найбільше сиріяючі відносини.

Беручи дальше на увагу те, що наша ціла конституційна українська земля загрожена, що ворог словом і ділом, тепер і

на будуче заперечує право існування демократії і свобідного національного розвитку,

бачучи на власні очі, як прим. на Буковині, в краю, де найвисше розвинули ся демократичні культурно-національні і політичні інституції українського народу, тіж інституції брутальним насильством віддають ся для знищення в руки чорносотенців під проводом Геровських —

стає перед нами шлях ділання в теперішню хвилю з цілою ясністю: З тою самою рішучістю стати проти ворога, найтяжшого ворога нашої класи і нашого народу, проти ненаситного брутального російського царату, який іде на нас з метою відібрати нам можливість до життя, до розвитку.

Отсею боротьбою спричинюємо нові можливости розвитку національного, а тим самим і класового руху на цілій Україні.

Памятаючи ще, окрім сього, й на оцінку учителів соціалізму про національні змагання до самостійности і єдности своїх територій, лучимо ся й ми з нашим цілим суспільством, з нашою буржуазією — о скільки її акції звернені в боротьбі з спільним ворогом, — не перецінюючи мети і засобів буржуазійної боротьби та не забуваючи на противенство буржуазії до робітничої класи і до широкої демократії.

Тому ми й засідаємо у „Загальній українській Раді“, тому й беремо участь побіч галицької української соціалдемократії у праці разом із „Союзом визволення України“, найдіяльнішою самостійницькою українською Групою, не виходячи при тім по-за рами нашої політичної програми; але тому також мусимо рішучо запротестувати проти ширення очорнюючих, а при тім неправдивих вісток, як напр. Троцького (рос. с. д. Бронштайн) про „Союз“, до яких і „Боротьба“ прилучуєть ся, а які, коли би вони були правдивими, діткнули би і нашу партійну честь.

За буковинську-українську соціалдемократичну організацію:

Осип Безпалко, Євген Гуцайло, Василь Мороз,
Емануїл Сандул.

Від Адміністрації.

Звертаєть ся увагу н. відбирателів, що часописи і брошури для шпиталів і т. п. видаєть лише в понеділок і середу від 10—12; просить ся за тим в п'ятницю і суботу безумовно не приходити.

Передплатників просить ся при зміні адреси конче подавати стару або її порядкове число. На відворотній від адреси стороні відтинка переказів треба неодмінно зазначати, на яку річ призначені гроші.

Зміст: Перші ластівки. — Політична нарада російських Українців. — Признання Союзови з Америки. — Бісмарк про самостійність України. — „Мусимо відбити східну Галичину!“ — Їздив, їздив білий царь... — Трагедія італійського народу. — Під грім дарданельських гармат. — Донеси з України. — Сучасна Росія і війна. — Війна (огляд). — Посмертні згадки: Пресов. Константин Чехович, Павло Демцьо, Яків Стефанович. — Вісти: Принятте делег. „Союзу визв. Укр.“ Заборона українських часописей. Памяти Корша. Відчити про Україну в Мюнхені дра Левицького і дра Нецеля. З турецької преси в Константинополі. „Новое Время“ про війну з Турками. Шевченкові концерти. Укр. концерти для ран. у Відні. Хто гірше — Германці, чи козаки? Заява укр. соц. дем. — Від Адміністрації.

Відповідає за редакцію: Омелян Бачинський.
З друкарні Адольфа Гольцгавзена у Відні.

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна передплата вносить 10 К. (4 рублі), піврічна 5 К. (2 руб.),
квартальна 3 К. (1:20 руб.). :. Ціна поодинокого числа 30 сот.
(15 коп.).

II. рік.

Відень, май—червень 1915.

Ч. 19—20.

Великий момент, який переживаємо, вимагає єдності й солідарного ділання всіх широко-громадських елементів нашого громадянства без огляду на кордони держав і країв. Справа бо переважна — справа України, справа цілої нашої будучності тепер рішається й великі завдання покладає на нас і великі жадання від нас ставляє — жадання самовідречення цілого себе для добра рідного народу. Треба бути достойними хвилі й достойно неї ділати. Страшний бо буде суд історії для тих, хто спроневерить ся!

Повага хвилі вимагає злучення всіх — ще раз повторяємо — широко-громадських сил нашого громадянства, бо тільки в такій злучці наша сила й запорука, що справа визволу нашого народу вестиметь ся згідно з його інтересами, згідно з віковичними його змаганнями.

З сього погляду витаємо утворення „Загальної Української Ради“, що по довгім антракті переняла

в обновленім і розширенім складі й компетенції керму „Головної Української Ради“, яка мала місцеве галицьке значіння. Прилучення буковинських Українців і активна участь в новозаснованій Раді „Союза визволення України“, яко представництва російської України, дають їй сей почесний титул все-народнього ареонагу.

Сподіючи ся, що Загальна Українська Рада виправдає покладані на неї нашим громадянством надії й твердо стоятиме на обраній підставі громадськості, йдучи шляхом єднання громадських сил і громадського ділання, пересилаємо новій українській організації свій братерський привіт і бажаємо їй повного успіху на сім шляху. Само собою розуміється, що наші представники в Раді, зберігаючи автономію нашої організації, все стоятимуть на сторожі тих принципів, що покликали З. У. Р. до життя.

Основання Загальної Української Ради.

(Установчі збори. — Конституція і склад. Діяльність).

5-го мая відбули ся перші, установчі збори „Загальної Української Ради“, що має репрезентувати український народ під час війни й витикати головні лінії української політики. Вей інші організації, зберігаючи свою автономію, координують свою діяльність з сими лініями.

На перших зборах оголошено склад Ради, вибрано управу її й прийнято статут — все на підставі компромісу між ріжними українськими партіями й організаціями, який заключили їх відпоручники на нараді д. 30 квітня.

Відповідно до сього порозуміння в склад З. У. Р. входять: 1. з Галичини: 14 націонал-демократів, 6 радикалів, 4 соціал-демократів, 2. з Буковини: 5 націонал-демократів, 1 з народньої партії й 1 соціал-демократ. Російську Україну репрезентують в З. У. Р. три делегати „Союза визволення України“ — з рішаючим голосом (в галицькій „Головній Українській Раді“ Союз мав, з огляду на її місцеве значіння, тільки дорадний голос).

Управа Ради складається з президента, вибраного з-поміж націонал-демократичної партії, й віцепрезидентів (по одному від кожної групи: 1. галицьких н.д., 2. радикалів, 3. соц.-демократів галицьких і буковинських разом, 4. буковишців). „Союз визволення України“ представлений в президії своїм постійним делегатом, котрий має рішачий голос у всіх загально-національних справах. В справах же, що торкають ся виключно австрійської України й ширшого всеукраїнського значіння не мають, делегат Союза має дорадний голос. Крім того має свого заступника „Союз визв. України“ в секретаріяті Ради, до котрого кожда вичислена вище група посилає одного чоловіка з-поміж себе.

Вкінці збори перевели дискусію над проектом принципіальної політичної заяви З. У. Ради й доручили секретаріатови виробити регулямін занять Ради.

По сім засіданню З. У. Р. відбула ще три засідання. На другім з черги засіданню д. 12. мая відчитано привіт

До Січових Стрільців.

Кінчила ся довга, гнітуха, невиносимо тяжка тишина перед бурею.

Численні буйні хмари, що довгий час не давали нам спокою, збили ся тепер в одну велику, темну даву, яка наступала звільна, але невпинно в тім не-свідомім тупім розгоні, котрому немає вороття.

Над зеленими, рясним овочем покритими садами, над нивами, повними небувалою врожаю, над хатами, в котрих гостила нова добра надія, повисло марево нещастя — тяжкого, великого й глибокого, мов море.

Ріки смутно течуть, порохи поля прикривають, земля стогонить... Шез останній клопоть синього неба, невідгадана темнь світ заступила.

Дарма вживаєш свої очі в темряву, бачиш одно: надходить небувала туча; дарма ухо посилаєш на звіди — чуєш одно: підземний, зловіщий гук, рев страшних, довго здержуваних сил, котрі ось-ось розсадять греблю культури і почнуть дике діло руїни.

Щось грізне, довго сподіване а невмолиме, щось, чого ми ждали й бояли ся, кликали й здержували,

Збірка.

До погоди готові.

бажали й ненавиділи, явить ся за хвилину перед нашими оторопілими очима у всій своїй кривавій, ослілючій величи.

Ще хвиля, ще хвилина...

І тоді, як в темних, бурливих, хмарах літають по-над морем білі меві-чайки, так розлетіли ся по-над нашим краєм відозви Української Ради, щоб творити відділи Січових стрільців-добровольців.

Ворог іде — виходить на стрічу! Бороніть свого майна і духових придбань народу перед заливом дикого моря. Хоче нас споконвічний ворог знести з лица землі, хоче наш край затопити в потоках сліз і крови — не даймо ся! Най знає, що не на мерців іде, най знає, що по найбільші скарби нещасливого народу святотатською рукою сягнув, най знає, що сей тяжкий злочин йому безкарно не мине — най знає! Ви вчули і послушали зазову того. Не сотками, а тисячами злетіли ся з усіх сторін краю, в одну фалангу на все готових, неустрашимих і, дасть Біг, непобідимих лицарів святої народньої справи.

Та не всім припала честь остати й витривати при тій великій ділі. Не ваша вина . . . Історія приймає намір за вчинок — побачите!

Від тої незабутньої хвилини минуло багато-багато, тяжких і як вічність довгих днів.

Пожовкло листе на зеленім дубі й осипало ся, поникла степова трава і перетліла, впав білий сніг на червоні поля і розтопив ся, ледом стяли ся і скривавленою водою наново розлились наші гірські потоки — а вас нема!

І знову свіжа ярь наспіла і знову на землі, дорогим погноєм справлений, нові, пахучі квіти зацвіли і знову заспівали пташки і зашуміли вітри з далеких, далеких сторін — а вас нема!

В боях стоїте невгнуті.

Дивив ся на вас Довбуш із своїх зачарованих комор і кивав головою; Король Гуцул посеред гуку громів і реву гармат благословив вас із Сокильського Верха своєю скамянілою десницею; старі козацькі могили, розсіяні по широких степах, мов зорі по небі, збігали ся в глуху осінню ніч і шепотом розказували одна другій велику повість про ваші бої, зусилля і змагання, а дніпрові пороги як же жадібно ловили кожний відгук вистрілу з ваших рушниць, і кожний приказ ваших провідників, і кожний ваш зойк, і кожний передсмертний стогін, щоб влучити їх до тої великої пісні-думи, котру шумів колись Дніпро-Словутиця нашим козацьким предкам, а котрою леліятиме наших свобідних нащадків.

Тисячі сердець, від котрих відірвали ся ви в благороднім лицарським пориві, тисячі сердець скривавлених болем розлуки, кривдою недолі, страхіттями війни по сто разів на добу зривали ся й летіли вам на стрічу, і по сто разів у ніч духи наших предків безчисленними товщами збирали ся довкола вас там, на тих кривавих полях, щоб приглядати ся вашій слаavnій роботі. А ви — за гуком гармат і за блеском куль, за нуждами і невигодами вояцького життя навіть не зазриміли їх, не бачили, не чули.

Били ся і гинули без зайвого шуму і лишнього ефекту, як на борців пристало. — Честь вам за се! Честь, — бо хіба ж нас стати на дяку?

Ви погасаючи ватру предківської слави розярили і роздмухали наново коштом власного життя. Гинули, щоб Вона не вмерла.

Ви народови, що славу хотів за вигоду проміняти, мечем блиснули перед очі, щоб пригадав собі, яких батьків ми діти.

Ви наш державний прапор, столочений копитами наїздника і оплюгавлений слиною перевертня, підняли з велелюдного шляху, випрали у власній крові, освятили жертвою і заткнули на пшпелях ідеалу, щоб бачили його свої і чужі, далеко й далеко!

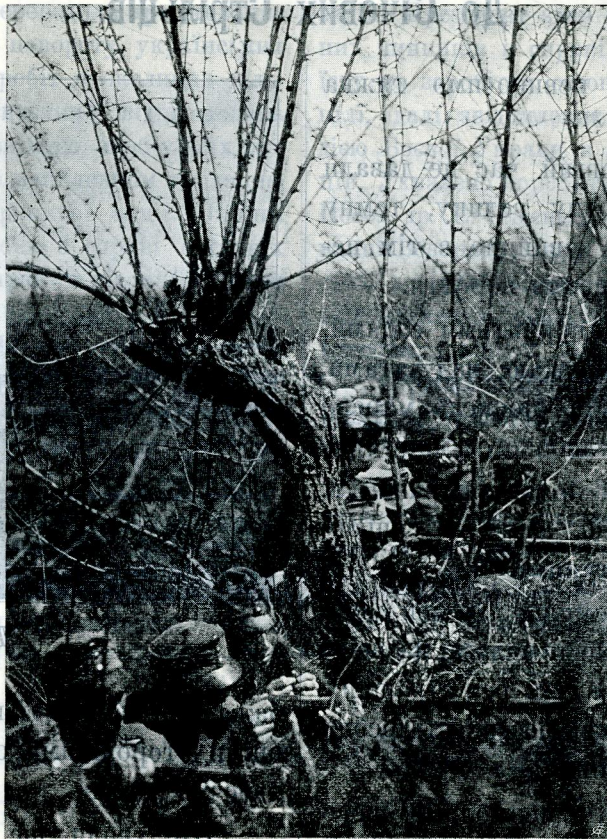
Ви цілому світові дали доказ, що там, де рішається доля культури, Україна не стоїть з заложеними руками, що в боротьбі о визвіл народів є вона не видцем постороннім, а союзником вірним, готовим бити ся до останньої краплі крові, як били ся хоробрі наші предки, обороняючи Європу перед заливом монгольського моря.

Ви нікчемному ворогові, що клеветою поганив нас перед світом, дали відповідь великого народу гідну, відповідь гарним ділом на погане слово.

Ви надію, що відходила від нас, завернули з калинового моста, бо наша справа не пропала і не пропаде ніколи, поки наша широка земля родить таких буйних синів, як ви. — Честь вам за се! . . .

Що буде завтра — не знаю. Але в будучности бачу, як на перше весняне свято хоровади наших дівчат ідуть з вінками зеленої руті і синіх незабудків до стрілецьких самотних могил, як в наших кедрових хатах поміж святими образами висять ваші пощерблені шаблі, як молоді мами учать своїх маленьких дітей разом з першою молитвою вимовляти імена ваші, і як батьки, з пошаною показуючи на вас, говорять до синів: „Дивіть ся: то останні борці за волю України!“ — Чи хочете ще більшої дяки?

Богдан Ленкий.

В околі на Маківці.

Високе відзначенне Українських Січових Стрільців.

(Здобутте *Маківки*).

На *Маківці*. Приступ.

От уже більше півроку, як наші славні Січові братчики відважно боронять рідний край перед хижим ворогом, не даючи йому заткнути кривавий царський прапор на Карпатах — прапор визиску й поневолення України. Більше півроку зносять вони нечувані труди серед грізної небезпеки, сили свої й своє буйне молоде життя віддаючи „за честь, славу, за братерство, за волю України“. Не раз уже діставали наші братчики щирі признання й високі відзначення за свої героїські вчинки, а ось знову можемо на радість усіх свідомих синів України, а на вічну, невмирущу славу лицарів зазначити високу, знаменну оцінку їх подвигів, подану в приказі генерала Фляйшмана до армії. Гордістю сповняєть ся наше серце при читанні сього приказа й ми кличемо з глибини зворушеної душі: Честь вам, лицарі незабутні! Слава Українським Січовим Стрільцям! Бо дійсно —

„Любов к отчизні де героїть,
Там сила вража не устоїть,
Там грудь сильнійша од гармат!“

Най же живе наше новітнє Січове Товариство!

Ц. і к. 55 І. Д.

Ч. 122/2.

До 130. бриг. укр. бат. 1 і 2

в Станиці.

Станиця, 2. мая 1915.

Від ряду днів намагаєть ся ворог вибити пролім у наших становищах. Як перед тим його напади звернені були на Татарівку, так тепер видав він клич: „*Маківка!*“

Нехай коштує що хоче, він мусить її здобути.

З страшною перевагою, з нечуваним завзяттєм, з погордою смерті й невтомною витревалістю поновляв він в останніх днях свої напади.

Здана зовсім на себе саму, без помочи зовнішніх резерв, старала ся хоробра, але така мала числом

залога, проявляючи просто надлюдські зусилля, відповісти своїй присязі, зберегти і збільшити славу армії, відперти ворога.

Але занадто великі були труднощі, занадто могучий ворог, занадто велике фізичне вичерпанне наслідком попередніх, тижні триваючих трудів.

Вона захитала ся, в дводенних боях вдало ся ворогови здобути части становища нашого по героїськи воюючого відділу.

Аж тут в критичнім моменті появили ся **Українці**. Нехай коштує, що хоче, відвічний ворог мусить бути відпертий. З імпетом, одушевлені правдивим патріотизмом, надходячи як розшаліла буря, якій ніщо оперти ся не в силі, кинули ся молоді, хоробрі сини сеї країни, обороняючи рідну землю, на ворога і примусили його відступити від того, що він уважав уже за здобуте.

Небезпеку усунено, **Українські Стрільці** два рази рішили бій у нашу користь.

Гордо можуть споглядати на свої подвиги, вічна буде в історії слава тих хоробрих діл, — золотий лавровий листок також в їх національній історії.

Важка була боротьба й вимагала жертв.

Тим, що остали, висловлюємо нашу повну подяку і наш подив; героям, що лягли головами, віддаючи, вірні своїй присязі, останню краплю крови, тим, що вже не можуть радіти побідою, присвячуємо в честь їх пам'яті згадку.

Українці!

Повні гордості можете споглядати на ваші найновіші героїські подвиги, кождий мусить гордити ся приналежністю до вашого корпусу, маєте право вважати себе вибраним відділом, і я певний, що в кождім небезпечнім положенню можна на вас числити.

Нехай же так буде — тричі урра!

Фляйшман, генерал в. р.

ДІ.

Бачив. З приводу сих визначних подвигів витаю найсердечнійше підчинені мені українські баталіони 1. і 2. і чую себе щасливим, що такі героїські відділи належать до бригади.

Дякую кождому з вас за ваші сердечні рішення до останнього обороняти нашу дорогу вітчизну. Сей приказ має бути прилюдно оголошений в корпусі **Українських Стрільців**.

Вітошинський, полковник в. р.

3 поезій Б. Лепкого.

I.

Чи то буря, чи грім?

Чи то буря, чи грім,
Чи гуде хмаролім,
Що земля на сто миль грає грізно?
Від Поділля до гір,
Чути голос: „Позір!
В ряд ставай, щоб не було за-пізно!

В ряд ставай, не барись,
На ніщо не дивись,
Чи до пекла підеш, чи до неба.
Кидай матір стару,
Кинь коханку, сестру,
Бо настала велика потреба.

Бо настав такий час,
Що умре дехто з нас
Не в постелі, а в полі у крові,
І в хвилину грізну
Спомяне вітчину —
Бо за неї вмирав він з любови.

Наше тіло — погній
Для квіток, ясних мрій,
Наша кров — то росиця над раном,
Наша думка — то грім,
А діло хмаролім, —
На тиранів підем гураганом!

А хоч нам й полягти
Й не дійти до мети,
То про нас говоритимуть внуки:
Так боролись колись,
Полягли — не дались,
А кайдани пірвали на штуки!

* * *

Чи то буря, чи грім,
Чи гуде хмаролім,
Що земля на сто миль грає грізно?
Від Поділля до гір
Чути голос: „Позір!
В ряд ставай, щоб не було за-пізно!“

II.

Житте — борба,
О щастє вічний бій.
Щодень журба,
Часом хвилина мрій.

Житте — похід,
Вперед нестримний гін.
Іде під спід,
Хто стратив свій розгін.

Збори Січових Стрільців у Варпалянці.

З великою радістю і одушевленням прийняли Українські Січові Стрільці вість про обновлення і розширення Загальної Української Ради. Привезли сю вість до Варпалянки делегати Ради, послі Цегельський і Сінгалевиц, які й закомунікували її Стрільцям на зборах, що відбули ся на замку дня 11. мая с. р. На сих зборах забирали голос також Стрільці, задаючи послам питання що до нашої національної політики в теперішню переломову добу. Сі запити, як також повага, з якою Стрільці вислухали відповіді послів, свідчать вимовно, що Стрілецьтво дуже живо интересуєть ся діяльністю наших політичних інституцій і взагалі цілою нашою політичною акцією. По дискусії десятник Стецюк поставив отєю резолюцію, котру збори серед оплесків одноголосно прийняли: „Стрілецьтво, зібране 11. мая 1915 р. у Варпалянці, висказує найбільшу радість з приводу сотворення Загальної Української Ради і щирим серцем витає її відпоручників.

Стрілецьтво сподіваєть ся, що З. У. Р., яко орган ініціативи і езекутив, в українській політиці буде

опирати свою одноцільну діяльність на самостійницькій національній ідеології, яка є підставою й стрілецької праці. Стрільці глибоко відчувають значінне Загальної Української Ради; само її істнованне і діяльність підносять на душі українське Стрілецьтво.

Зазначуємо, що Стрілецьтво завсїгди буде з великим заінтересованнем стежити за діяльністю З. У. Р., а З. У. С. завсїгди на Стрілецьтво може числити, як на національний чинник.“

Під кінець зборів забрав голос старший десятник, Жила і, підчеркнувши повну успіхів працю Союзу визволення України, поставив таку резолюцію:

„Українські Січові Стрільці висказують Союзови визволення України своє признанне за його дотеперішню діяльність і засилають сердечний стрілецький привіт“.

Гарячі оплески були доказом, що резолюція висловила думку всіх присутних Стрільців.

Т. М.

3 поезій П. Карманського.

I.
Жертва.

Ти йдеш, мій сину? Що ж? іди здоров!
Тебе спиняти я не маю права.
Даремний жаль, як слухна кличе справа,
Як з України ворог точить кров.

Твій батько вік свій скоротав в ярмі
І вмер, не чувши поклику: до зброї!
А нині звідкись взяли ся герої
І рвуть ся пута в віковій тюрмі.

З могил війнув давний лицарський дух —
Воскресли сотні. Лопотять прапори
І пісня віри вєть ся по-над бори;
Горить завзятем давній слабодух.

Ідеш вже, сину? Що ж... іди здоров!
Я радуюсь, хоч серденько зранене.
Та тям собі, що ти один у мене...
Хоч впрочім... Та — Пречиста твій покров...

* * *

Взяв ненчин поцілуй, і безмір піль
Вхопив його, як човен морські филі,
А мати впала у німім безсиллі
І пригорнула д'серцю лютий біль.

II.

Січовий гимн.

Сповнилась міра, кров братів,
Нелюдські злочини катів
І зганьблена народня честь
Зробили месть, криваву месть.

Най громи грянуть в нашу скрань,
Нехай займеть ся в грудях грань!

Настав наш час, прийшла пора:
Ура у бій! ура! ура!

Нас кличе зов великих дій
І з крови зроджених надій,
А гордий дух давних могил
Сталить нам грудь залізом сил.

Най громи грянуть в нашу скрань...

Нам не страшний ні рев гармат,
Ні списи тровлених громад;
Страшнійший нам московський кнут,
Клеймо рабів і ганьба пут.

Най громи грянуть в нашу скрань...

А ляжем ми — воскресне гнів
Колишніх літ, безсмертних днів;
Здрігнесь Бескид від наших чет —
Зачнеть ся справжній наш бенкет.

Най громи грянуть в нашу скрань...

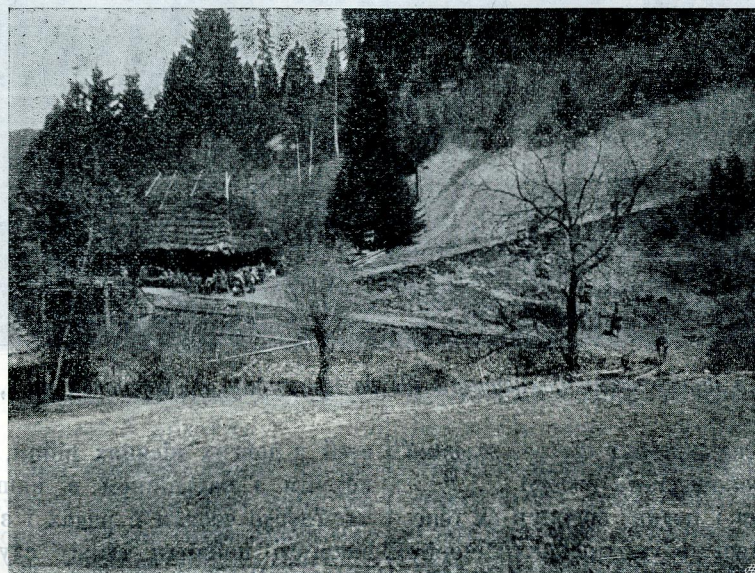
III.

Який чудовий сон! Народ торощить пута,
В румовищах тюрем конає царь-тиран,
А з повені пожеж, з крови і з лютих ран
Україна встає без пана та без кнута.

Від Сяну по Кавказ побідні грають дзвони,
З обновлених храмів об хмари бє пеан;
З поганьблених гробів встає давний Титан,
Встають розковані, свободні міліони.

Мов гордий океан, так вільно і просторо
Розлила ся ріка життя, змагань, стремлінь;
Росте величний храм для йдучих поколінь.
Який чудовий сон! Чи виснить ся він скоро?...

Відень, лютий 1915.

Із днів кривавої слави.

„Українці! Повні гордості можете споглядати на ваші найновітніші героїські подвиги!“

Не перший се раз стрічають ся наші Стрільці з признанням і похвалою зі сторони австрійських військових вла-

Хвилька випочинку в лісі під шатрами. Четарь студіює ману.

Чета У. С. С. з наложеними багнетати іде до приступу, до боротьби на „біле оружє“.

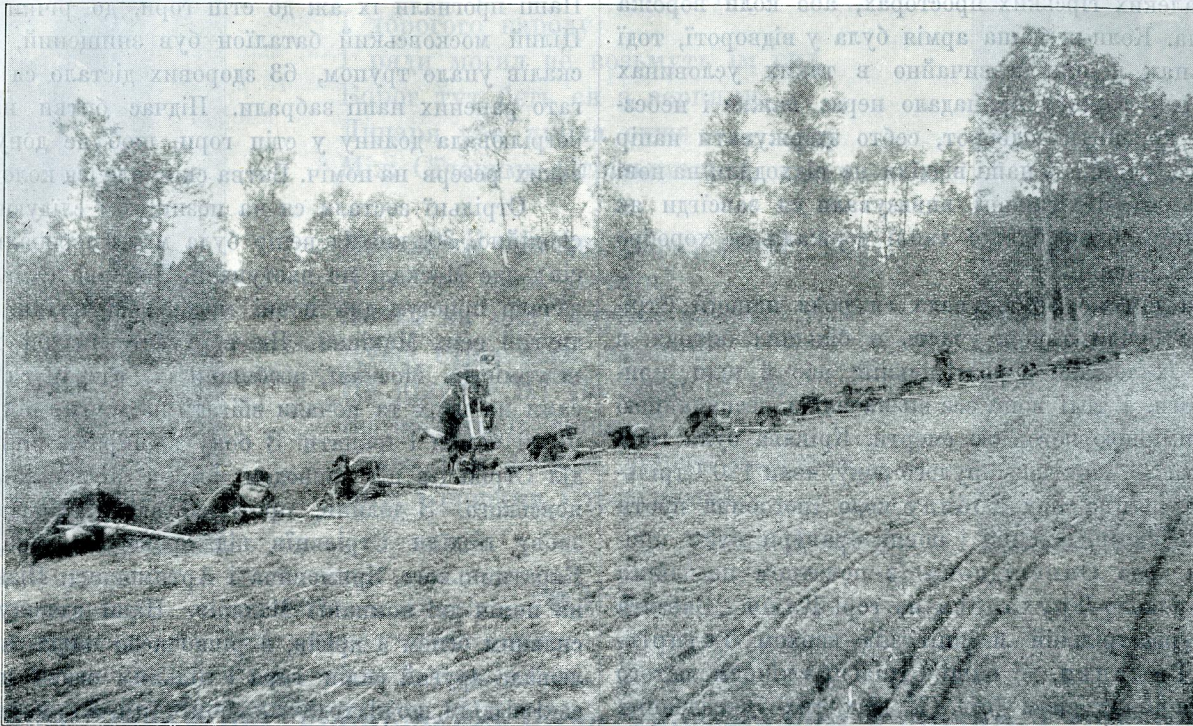
„Вічна буде в історії слава сих хоробрих діл, — золотий лавровий листок також у вашій національній історії . . .“

З такими словами признання і подиву звернув ся генерал Фляйшман у дивізійнім приказі до українських Січових Стрільців за їх героїську хоробрість у битвах на Маківці в днях 29. квітня і 1. мая.

стей в довгих місяцях війни, в безнастаннім завзятім бою, веденім з наїздником в наших Карпатах. Стрільці цілий час твердо стояли в рядах і з пожертвоуванням і непохитною енергією повнили тяжку службу в обороні слущних прав нашого народу. Був час, коли проти нашої армії, на Бескиді стояли такі переважаючі сили ворога, що треба було над-

людських зусиль, щоби здержати його напір. Наші Стрільці визначили ся тоді спеціально знаменитою розвідною службою.

мий команді наших військ; ворог не міг нас нічим несподівано заскочити завдяки бистрій увазі і зручності стрілецьких па-

Відділ У. С. С. у „розстрільній“ віддає самю для провірення віддалення, щоби наставити мірник крісів як слід.

Позаду четарь слідить, де падуць стрілна, чи досягають неприятеля.

У. С. С. у „розстрільній“ пальбою поодинок острілюють неприятеля. Позаду четарь слідить за успіхами пальби.

В зимі, під час лютих морозів, серед глибоких снігів, їх патрулі стежили ворога, висліджували кожний його крок, малими відділами день і ніч непокоїли багато сильнішого числом противника, так що він не мав ні одної хвили спокую. Кожний важнійший рух ворожої армії був завчасу відо-

труль. І коли розвідча служба на війні скрізь має велике значінне, то тут можна сміло сказати, що наші війська могли так довго удержати ся проти переважаючих сил ворога в дуже значній мірі також тому, що на всі донесення стрілецьких патруль можна було числити, як на зовсім певні і достовірні.

Та Січові Стрільці визначили ся не лише у слідженню ворога та непокоєнню його патрулями. Се було їх головним завданням тоді, коли обі армії стояли проти себе на позиціях, розсіяних на далеких гірських просторах, або коли ворожа армія відступала. Коли ж наша армія була у відвороті, тоді Січовим Стрільцям по-при незвичайно в таких умовах утруднену розвідчу службу припадало нераз важке і небезпечне завдання хоронити відворот, себто здержувати напір ворога так довго, доки всі наші відділи не відходили на нові позиції. І з сеї задачі Стрільці вивязували ся завсїгди як найкраще, завсїгди до послїдньої хвилі держали ся хоробро на визначенім становищі.

Однак і на сїм не обмежувала ся роля нашого Стрільцтва. Стрільці брали також участь в більших битвах, в яких цілі сотні їх лежали в розстрільній, або й шли приступом на багнети. І тоді вони все визначались незвичайною відвагою, безпримірною погордою смерті. Кривава була така битва на багнети 23. жовтня минулого року, коли 120 Стрільців пішли приступом на гору Кобилу коло Дрогобича проти цілого полку Москалів. Сміливі і повні бравури були приступи Стрільців коло Синевідеька (з початком падолиста минулого року) і коло Труханова на горі Ключ. Завзята була оборона в розстрільній позиції під верхом Татарівкою коло села Рожанки, де наші Стрільці з кінцем лютого с. р. держали ся цілих вісім днів. У всіх тих і численних інших битвах Стрільці держали ся знаменито, як витревалі, завзяті й хоробрі жовніри.

Найбільше криваві з усіх битв, в яких брали участь Січові Стрільці, були згадані вище битви на горі Маківці коло села Головецька. Два верхи лісної гори були в руках нашого війська, третій в руках Москалів. Битва зачала ся в ночі 29. квітня. Москалі вдерли ся коло другої години під північно-західний верх, який був слабше обсаджений нашими тому, що з сього боку склін гори дуже стрімкий і напад звідси не був сподіваний. Наші полеві сторожі, які находили ся на склоні гори, дістали ся в руки Москалів. Гора була боронена слабим відділом лянштурмістів, яких було разом коло 100 під проводом стрілецького четаря Яремкевича і хорунжого Тучапського, а Москалі наступали в силі цілого баталіону. В найбільше критичнім моменті, коли Москалі вже зайняли наші долішні позиції і підходили під сам верх, здержали їх напір заалармовані і покликані на поміч два відділи Стрільців (разом 120 людей) під проводом четаря Сушка і хорунжого Свідерського. Сильний огонь з крісів держав Москалів довший час, аж прийшли на підмогу нашим нові відділи Стрільців (в числі 130 людей) під проводом четаря Яримовича, сотника Будзиновського і четаря Мельника. Тоді

Стрільці вдарили на Москалів приступом і зачала ся битва на багнети. Московські ряди, хоч багато численніші, подали ся скоро назад і почали з переполохом втікати в долину. Наші прогнали їх аж до стіп гори, до річки Головчанки. Цілий московський баталіон був знищений, понад 200 Москалів упало трупом, 63 здорових дістало ся до неволі, багато ранених наші забрали. Підчас битви наша артилерія острілювала долину у стіп гори, щоб не допустити московських резерв на поміч. Битва скінчила ся коло 5 години рано.

Стрільці зостали ся на позиціях і слїдуючий день минув спокійно. 30. квітня вечір була мала перепалка (огонь з крісів), але Москалі не наступали. Дперва 1. мая коло полудня зачали приступ два повні московські полки, сим разом на другий верх Маківки. На верху стояли дві компанії лянштурмістів. Москалі, розбивши їх, вдерли ся великими масами на верх та почали збігати на другий бік гори, кидаючи ручні бомби і гранати. З боку відпирали напір Москалів відділ Стрільців під проводом четаря Мельника і сотня Будзиновського. З долини, проти збігаючих Москалів, підходили знову відділи Стрільців під проводом Гоїва, Свідерського, Каратницького, Яримовича і Артимовича. Пізнійше прийшли на поміч дві компанії Мадярів. Наші здержували Москалів сильним огнем з крісів, а рівночасно наша артилерія острілювала другий склін гори і цільним огнем нищила московські відділи, що підходили на поміч тим, що вже вдерли ся на верх. Коли стрілецькі відділи, що підходили з долини, злучили бовву лінію з відділами Мельника і Будзиновського, які стояли з боку, пішли всі сильним приступом наперед і прийшло до битви на багнети. Хоч як великі були маси Москалів, та не вдержали ся проти смілої атаки наших Стрільців. Значні були наші страти, але Москалі мусіли уступити, оставляючи за собою поле битви засіяне московськими трупами. З двох ворожих полків, які пішли були до сього приступу, вернув назад, — як оповідали пізнійше полонені Москалі, — ледви один баталіон.

В обох битвах перемога була на стороні нашої армії завдяки українським Січовим Стрільцям, які в найкритичнійшій моменті здержали перемагаючу силу ворога і прислужили його до відвороту. Наше Стрільцтво вкрило ся новою славою, стрінуло ся з признанням і подивом з усіх сторін. Але ся слава куплена тяжкими жертвами, бо в обох битвах лягло трупом 42 Стрільців, а поверх 70 було ранених. Лягли головами молоді герої, жертвували своє життя за честь і славу народу, за його свободу. І нарід у вдячній памяті заховас по всі часи спомин тих жертв і тих лицарських подвигів своїх найкращих синів, що пішли в бій з віковичним ворогом — визволяти заковану волю.

T. M.

Марш Українських Стрільців.*)

В горах грім гуде, хоч зима паде,
Землю спорили гармати,
Гремить війна, дуднить луна,
Дрожать ранені Карпати.
Хто живий, вставай боронити край,
Вкритий огнем і мерццями!
Не буде тобі сумно в борбі
Між Січовими Стрільцями.

Лютий кат прийшов проливати кров,
Взяти народ наш в неволю,
І море сліз у край приніс,
Розбій і смерть і недолю.
Та вступив ся кат із верхів Карпат,
Втік, наче вовк, манівцями,
Або тут і впав, як у бій понав
Із Січовими Стрільцями.

*) Діло 1915, ч. 21.

Укр. Січ. Стрільць
Олена Степанівна,
кадет-аспірант.

Січові Стрільці за свій край борці,
За всю рідню і свободу;
У них борба — се їх судьба
І дорогого народу.
І ряди могил не возьмуть їм сил,
Ворог тут бєть ся з серцями,
Лицаря убє, думка ожие
Між Січовими Стрільцями.

Хто ж то там іде, перед веде?
Диво! се наші дівчата!
Личко як мак! кругом козак,
Душа стрілецька, завзята.
Не цілуйте їх! На війні се гріх!
Ви вберіть їх вінцями!
Слава тим дочкам, щирим козачкам
Між Січовими Стрільцями!

Осип Маковей.

Укр. Січ. Стрільць
Софія Галечко,
кадет-аспірант.

Привіт Загальної Української Ради Українським Січовим Стрільцям.

Українські Січові Стрільці!

Загальна Українська Рада яко репрезентація цілого українського народу — без огляду на партійні різниці, на межі краю і на кордони держав — уважає своїм обов'язком промовити від українського народу до Вас, найкращих його синів, справдішніх борців за його доло і волю.

Від самого початку війни глядить наша суспільність на українське Січове Стрільцтво з найбільшим подивом, щирою вдячністю, з правдивою гордістю.

Ви молоді високоїдейні Сини наші і Браття, що з вибухом війни стали на перший поклик в рядах Українських Січових Стрільців, що від самого початку перенесли стільки трудів і тяжких хвиль та пережили стільки прикрих недостач і розлучливих розчарвань, а проте все не впали на душі, не стратили запалу до святої справи і не знизили прапору, — Ви заслужили собі на правдивий подив і щирю вдячність сучасних і грядучих поколінь!

Незломними і непохитними рядами Ви йшли туди, куди кликав Вас голос глибоко відчутого і добре зрозумілого обов'язку супроти України!

В обороні праїдної землі, прав і вольностей, освячених кровю і смертю народніх мучеників та зрошених потом народніх робітників, — Ваші Товариші віддали своє життя, Ви проливаєте свою кров! . . .

Се доказ, як цінити вміє український нарід добро свободи і культури — придбання довголітньої праї! В обороні тих високих суспільних дібр уміють Українці жертвувати своє найвище індивідуальне добро!

Отсе неоцінена вкладка в нашу власну душевну скарбону і цілюще джерело, що обновляє нарід, родить в нїм довіре до себе, будить самопошану та підносить на ті високости, звідки яено бачить ся ціль і до цілі прямуєт ся твердо простими шляхами! . . .

З запалом і саможертвою Ви пішли проти ворога, що неволить мільйони українського народу, що хоче сей нарід стерти з лица землі. Ви пішли, щоб у кривавій боротьбі добути волю мільйонам, щоби з поля пожарів і смерти принести Україні волю!

У Вас віджили давно минулі дні слави українського народу, через Вас повернули часи визвольних воєн України, у Вас воскрес дух Хмельницьких, Мазепів!

На сторожі долі українського народу Шевченко поставив огненне, пророче слово — з Шевченкового слова вирости Ви, борці за долю і волю України, — і на сторожі поставили своє тверде залізне діло!

З того діла, з крові і кости українського Січового Стрільцтва виростає нова Україна! Україну свободнолюбну, що змагає до ідеалів демократії, правди і справедливости, Ви вивели на світову арену, поставили перед аеропаї народів культурного світа — як молоду відроджену, кріпку силу, що заставляє ворогів до розрахунку, жадає назад загарбаного і зрабованого та хоче жити новим, вільним, широким життям! . . .

Ви дали доказ, що український нарід не зрік ся своїх прав до самостійного життя та має волю і силу вибороти собі ті права кровю і залізом! Ви доказали, що століття треваюча неволя не знизила українського народу до ряду покірних рабів, бо український нарід видав з себе Вас, борців за волю.

Ви доказали, що Українці не хочуть і ніколи не можуть бути союзниками темряви, реакції і деспотизму, що до останньої краплі крові будуть боронити дорогоцінних скарбів вселюдського поступу, свободи і рівноправности народів перед загарбуючою рукою російського царату!

Своїми кривавими слідами Ви визначили шлях в будучину українському народови, шлях до волі і незалежности.

Ваша завзята геройська боротьба на полях огня і смерти вінчає Вас лаврами воєнної слави, а українському народові добуває місце між народами Європи. Через се душа українського народу з Вами, через се Ви найблизші і найдорожші його серцю. Кожде Ваше діло входить в історію України, бо Ви зрозуміли велику одвічальність за се, чого підняли ся, і доказали, що до сих високих завдань доросли.

Ваші останні геройські бої, світлі перемоги сяють для живих блиском невмиручої слави, а тим, що полягли, придбали

святу вічну пам'ять од рода в рід; український народ сповняють гордістю і родять в його душі нові ясні надії! . .

Тому Загальна Українська Рада дякуючи Вам, дорогі Браття, за Ваш привіт, щиро поздоровляє Вас з Вашими блискучими успіхами, пле Вам сердечний вислів признання і вдяки та з-над синього Дунаю в наші рідні Карпати кличе за Вами вслід: Ще не вмерла Україна! . .

Відень, 12. мая 1915 р.

Шевченкове свято у Варпалянці.

В четвер 29. квітня відбули ся в Варпалянці (коло Мункача), місці побуту запасної сотні Українських Січових Стрільців, святочні вечери в честь Шевченка.

Ніколи ще не було на Україні такого Шевченкового свята. Відбуло ся воно серед віймових, незвичайних обставин і цілий вигляд та характер його був незвичайний.

Село Варпалянка лежить під горою, яка серед широкої рівнини здіймає ся одинока, немов умисно насипана людськими руками, та двигає на собі тяжкі мури старовинного замку. Колись на тій горі мав стояти замок, побудований українськими князями Коріятовичами; нині нема по ній ніякого сліду. Стоять зате кріпкі мури угорської замкової твердині, як гордий знак колишньої слави Мадярів, а при них, як знак їх теперішньої сили, здіймає ся високо пам'ятник, поставлений в тисячлітте приходу Арпада на ті землі. Значна часть того замку, який досі заховав ся, побудована в першій половині XVII. століття. І з того часу в'яжуть ся з сим замком важний для нас історичний спомин, бо з нього мали вирушити в похід семигородські війська, як союзники Хмельницького.

На великій, відкритій терасі сього замку зібрали ся 29. квітня Українські Січові Стрільці, щоби віддати честь Шевченкови. Тераса була уквітчана зеленою, усвітлена лампіонами; на однім її кінці уставлено Шевченкову могилу (по вказівкам артиста-малюва Бупманюка), а з боку прибрану вінками емблему (рисунок артиста-малюва Іванця), на котрій представлено Січових Стрільців, що йдуть у бій приступом: На емблемі надпис: „Вставайте, кайдани порвіте!“ В святі взяло участь поверх 300 Стрільців, які приїхали до Варпалянки з поля бою на двотижневий відпочинок,

та коло 600 Стрільців з запасної сотні і кадри. Окрім сього зібрало ся значне число людей з місцевого населення і з Мункача. Між гостями були також Мадяри і Німці.

Свято розпочав делегат Боевої Управи Др. Володимир Старосольський отсею промовою:

„Товариші Стрільці!

Кобзареве святкуємо свято.

Святкуємо його серед обставин, в яких ніколи ще його не святковано. Вісім місяців, як покинули Ви рідний край. Вісім місяців, як стогне рідна країна під ярмом віковичного ворога, вісім місяців, як увесь світ потопає у лихолітті найкривавішої, найстрашнішої війни.

Вісім місяців стоїте Ви у бою і пережили Ви за сей час усе, чим боліла, чим страждала душа Тараса.

Відкрили ся криваві рани України, воскресли криваві марева минулих часів, а Ви все те бачили, чули, пережили.

На розлогих полях Поділля, на ріках Підкарпатя, в чудових карпатських горах, там на приказ царя півночі „лягло кістками людей муштрованих чимало“ і полили ся такі ріки неповинної крові, що справді „втопить всіх імператорів би стало, з дітьми і внуками“. Ви бачили море крові і море сліз.

Ви бачили попалені села, понижені міста, весь народ кинений в безодню неволі, топтаний і гноблений.

Ви бачили руїну того, що було вислідом муравлиної, повної жертв та посвяти праці цілих поколінь, на що дивили ся ми як на запоруку яснійшої, кращої будучности нашого народу.

І Ви бачили страшніше ще. Проти Вас ставали на приказ царя-гнобителя сотки тисячів рідних братів в салдаських шинелях — сих темних братів, яким довело ся „випити з московської чаші московську отруту“ та „не за Україну, а за її ката довелось пролити кров добру, не чорну“. Вони гинуть з ваших рук і вони Вам несли смерть та рани.

І Ви бачили найгірше і найтяжше: глум і наругу і клевету над скривавленим Вашим народом.

Ваш нарід ішов тернистою дорогою Голгофти, Ваш нарід переживав усі муки Христа, а ворожа юрба кричала „розпни, розпни його“.

Все те переживали Ви протягом сих тяжких, кривавих вісім місяців і у Ваші душі вливали ся ті почування, якими жила Тарасова душа.

Росла у Вас ненависть до катів — ненависть велика, могуча і свята, яка питала устами Шевченка, „коли царя до ката поведуть“.

Росла у Вас любов, якою жив Тарас. Ся велика любов, любов до України і її поневоленого люду, вела Тараса тяжкою дорогою його життя крізь терпіння і муки вязниці та

довгого заслання. Та ж сама любов казала Вам, Товариші, покинути рідний край, вела Вас твердими і кривавими пляхами на бої, небезпеки і труди, на смерть і рани. І ся любов зібрала Вас нині тутки.

Стоїте в се Кобзареве свято не лишень як приклонники Шевченка і почитателі. Стоїте як справжні, щирі й хоробрі борці за його ідеї. Стоїте як Шевченкові герої:

*„І мечі в руках їх добрі,
Гострі обоюду,
На отмищеніє неправди
І науку людям.
Окують царів неситих
В залізній пута
І їх, славних, окозами
Ручими окрутять“.*

Зібрали ся Ви на чужині почитати память Воскресителя України. Поміж Вами й рідним краєм стоять гори пересяклі кровю, стоїть ворог завзятий і сильний. Але нехай в сю хвилину „душі козаків“ в Україні вітають. Ідїть думками в рідний край, що жде Вашого повороту. Велїд за думками підете і Ви як побідники, і побїдою проголосите, що

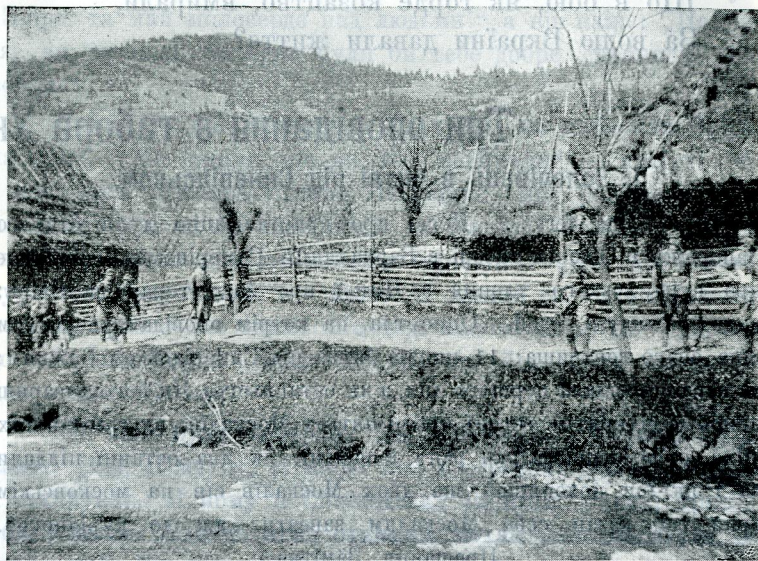
*„Встане Україна
І розвіє тьму неволї,
Світ правди засвітить,
І помолять ся на волї
Невольницькі діти“.*

По промові йшли музично-вокальні продукції. Хор Стрільців, під управою Стрільця Олекси Гринїшака, відспївав: „Даремне пісне“ (Франка-Сїчинського); — Стрїлець Гриць Бобинський виголосив поему: „До Основяненка“; — тенорове сольо „За думою дума“ (Шевченка-Лисенка) відспївав Стрїлець Евген Банах; — оркестра Стрїльців відограла вязанку українських пісень; — барітонове сольо „Фїнале“ (Франка-Сїчинського) відспївав Стрїлець Степан Семань; — вибрані думи Шевченка виголосив Стрїлець Лесь Розлуцький, та хор Стрїльців відспївав: „Закувала та сива зозуля“ і „Гуляли“.

На закінченне промовив член Загальної Української Ради Т. Мелень:

„Товариші! Обходимо Шевченкове свято в хвилі, коли недалеко звідси, в карпатських горах ревуть гармати, коли там іде завзятий, кривавий бїй проти московського наїздника. Святуємо память чоловіка, котрий цілим серцем ненавидїв московський царат і котрого царський уряд переслїдував безпощадним способом. Шевченко мучив ся в вязниці і довгі роки на заслання, в салдатській неволі, за те, що гаряче любив Україну, що бажав для неї волі, — за те, що з ненавистю і проклинами звертав ся проти її катів, що наклеїв злочини царів, які розпинали Україну і козацькими кістками мостили землю, щоби на трупах катованих для себе столицю поставити, — за те, що підняв палкий протест проти неволених царатом кавказьких племен, яких волю зацьковано в горах, кровію политих, — словом за се, що був революційним речником свободи. Російський царат переслїдував Шевченка за його життя, а по смерти поета-борця змагав ся не допустити розширення його думок і бажань серед українського народу, боячись, щоби палке слово не запалило в народніх масах полумя бунту. Але даремні були всі зусилля царату. Шевченкові ідеали поширили ся і вкорїнили ся ши-

роко в масах українського народу, а найкращим доказом сього є факт, що нині, коли ведеть ся війна проти царської імперії, сповнюєть ся одно з найгарячіших бажань Шевченка, — сповнюєть ся його зазив, щоб український нарід вражою, злою кровю окропив свою волю. Нині Ви, Товариші Стрїльці, переводите в життє, в діло слова Шевченкового заповіту, бо з оружем в руках у тяжких, кривавих боях борете ся за святе, велике діло, яке мусить бути увінчане побїдою. Колись ненаситний царський деспотизм стрїнув ся

На Мавіюку.

з завзятю обороною свободи зі сторони кавказьких племен, а його напір довго спинював ся об гори-величні, хоронені рядами сміливих борців. Оспівуючи сю геройську оборону в поемі „Кавказ“, Шевченко з непохитною вірою кличе, що деспот не скує душі живої, що встане правда і воля. Нині монгольська повїнь московських наїздників спинилась об наші Карпати і царські орди розбивають ся в наших горах, кладуть ся покотом під ударами сміливих військ, в рядах котрих борете ся також Ви, Товариші Стрїльці. І прийде хвиля, коли ослаблена царська армія скотить ся з гір, коли сила ворога буде зломана і наїздник буде мусїв прїч піти з української землі. Ми всі віримо, що се станеть ся, що наша справа побідить, що жертви, які в рядів стрїлецьких упали на полі битви, не підуть намарно. І тому до Вас, Товариші Стрїльці, можна закликати словами Шевченка:

*„Борїте ся, поборете, —
Вам Бог помагає,
За Вас сила, за Вас воля
І правда святая“.*

По кінцевій промові відспївали всі Стрїльці гуртом: „Ще не вмерла“, „Не пора“ і інші пісні.

Незвичайні були се вечерниці, як обставинами, так і настроєм учасників. Зібрані довго ще по концерті не розходили ся зі замкової плятформи, співаючи національні та революційні пісні. Пробивалась в настрою зібраних туга за покинутим проти волі рідним краєм, але пробивалось і завзятє до дальшої боротьби з ворогом. В два дні пізнійше Стрїльці, які перебували у Варпалянці на відпочинку, вернули здобувати свому народови волю і славу. Т. М.

Українським Січовим Стрільцям.

Так гордо, так пишно, разом виступають,
 Чола їх завзяті вкрасили вінці,
 Як орли до сонця свій зір направляють, —
 Се наші, кохани, Січові Стрільці!

Чи може не правда, що груди їх зі стали?
 Що серце у груди, мов молотом бє?
 Що в бою, як горде козацтво, вмирали,
 За волю України давали життя?

Чи може не правда, що орли з них птиці,
 Що в бою не дали рознести гнізда?
 Що руки в них були з заліза і криці,
 Що в них динамітом горіла душа?

Добудете волю, хоч кат скаженіє,
 Хоть рад би сточити геть всю нашу кров,
 У бою за волю рука не омліє,
 Бо в бій сей веде вас України любов.

К. Студинський.

Три оповідання з табору Українських Січових Стрільців.*)

I. Золочівець в битві під Синевідськом.

(Зміст: Fama fert... Дещо про кристалізацію духа старого Запорожця в Січовім таборі в Варпалянці. Гомерівське оповідання про гуцульського хлопця з Ямною про його товариша Звіра: опис вигляду і вдачі. Опис тла, на котрім оповідач рисує нам діла свого товариша; 11-днівна битва під Синевідськом Вижним; як вона виглядала першого дня, а як останнього. Як його товариш пішов у відкритім терені проти п'яток Москалів, як трьох з них убив, отримавши тільки рану в пальці, як два останні піддали ся і як він полонивши ще двох Москалів сів на московським крісі тай казав себе Москалям завезти „аж до курінного“.

Прощання. Замітка.)

Як тільки приїхав я до Січового табору в Замковій Полянці (Варпалянка), і відсвіжив старі та поробив нові знайомиства, з кількох сторін донесла ся до мене слава про воєнні діла і нечувану відвагу одного молодого хлопця, котрого само імя вказувало вже на войовничу „істоту“. Називається він Звір.**)

Всілякий буває Звір, подумав я пригадавши собі, що в одній галицькій школі в часі візитації б. намісника Пінїнського малий школяр навіть хробака зачислив до звірів і не дав ся намісникови відвести від свого погляду,

Того січового, благородного в воєнних часах Звіра хотів я дуже побачити і поговорити з ним, а бодай дістати в руки якийсь документ з описом його подвигів. Але в цілм Січовім таборі нічого подібного не було: старий дух Запорожця кристалізується тут навіть у менше користних для нас подробицях, а ся сторона кристалізації запорожського духа відбувається під гаслом: „Бо ми ваших календарів в Січі не тримаєм“, мимо чисельно (розмірно) добре обсадженої пресової квартири. Ціла заведена тут новочасна адміністрація з шістьма***) канце-

*) Се виривки з книжки під заголовком: „Слідами Українських Січових Стрільців“, котра пригтовляється до друку. Будуть у ній на основі оповідаць очевидців представлені різні типи наших Стрільців, їх славішні діла і походи та короткі життєписи, між иньшим на основі офіціальних дат з „Головної книги У. С. С.“. Вінці буде в тій книжці короткий суцільний нарис історії наших Стрільців почавши від їх виїзду зі Стрия в серпні 1914 року. О. Н.

**) Михайло Звір ур. 1896 року в Ремезівцях пов. Золочів. Опис: блондин, очі сірі, лице подовгасте, чоло пропорціональне, висота тіла 1'60 м. Під датою 21. XII. 1914 замітка, що пропав в битві під Зуго. — З „Головної Книги У. С. С.“

***) I. Канцелярія сотенної і стаційної команди (1. начальник, сотник Др. Никифор Гіряк + чотири сили). II. Канц. Евіденційна (Головна Книга і ин. 1 + 2 сили). III. Канц. рахункова січового скарбника (1 + 2 сили). IV. Канц. провіантури (1 + 2, есентуально після потреби 3 сили). V. Канц. сотні рекрутів (1 + 2, есентуально 3 сили). VI. Канц. пресової квартири (1 + 3 + 2 в полі).

ляріями була би на давній Січі зрозуміла, з виїмком приміром пресової, від котрої ми як раз вимагаємо найбільше. Про Звіра згадувало мені багато людей, але тільки загально, кінчаючи звичайно увагою: „Варто, щоби Ви з ним поговорили.“ На жаль Звір увесь час у полі тепер, мабуть доказує дальше чудес очайдушної відваги, про котрі Запороже тільки „устну славу“ любить розносити, — або знайшов собі товаришку-дружину в могилі. Тому я дуже втішив ся, як до моєї кімнати тов. Осип Левицький, що багато й точно мені помагає при моїй роботі, привів хоч не самого Звіра, але його товариша Павла Німчука сина Федора,*)) котрий, раз у раз щиро й отверто признаючи ся, як не міг додержати ні в кроці, ні в відвазі Звірови, оповів мені про нього дослівно, що слідує:

„Звіра знаю, з одної менажки ми їли, але з котрого він села і як на імя, не знаю. Я його ніколи не розпитував, бо він був такий острій, що з ним ніхто не зачіпав ся і в сотні і в цілм курні. Літ міг мати 20—22. Низький, „набитий“, волосє таке як у Вас (блондин), очі маленькі, сиві, погані, на лиці гарний і червонявий. Як ішов, то йшов, не бояв ся нічого. Бував на роботі в Прусах. Пити не любив, от часом шклянку пива в товаристві.

„Як ми прийшли з-під Дрогобича до Синевідська Вижного, першу ніч дві наші чети по половиці робили „фельдваху“ і стояли, аби дивити ся, аби неприятель не підсував ся. Було то вночі. Дуже темна була ніч, а на яких п'ятьсот кроків перестрілювали ся патрулі наші і російські, вздовж якоїсь води, здається ріки Стрий або Опір, але скорше Стрий. Звір зі мною був весь час. Рано взяли нас, пан отаман Гриць Коссака сказали нам, що підемо до Скольного на відпочинок, бо ми змучені. Потому машерували ми якоюсь толокою, де були вкопані наші гармати. Як ми туди машерували, прийшов приказ вертати в розстрільну, бо спізнав ся якийсь баталіон, що мав нас змінити. Півкурінь вернув у розстрільну і я зі Звіром був при нім, а другий півкурінь липив ся на тій толоці коло цвинтаря стеречи наших гармат. Було то рано, між годиною 9—10 першого дня битви, що тревала 11 днів. Наші гармати стріляли від рана до 3 по полудні. Ворог стояв по другім боці води на голій горі, а ми по сїм боці на долині. І він мав гармати,

*) Павло Німчук, син Федора, господаря в Ямній, пов. Надвірна, ур. 25. III. 1895 р. брүнел, середнього росту, дуже спокійної вдачі. Скінчив чотири сільські класи. До У. С. С. вступив 2. VIII. 1914 року. Налезав до сотні Горука, потому Івана Коссака. Брав участь в битвах під Голобутовом, Дрогобичом і Синевідськом Вижним. Тепер реконвалесцент. О. Н.

але не обзивали ся цілий день, лише розстрільна його була на нас звичайним огнем та не робила шкоди. Лише потому шрапнелі шкодили; Москалі стріляли ними опісля з двох гармат. Як Москалі зачали бити на нас вечером гарматами, мадярський полк з жовтими відзнаками пішов взад, а стрільці за ним остатні, бо ми боронили гармат. Ще нім ми цофнули ся, зайшли в розстрільну пан атаман Гриць Коссак, перший раз бачив я їх у розстрільній. Ми затримали ся на цісарській дорозі, гарний був гостинець, той сам, що провадить зі Сколього до Стрия. Коло девятої години вечером вернули ся ми на попередню позицію на толоці близько води. Цілу ніч стріляли гармати. Рано ми підійшли коло десяти—двайцяти кроків до води і баїнетами вкопали ся в нову розстрільну, аби голови поховати. Так тревали битви десять днів. Десятої днини прийшла нам поміч, рекрути з 19 п. піхоти і віденська (німецька) лянштурма. А 11-ої днини по-полудни робили ми приступ до води. Я зі Звірем був на лівім крилі на самім кінці наших стрільців. На боці узрили ми лісок, смерека була, і до нього ми йшли. Здибало нас пять Москалів на яких двіста кроків від ліска. Салдати йшли пішки. Я кажу Звірови: „Втікаймо назад до наших, як погинемо, то бодай в гурті.“ А він каже: „Ні, ходім ід ним!“ Мали ми кріси наладовані і баїнети на крісах, як був приказ на приступ. Москалі стрілили до нас кождий по два-три рази, ніхто нікого не вцілив, ми впали, а Москалі кричать: „Піддавай ся, братец!“ Тоді Звір до мене: „Не кидаймо крісів, ходім ближше, тай будемо бити, я возьму кріс на плече, а вони будуть гадати, що йдемо піддавати ся.“ Я бояв ся, Звір ні, бо мав відвагу. Казав: „Убе мене, то вбе, я і так нікого не маю, ні батька, ні мами, самостійний я!“ Прийшли ми на яких двацять пять кроків, а Звір як закричить: „Гурра!“ Як хапне свій кріс за сам кінець цівки, так, що пальці мав коло мушки! І біжить ближче, а я за Звірем підбігаю на яких пять кроків. Проти нього стояло двох Москалів поровень, за ними підходили три менше відважні. Я кажу: „Звіре, не йду далі!“ а він: „Ходи, бо застрело тебе! Чи зробиш що, чи ні, але ходи, бо мені веселіще разом!“ І він прискочив до Москалів, а вони піднесли руки тай закричали: „Братец, пастой!“ Але оружя не кинули. І Звір як махнув одного кольбою по лобі, так здер йому шкіру з лица і голови, голова розсипалась, бо Звір мав мах! Другий Москаль до нього баїнетом, але Звір дістав лиш по пальцях, розкервавив їх і пробив Москаля своїм баїнетом на смерть. Третій Москаль біг саме другому на поміч, а Звір його прострілив, трафив у живіт (баїнет лишив ся в другім Москалі). Два оставші, узрівши таку прудку роботу, відкинули вже оружя, клякнули на коліна і просили: „Братец, памілуй!“ Я кричу: „Бери в полон!“ Звір підійшов до них, а за Звіром, ми обшукали їх, а що правда зі страхом, бо тоді перший раз ішов на приступ. Звір питає їх: „Може є тут де ваш машиновий кріс?“ бо ми чули, що зраня стріляли з него Москалі. Москалі на те: „Ходіть, відкопаємо, тай повеземо до ваших.“ Ми пішли. На яких пятьдесят кроків був схований і прикритий каміннем їх машиновий кріс на самім кінці їх розстрільної. Звір казав перетягнути його до нашої розстрільної і Москалі тягнули оба. Я йшов заду, а Звір напереді — провадив. Потому Звір каже: „Ти тут чекай при машиновім крісі і Москалях, а я верну перешукати тих трох Москалів.“ Він перешукав їх і пішов сам у

російську розстрільну. То не було далеко. Там застав двох Москалів. Один голив ся, другий сидів. Вони не мали охоти до бійки. Зловив їх Звір обох і привів та каже: „Буде дві пари коней!“

Тепер Звір сів собі на машиновий кріс тай каже: „Тягни оден за другим, бо як тебе кольбою потягну, то будеш лежати, як онтой там!“ Москалі як схоплять кріс, — тягнуть, драпають ся під гору, як коти, аж запятками запирають ся, а земля була розмокла, бо сніг ішов з дощем. Так підїхав Звір на машиновім крісі аж до наших. Я кажу: „Звіре, та май милосерде над людьми!“ а він каже: „Не бій ся, як би не я, то вони були би тебе добре справили. То война!“

Наші стрільці здивували ся дуже, як побачили Звіра на крісі. „Ми гадали, що ви вже загинули“ — кажуть. А з мого села стрілець Стефан Петрачук, мій ровесник, але молодший роком, що впав потім на Маківці, сильно радував ся. Звір поїхав дальше помежи стрільців: „Аж до самого курінного буду їхати!“ — каже. Я лишив ся, і хто від нього переняв кріс — не знаю. Ми тоді належали до 129 бригади до обершта Дирди. Знаю тільки, що його дуже похвалив пан отаман Коссак.

То вже було вечером. Ми переспали. А рано Звір каже: „Ой, Німчуку, зі мною зле, в середині дуже болить“. І захорував. Я йому в Синевідську Вижнім у селі приніс обід і кажу: „Іди до пана отамана, нехай тебе віддадуть до шпиталу“. Він пішов. Отаман прирік йому на вечер лікаря. Тим часом прийшов приказ: цофнути ся. Ми вже лягли були спати у Жіда в хаті. Вночі Жід будить нас і каже: „Хлопці, вставайте, стрільці пішли вже і ваші канони ідуть!“ Ми встали, але Звір не міг іти. Я взяв його по-під боки і тримав його з цілої сили. Він тільки ногами перебирав, але тримати ся не міг. Здасть ся, що йому попередна бійка з Москалями так догодила, а ще цілий день тоді ми не їли обіду, аж на другий день. Двіста кроків ніс я так його і не міг довше. А Звір каже: „Товаришу! не лиши мене так, іди по фіру, аби мене до Сколього доставила до наших“. Мав я до 60 корон при собі, але не міг знайти нічого, бо була фіра — коней не було, були коні — фіри не було. Десь роздобув я малий візок і сам потягнув його. На „Колодці“ перед Сколем дали нам жандарми горівки і дозволили причепити візок зі Звіром до воза, бо й вони забирали ся вже. Так заїхали ми до Сколього. Там були наши медики зі Стрільців і я віддав їм Звіра тай попрощав ся з ним. Він дав мені 10 корон, бо каже: „Не знаю вже, чи вже з того вийду“. Я пішов за своєю сотнею і коло двірця дігнав її.

Що зі Звіром стало ся, не знаю. Ми цофнули ся до Аннабергу, потому під Бескид. Там у Климці я захорував: кровю кашляв і в середині боліло. Був я в шпиталі з тиждень в Альзоверечки, але що то був мадярський шпиталь, я просив ся до нашого в Горонді. Відтам прийшов я до Варпаянки. На груди я вже здоров, але ходити під гору не можу. Храбується мені в колінах. Виконую легку службу.

На все, що я сказав, готов я присягнути, що то правда“.

На варті.

II. Гуцульська відвага і любов до гарного оружя.*)

(З циклу про Гуцулів оповідання четверте.)

(Зміст: Перш, ніж рішила ся перемога на горі Маківці. — Як молодий Зітинюк зближав ся до російського офіцера? — Кілько ран отримав, ідучи в атаку? Чи доконав обох замірів своїх? Як укритав „гарну зброю“? І як упав на дорозі до Славська. І як сам собі здобув „ліпший медаль“. — Старий Гомер і нова аналогія. Що тепер роблять наші хлопці?).

Дня 3. мая с. р. в часі одної з битв на горі Маківці в хвилі, як українські Стрільці, ідучи приступом, вдерли ся вже в російські шанці, але перемога ще хитала ся, молоденький Гуцул, виглядає на літ 17—18, Зітинюк**) родом з Жабього, присілка „Зелене“, шатен з синими очима (син незможного зарібника) — скоками зближав ся до російського офіцера, не звертаючи уваги на те, що салдати, бачучи, як він підбираєть ся до їх офіцера, з різних сторін почали на нього стріляти. Зітинюк, як опісля стверджено при свідках, отримав тоді сім ран від куль, з котрих одні подірали йому наскрізь руку (мускули і мязи), а другі окервали цілий бік. Мимо того Зітинюк не заперестав приступу, але ударом кольби свого кріса так почаствував московського офіцера, що той повалив ся на землю. Зблизька закріпив на падаючій офіцері револьвер у футералі. Він очевидно міг мати сто нагод прийти в посідання револьвера, але видно, сей револьвер так йому сподобав ся, що він, знов не звертаючи уваги на те, що салдати купую кинули ся бігти до нього, зняв з офіцера револьвер і вискочив з біди. Все те відбувало ся дуже скоро.

По битві і курінний отаман і сотники, довідавши ся про його відвагу, випитували його, „як то було“. Але Зітинюк думав, що йому хочуть відібрати гарний бровніні,

*) Се коротеньке оповідання завдячую очевидцеві боїв о Маківку, чегареви У. С. С. п. Миколі Сасвичови, ц. к. камеральному лісничому з Жабього, уродж. 17. XII. 1885 р. в Урїнові, повіт Калущ, як син народного учителя (пор. Головну Книгу У. С. С.). Був на Маківці адютантом курінного отамана, в битві у самім Болахови ранений, приїхав сими днями до Варпаліянки. Се один з найсимпатичніших стрілецьких офіцерів. Він не може нахвалити ся Гуцулів.

**) В „Головній Книзі У. С. С.“ е аж трьох Зітинюків з Жабього. Супроти подібности їх вигляду (на основі даних про вік годі оперти ся) не можу подати котрий з них доконав сього діла. Мій інформатор імени напевно подати не може. Буде се або Юра, або Іван.

котрий він здобув з нараженням життя, і заявив, що він вправді „приголомшив офіцера“ (що з тим офіцером стало ся, напевно не знати, зовсім не виключено, що вбитий) і пробував опісля забрати його „гарну зброю“, та із-за отриманих ран, як також тому, що бачив, як біжить на нього більша кількість салдатів з байнетами, покинув свій замір і „гарної зброї“ не забрав. До офіцерів припровадив Зітинюка стрілець Роман Рондяк, студент прав.

Мимо своїх ран Зітинюк зійшов з Маківки, але з упливу крови упав на дорозі до Славська. При заосмотрюванні його знайшли при нім наборзі запитий в одіж бровніні, здобутий на російським офіцері. — „Чому ж ти не признав ся, що мимо великої небезпеки таки доконав і свого другого заміру, тай забрав револьвер? Отаман був би тобі за те вистарав ся медаль, а так не зробив сього, бо знав від других, що бачили як ти брав револьвер, що не говориш правди“, — казали до нього товариші. Але Зітинюк все ще думаючи, що медаль міг отримати лише по відданню „гарної зброї“, бо вона за-гарна, аби її дозволити йому затримати, відповів наївно як дитина: „Се для мене ліпший медаль!“

Він виздоровів розмірно дуже скоро і тепер уже знову в полі.

По вислуханню оповідання Німчука і Сасвича рука мимохіть простягнула ся по Гомерову Іліяду. (Гомера взяв зі собою, послушавши доброї ради пана Боберського). І навала ріжних думок перейшла по мозку, як ішов приступ наших хлопців по горі Маківці. В першій пісні є таке інтересне місце:*)

Я ось ніколи не мав ще дару, що рівняв ся б твому,
Від тієї доби, як Ахайці спустошили Трою,
Хоч і найважший титар найбухрливішого бою я завжди
Зносив на своїх плечах; але все-ж як прийдець ся до паю,
Буде найбільший дар дано тобі, а я й меньшим щасливий
Стомлений боем назад до своїх кораблів поверну ся.

Кілько поверне вас, молоді герої, з великих битв і що побачите ви в руках українського народу при поділі „дарунків“ по перемозі? Не знаю, не знаю того. Але се знаю вже, що таких подвигів ваших, як висше описані, без числа маєте

*) Дуже на часі було би видати тепер гарний переклад Ніщинського, як дарунок для наших Січових Стрільців, з приступно написаним вступом і після нещем. О. Н.

На вправах.

за собою, бо з таких, як ви, складають ся ряди українських чет січових і українських полків. Ви кровю своєю пишете також славу сусідів наших: як же густо засипані вашими назвищами викази їх страт, для українського народу подвійно болючі...

Пізно вже. Що там робить тепер серед темної ночі молодий Зітинюк і його „самостійний товариш“, без пристановища і роду, навіть такого неможливого, як рід Зітинюка? Шукають долі на полі слави в світлі бомб і гранатів серед темної ночі. Шукають її і для українського народу, борячи ся під його прапором. Чи знайдуть? Може й так. Адже гарна як весна богиня побіди, що в боях о гору Маківку так довго не могла рішити ся, по чийй стороні стати, і кілька разів змінювала свою ласку, вкінці побачивши, як скоками ідуть до приступу такі молоді Зітинюки, усміхнулася таки до них і вже до кінця не переставала до них усміхати ся тай ще на добавок життє їм подарувала і „гарну збрую“. Бо *fortes adiuvat fortuna* (хоробрим помагає доля), як говорили старі Римляне, що світ завоювали.

Може сей щасливий бій о гору Маківку становить зворотну точку в недолі українського народу...

Про те, що ті молоденькі діти українського народу, котрі з таким завзяттєм і аж дивним щастєм борять ся під українським прапором проти сил старого ворога України, знають, за що йдуть в огонь, знають мимо хлопячого віку свого та всяких перешкод до світла, — побачите, переглянувши слідуюче оповідання.

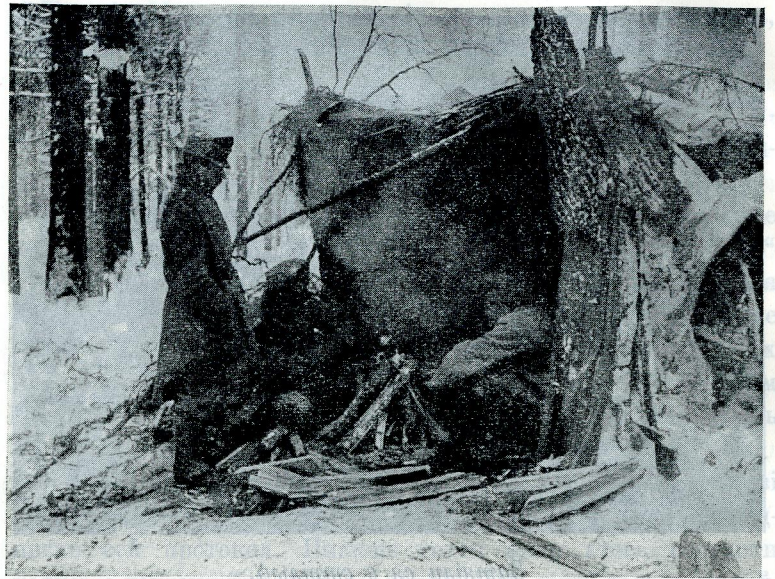
III. Оповідання мого 16-літнього ординанса.

(З циклу про Гуцулів, оповідання п'яте.)

(Зміст: Розмова. Життєпись малого Гуцулика. Його оповідання про прихід Москалів до Жабього. Перші воєнні вражіння. Перехід війська. Відїзд українських стрільців і їх поворот. Перші вісти про московську небезпеку і перший грохот гармат. Як наші люде ховали своє майно. Знов перехід військ. Офензива і відворот. Бранка в Сиготі і шанці в Жабю. Перша московська патруля. Стрільянина кругом верха „Красник“. Рабунок. Битва коло церкви на саме Богоявленіє. Перехід словацьких і хорватських полків. Вербунок Гуцулів польськими легіоністами і відібранне їх до українських січових стрільців. Як прилучив

Група Стрільців.

Гриють ся.

ся до них і малий герой сього оповідання. Його перші вражіння з січового табору. Його політичні погляди).

Нині неділя. До церкви в Мункачеві йти не вільно із-за тифу. Семого дня треба спочити.

В замку повно сонішного світла. І тепло так, що кожного леготу з карпатських борів, котрі великим півколесом окружують долину Ляториці, очікую як дитина цукорка. Жінки пруських офіцерів малюють (зовсім гарно і скоро) інтересніші частини замку. Одна з малярських панночок грає на фортепяні „Верховино, світку ти наш“ і українські коломийки, котрих навчила ся від одного із наших офіцерів.

Сходжу через якусь пивницю в глибокий замковий рів і лягаю в тіни яворів і акацій. Небо таке синє, пташки щебечуть. Гарно на світлі. Так гарно, що я забув, котрого нині маємо. І не хочеть ся мені обчисляти, думати. Питаю про се свого ординанса, дуже симпатичного молоденького Гуцулика. Відповідає: „6. червня, 1915 р.“

Ся докладна відповідь заінтересувала мене і я запитав, чи не знає він, від коли почали люде числити так, що аж начислили 1915 літ.

— „Знаю. Від Рождества Ісуса Христа.“

— „А як числили перед тим?“

— „Жиди числили від сотворення світа.“

— „Яку школу скінчив ти?“

— „Сільську, 4 кл. в Жабю.“

Мені лучало ся, що навіть гімназист з 2—3 кл. не міг дати на ті питання відповіді. Тому дуже заінтересував мене мій ординанс. Вдаю ся з ним в довшу розмову.

„Крім Жидів — кажу — були й інші народи. Знаєш, може, які?“

— „Знаю. Були ще Греки.“

„Добре. А інших не знаєш?“

— „Ні.“

„Якже числили Греки перш, ніж Христос народив ся?“

— „Не знаю, але мусіли мати якийсь свій рахунок.“

Я вияснив йому, як міг найприступнійше, який вони мали рахунок, і при тім подумав, що сей хлопчик може інтересно оповісти свої вражіння про війну, про прихід Москалів, про свою втечу і про те, як він дістав ся до українських стрільців.

Затями ся в стрільці.

Супроти того зрік ся я добровільно призначеного на спочинок смого дня в тижні і розпочав з малим Гуцуликом списувати його спомини, пишучи по можности так, як він оповідав. Наперед вияснив я йому, на що мені треба його оповідання, і розвідав ся децю про його життєпись. Він називаєть ся Онуфрій Маньчук, син Василя і має літ майже 16. Уродив ся дня 15. червня 1899 р. в Жабю-Ільці, де його „дедьо“ (батько) є заможний газда, бо має коло 20 штук рогатої худоби. Матір, Марійка з Тимофійчуків, померла молода, як мав $\frac{1}{2}$ року і тому памятає її як „крізь сон“, дуже слабо. Має молоду мачуху, котра для нього і трох сестер від першої мами не така недобра, як звичайно мачухи бувають. „Дедьо“ дуже добрий і не пє. Він усього два рази бачив „дедя“ підхмеленим. „Дедьо“ грамотний, учив ся в Косові і до читальні часом ходить, а як її будували, то давав дерево на хату. Від другої мами є трое братів і одна сестра. На питання, що бачив від початку війни і як знайшов ся в таборі наших стрільців у Варпалянці, оповідає, що слїдує:

„Я довідав ся про війну, як була мобілізація. Ми ніколи не думали, щоби аж у наші гори зайшли Москалі. Як кликали мужів на войну, то люде плакали за ними і пили. У нас було спокійно до осени. Аж як зима хотїла падати (зимою називають Гуцули іней і сніг), бо пізна вже була осїнь, почало йти через Жабє малярське войсько і йшло з Ворохти на Косів. Ішла сама піхота. І знов було тихо. Переїздили тільки самі патрулі — уланів та гусарів по 10, по 20 жовнірів, самі Мадяри. Шкоди було ще мало.

А ще перед тим, таки скоро по мобілізації, зібрали ся в Жабю наші українські стрільці, збирав їх Петро Шекерик, і пішли до Стрия. В Стрию була на них бранка і слабих відпустили до дому. Тай від них довідали ся в селі, що Москалі надходять. Зо два тижні по тому, але снігу ще не було і ще малярське войсько не йшло, як ми почули від заходу сонця, як греміли канони. Люде не бояли ся, бо було ще глухо чути, далеко мусїла бути битва. Як копали у нас бараболо, почули ми гармати від сторони Ворохти і тоді люде говорили, що там бють ся і легко Москалі й до нас можуть прийти. І тоді люде такий уже мали страх! Маржину*) виганяли далеко в ліси, а убранне ховали в ячмїнь і кукурудзу закопували та несли до людей, що далеко мешкали

*) Худобу.

від дороги, вверху. І всі бояли ся та плакали. І дедьо ховав. А мачуха стала ліпша для нас. Та Москалі не йдуть, тільки далі чути стріли з Ворохти.

Вже викопали бараболо, як другий раз через Жабє почало йти войсько: наперед багато малярської кавалерії і піхоти трохи, а за ними польські леґіони. Йшли пішки і не робили нічого злого, тільки до всіх по польськи говорили. Цїлий час як вони йшли, чути було стріли, але вже від Коломиї. Видко, що Москалі від Косова потискали польські леґіони, бо Поляки знов почали йти через Жабє вже з поворотом. Трен їхав передом, а за ним ішли польські леґіони. В тім самім часі вїт Іван Дутчак видав „льоси“, щоби всі мужі від літ 19 до 36 ставили ся в Сиготі до асентерунку. В недїлю рано пішли вони через Ворохту на Сигот, а других взяли того дня до шанців таки в Жабю. І я ходив тої днини шанці копати. В понедїлок рано ми знов ідемо до шанців, а тут бачимо наше войсько заберасть ся, вже трен втікає і за ним все войсько. На постерунку казали нам, що вже тут не треба копати, але йти копати шанці на ворохтянській границі. І люде пішли і з ними. Три дні йшло наше войсько, то піхота, то трен, то канонери, то улани й гусари, то Мадяри, то Поляки. Між утікаючими не було українських полків. На ворохтянській границі копали ми до вечера. Вечір заплатили нам по 4 кор. за оба дні і хлїб дали, тай казали вертати домів. І вже ніхто не кликав нас до шанців.

Москалі були вже недалеко. Не було видно ні одного нашого жовніра. Тихо стало в селі і дуже сумно. Вже й Жиди повтікали. Москалі були в Ясенові. В пятницю прийшла до Жабього перша московська патруля, більше як сто салдатів. Ішли пішки. Жадного козака з ними не було. Вони подїлили ся на три чети і йшли по обох боках Черемоша і по-під гори. Як кого взріли, питали: „Де салдати ваші?“ Були дві години в селі. В одного газди взяли корову і не заплатили за неї тай пішли.

Другий день рано прийшли козаки і піхота. Але менше їх разом було, як першої днини. І єї так само роздїлили ся і так само вернули. Говорили по українськи і були чемні. Лиш дець трафив ся такий, що говорив по московськи.

Третої днини не приходили, лиш у Ясенові вчили ся стріляти з крісів, бо чути було то близько. Четвертої днини прийшло до Жабього з Ворохти по 50 малярських гусарів і зо 100 піших жовнірів. Станули за верхом Красник. На двох горах поставили полевї сторожі „фельдвахи“, а гусарські патрулі що днини їздили в село. З другого боку йшли московські патрулі, козацькі. Раз злапали наші гусари трох козаків і два живі конї, а третого вбили. Тоді прийшло з Ясенова багато Москалів і почали крісовими салвами стріляти на Красник, запалили в Жабю єїм хат і втекли. Чотири хати люде загасили, а три згорїли. На другий день вечером прийшло ще більше Москалів аж у Красник і Мадяри втекли на плай Бензорівку. Москалі заходили вже в село кождий день і чемні були. А одної днини заквартирували ся в Жабю лише в жидівських хатах (деякі Жиди ще були). Зараз тої днини впили ся і почали бити Жидів та рабувати.

Наш постерунок ще був у Жабю, але похований у газдів так, що Москалі на знали. Москалі довго були в Жабю і рабували не тільки Жидів, але й наших людей. Брали, що видїли: маржину, шматте, кожухи, харч всякий. У мого деда взяли три штуки рогатої худоби тай 4 вівці.

По Різді на само Богоявленіє, як зима вже була велика, прийшло наше військо з Ворохти в більшій силі, а тоді Москалі з чотирма канонами втекли, а лишили ся тільки козаки. З ними прийшло до битви коло церкви. Москалі повтікали на конях, а наші стріляли на них з машинового кріса і таки з таких крісів, а вони ще дужче втікали. Відтоді я більше не видів Москалів.

Як утікли Москалі, то на другий день надійшло з Угорщини через Чорногору і Бензорівку так багато нашого війська, що я ще тільки не видів. Ішли Словаки і Хорвати, знаю се від них, бо так вони себе називали, я був у них два дні „форшпаном“, то значить ішов з тренем. Йшло того війська тільки, що шлях був чорний від него. І всіляка музика з ними йшла, але не грала.

Як ще то військо йшло через Жабє, прийшли три польські леґіоністи. Надійшли з Ворохти. Один був вістун, а два прості. В Жабю зайшли до польських панів з податкового уряду, зробили собі кухню у польського лісничого і почали стягати наших хлопців тай учити їх вправ.

Потому всіх забрали до Косова і казали, що дадуть їм українську команду (хоч учили по польськи) і зроблять з них окремих відділ. Тай хлопці пішли. В Косові мешкали вони кілька днів на „бані“, де роблять сіль, аж поки не відібрав їх наш лісничий з Дземброні (такий присілок Жабього), котрий є четарем при Українських Січових Стрільцях.

Поляки не дуже хотіли віддати наших хлопців, але мусіли. Вони йшли через Жабє чвірками на Ворохту. Мій товариш Михайло Бойчук о рік молодший від мене, оповідав мені, як гарно ішли вони рядами до наших стрільців. І тоді збирала мене охота також пристати до наших стрільців. Я просив дедя, аби мене пустили. Але дедьо ні. Тоді я втік сам і застав їх, як спочивали. Наш лісничий знав мене і я до него удав ся, щоби мене прийняли. І мене записали в суботу вечір, було то 27. лютого 1915 (хлопчик виймає з кишені нотес і вичитує ту дату). На другий день в неділю рано пішли ми всі пішки чвірками до Ворохти. Ми були такі змучені! Ноги боліли. В Ворохті таки того вечера сіли ми на залізницю і за три дні приїхали до Варпалянки, де по 2 чи 3 тижнях отримав мундур разом з іншими. Ми дуже тим тішили ся і ходили на вправи, зразу без крісів. Як мої товариші дістали кріси, я вже тоді не ходив на вправи, бо мене взяли до магазину з мундурами і я мав уже свою службу.

„Прощу мені сказати, як знаєте, за що бють ся українські Січові Стрільці?“

— „За україн у“.

„Гарно. А знаєш ти, що значить держава?“

— „Знаю. То свій цісар або король, або князь“.

„А котрі держави помагають Москалеви?“

Хлопець вичислив усі більші держави „потрійного порозуміння“, між ними й Францію. Питаю його:

„Чи у Франції є свій цісар, король, або князь?“

— „Ні, там річпосполита“.

„А що значить річпосполита?“

— „Замість цісара вибирають чоловіка на 6 літ, як у селі вїта“.

„Як тобі здасть ся, чи з української держави була би

ліпша річпосполита, чи монархія, то значить така держава, в котрій правив би наш цісар, король або князь?“

— „Річпосполита“.

— „Чому?“

— „Бо за шість літ можна переконати ся, чи той вибраний чоловік добрий господар, а як злий, то можна вибрати ліпшого“.

„А як було у вашім селі? Чи не переконували ся люде нераз, що вїти хрунять, і чи могли потому знайти ліпшого?“

Хлопець задумуєть ся. Видно щось пригадує собі. А я толкую йому, як можу найприступнійше, про те, як ми вже раз у нашій історії „бувальщині“, попекли ся на виборних гетьманах і про корупцію, яка вяжеть ся з таким вибором та про чужі впливи та гроші. Маю сатисфакцію, що хлопець розуміє мене знаменито.

Припадок хотів, щоб при тій моїй політичній розмові з сею дитиною був присутний свідок інтелігент, що й підписав сей протокол. Інакше готов мене хтось посудити колись о тенденційне представлення. При кінці заявив малий, що знає навіть, чому Москаль провадить сю війну: він хоче мати сіль і нафту „тай інші скарби з нашого краю,“ а крім того не хоче допустити, аби ті Українці, що мають тут „Січи“, бурили через межу його Українців, котрі „Січей“ не мають. Так говорив малий Гуцулик. Я тільки переставив у його голові висказані ним причини війни.

Тут представив я поки що два типи наших Січових Стрільців в полі, одного Гуцула й одного не-Гуцула. До інформацій уживаю по можности Гуцулів, бо вони мають спеціальний дар до оповідання. Що до вартости наших стрільців у полі, то вони як загал становлять без сумніву перворядне військо. Між ними вирізняють ся Гуцули емкістю, спритом, легкістю й орієнтацією. Стрільці з Поділля, Опілля (Рогатинщина, Бурштинщина, і т. д.), Надбужанщини й Підгір'я не уступають Гуцулам у відвазі і завзяттю, а перевищають їх витревалістю на великі труди, а знов Гуцули перевищають тих на загал легкістю й орієнтаційним змислом, особливо в горах. Гуцул легший, але ніжнійший. Подоляк і т. д. тяжший психічно й фізично, але твердший. В моїй книжці знайдуть читачі докладніші характеристики поодиноких типів. Подані вони (як і сі загальні замітки) на основі спостережень інтелігентних людей, переведжених в полі.

Др. Осип Назарук.

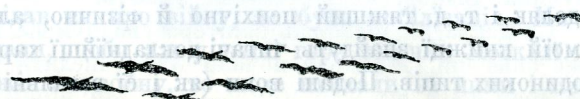

В дорозі.

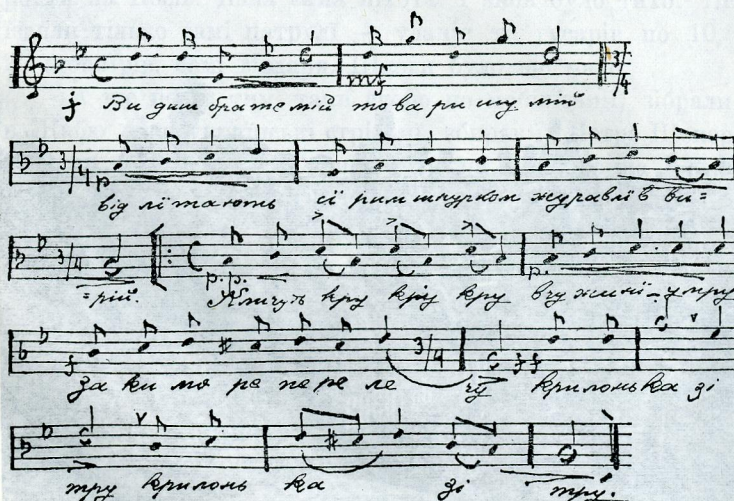
Клим Гутковський,

сотник українських Січових Стрільців помер дня 29. мая о годині 7 і 1/2 рано у військовім шпиталі в Будапешті. Імя покійного записане не тільки в історії Українських Січових Стрільців, в пам'яті товаришів зброї, але і в пам'яті української суспільности. По скінченню середніх шкіл покійний як студент політехніки брав живу участь в народнім життю і вже тоді визначався великою енергією, спритом, меткістю і тішився симпатіями знайомих. Був се ум багатий помислами, а вдача покійного надавала ся до виконання плянів в найрізномроднішійм обсягу. Завдяки сьому і по-за своїми фаховими студіями покійний займався публіцистикою і був свого часу редактором української газети в Бразилії, туристикою і звидів пішеходом цілу майже східну Галичину та поробив цікаві спостереження, а передовсім відкрив славні печері в околиці Кривча. У тих печерах переводив довший час наукові студії, друкував розвідки на ту тему в фелетонах „Діла“ і в фаховій інжинірській газеті, а надто на Стрийській Виставі уладив окремиї відділ, де виставив експонати дуже цікаві з геологічного погляду. Значну діяльність розвинув також в обсягу театральної групи Стадника. Як член співацького Товариства „Бандурист“ обіздив з концертними прогулками всі визначні центри українського життя на провінції. Як гірничий інжинір осів остатніми часами в Дрогобичі і відразу посвятив значну часть свого вільного часу організації українського Січового Стрільцтва. На Шевченківський Здвиг привіз під своєю командою з Дрогобича добре зорганізований і знаменито вишколений відділ Січових Стрільців з Дрогобиччини. По вибуху війни вступив в ряди Українських Січових Стрільців і вже в Стрию зістав командантом кадри, зложеної переважно з гуцульских хлопців. Під час побуту Стрільців на Угорщині вишколив у воєннім ремеслі сей

гуцульський відділ і як командант сотні відмашерував до Гушту, де якийсь час був навіть місцевим командантом з рамени австрійської армії, не покидаючи свого сотниківського стану у Січових Стрільцях. Сей короткий побут сотні Гутковського в Гушті причинив ся дуже до спопуляризованія Січових Стрільців не тільки серед місцевого населення, але також і серед австрійської армії, бо численні відділи армії, переходячи через Гушт, зустрічали ся тут з сотнею Українських Січових Стрільців, котра сповняла тут службу місцевої залози. Під час побуту сотні Гутковського в Гушті переїздив через сю місцевість австрійський Наслідник престоло і покійний разом зі своєю сотнею був представлений Наслідникови престоло та одержав від нього вискази признання. Коли московські війська вдерли ся були в сусідні до Гушту гори, сотня Гутковського відійшла в лінійю огня і вела ся своєю хоробістю та витревалістю, особливо при нагоді дуже тяжкого маршу в глибоких снігах та під сильним морозом по скалиетих гірських прірвах. Тоді наші Стрільці несподівано заковчили цілий значнійший відділ російського війська. Наслідком сього наша сотня, що не досягала навіть повної сотки мужа, взяла в полон поверх двіста російських вояків і очистила важний стратегічно пункт від російської обсади. В признанню сих заслуг військові власти представили покійного до найвисшого (цісарського) відзначення. Не довело ся одначе покійному тішити ся сим високим відзначенням, бо слабке його здоров'я не могло подоліти всіх тяжких воєнних трудів. Виснажений тяжкими переживаннями воєнної кампанії покійний уляг тяжкій недужі, мусів опустити ряди Січових Стрільців і був перевезений до військового шпиталу в Будапешті, де і закінчив своє молоде надійне життя. В. Т.

ЖУРАВЛІ
слова БОГДАНА, музика ЛВА ЛЕПКОГО

Ви див брате мій то ва ри му мій
біг літають сі рил журавлі журавлі в би
Кличуть кру кру кру в чужині умру
За ки ма ре ре ле жу крилонька зі
тру крилонь ка зі тру.

Пісня Січових Стрільців.

Видиш, брате мій, товаришу мій,

Відлігають сірим шнурком

Журавлі в вирій.

Кличуть кру-кру-кру, в чужині умру.

Заки море перелечу —

Крилонька зітру.

Мерехтить в очах безконечний шлях, —

Гине, гине в синіх хмарах

Слід по журавлях.

Богдан Лепкий.

Тим, що упали.

Що то за грім, осінній грім,
Дріжить земля, валить ся дім,
Світ гонить в пропасть, стрімголов,
А всюди кров, а всюди кров!

Що то за град, огнений град,
Лесь олово, як водопад,
Що куля — гук, що куля — свист,
Паде народ, як з дуба лист.

Паде народ, як зрілий сніп,
І „вічної“ не править піп,
Лиш гук рушниць, лиш рев канон
Вколисує на вічний сон.
„Спіть, хлопці, спіть! Спіть, хлопці, спіть!
Про долю-волю тихо сніть.
Про долю-волю вітчизни —
Чи можуть бути красні сні?!

Б. Лепкий.

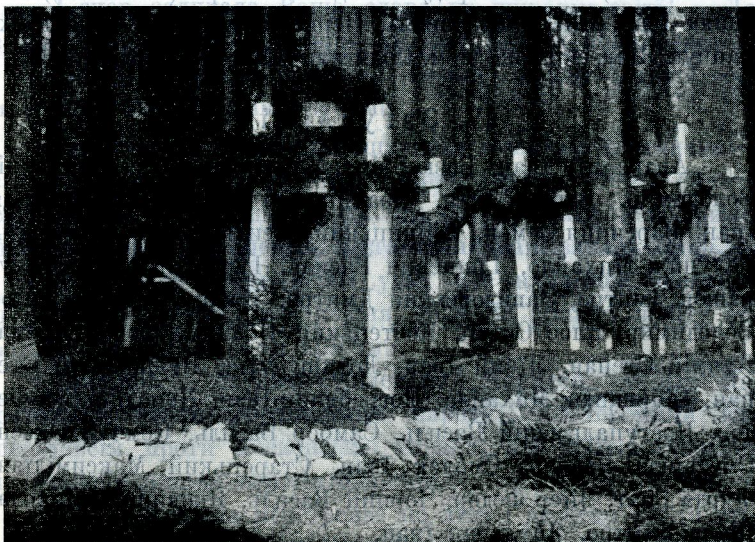
Відітхнемо.

Всі жита грозою збило;
Полягла трава . . .
Стихла буря: ясно, мило;
Поле ожива.

Так і наша хмура доля . . .
Прогудуть громи —
Відітхнемо — збувшись горя —
Повними грудьми!

П. Грабовський.

Спис страт Українських Січових Стрільців.

Могили Стрільців на Маківці.

І. Полягли: 1914 р.

- Вересень.
23. Скробач Іван.
24. Грицина Василь, Козел Іван, Кордюк Юліян, Корінь Данило, Юріїв Іван.
28. Бабій Гриць, Байдак Василь, Вовк Микола, Сенох Іван.
Жовтень.
16. Кривовяза Олекса.
17. Сакалик Андрій, Фірчук Іван, Чехут Василь.
20. Бровко Гілярій.
24. Горникевич Гриць, Лешків Тимко, Олексовський Гриць.
28. Богданович Роман, Вітик Микола, Коваль Іван, Масар Осип, Петрович Михайло.

Падолист.

3. Безпалко Василь, Гавришкевич Михайло, Марущак Роман, Старик Олекса, Степанчак Іван.
4. Волошин Іван, Гаврилів Федь, Гурнік Іван, Дидко Антін, Кітюк Юра, Мародчак Михайло, Савицький Володимир.
7. Тодорук Василь.
9. Вінтоняк Василь.
15. Данилович Василь.
19. Павлюк Семен.
25. Василяш Микола.
28. Беч Іван, Коберський Лев.

Грудень.

1. Антоняк Юрко, Коломийчук Василь.
19. Пеленський Степан.
21. Павлюк Микола.
22. Терпяк Демко.
27. Кульчицький Іван.

1915 р.

Січень.

9. Житинський Михайло, Луцик Ромуальд.
16. Яшкевич Володимир.

Лютий.

3. Сух Михайло.
11. Амброзьяк Дмитро, Палій Михайло, Сливка Юрко.
17. Безпалко Іван.

Март.

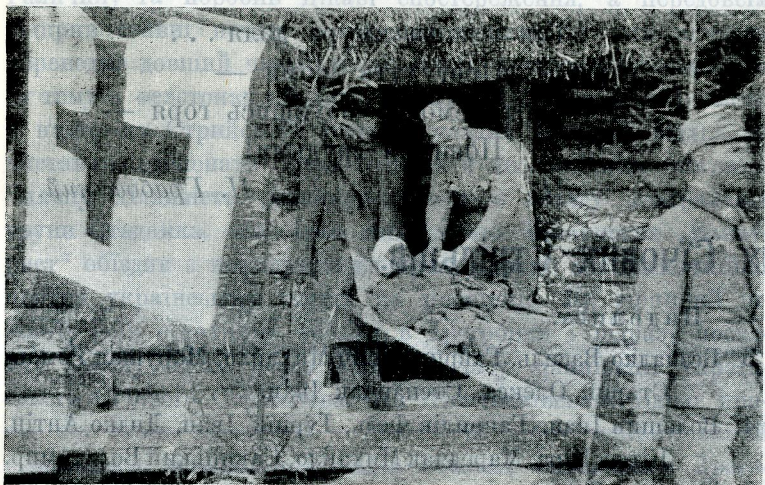
1. Бернацький Володимир.
4. Амброзійчук Павло.
22. Петрашук Степан.
23. Баярчак Петро.
24. Трух Тома.
25. Веприк Іван, Кулик Федько.

Квітень.

- 4. Бехметюк Ілько, Ґеник Василь, Пик Федір, Юзвяк Микола.
- 7. Др. Матіяш Федор.
- 24. Головинський Кость.
- 28. Білянчук Михайло, Савич Василь, Шевчук Юліан.
- 29. Гаврилюк Степан, Личук Василь, Мицканюк Михайло, Палійчук Василь, Савчук Дмитро, Снітович Дмитро, Ткачук Федь.

Май.

- 1. Грицюк Ілько, Данищук Петро, Дупрєйчук Танас, Зітенюк Василь, Карпин Федь, Курендаш Олекса, Максимюк Микола, Матвійчук Федь, Петрів Дмитро, Попенюк Кость, Ребенчук Іван, Стратинчук Омелян, Формусяк Дмитро, Цвілінюк Дмитро.

Перша поміч раненому.

II. Ранені:

Абрагамовський Ромуальд, Артимович Антін, Бабюк Андрій, Баландюк Антін, Баран Василь, Баранюк Іван, Бас Василь, Батейко Михайло, Бельтеґа Федор, Бережницький Гриць, Библюк Антін, Білецький Василь, Білецький Гриць, Білинський Володимир, Білобрам Микола, Боровий Федь, Борович Дмитро, Бумбук Микола, Василик Дмитро, Василишин Дмитро, Василишин Іван, Васьків Микола, Веприк Микола, Вербовий Володимир, Віткович Іван, Вишиванюк Федь, Возний Федор, Воробець Михайло, Воронюк Василь, Гаврилюк Михайло, Гаврищук Федор, Гайдач Дмитро, Ганківський Володимир, Гнатевич Богдан, Гнатишак Дмитро, Гнатишин Іван, Гнатюк Юрко, Гнида Василь, Говикович Микола, Головатий Василь, Горбатюк Методій, Григорчук Гриць, Грицай Гриць, Громницький Олександр, Габа Петро, Гайоха Роман, Гедзун Федько, Гоїв Володимир, Грапіняк Ілько, Грех Яким, Демків Юстин, Демчина Іван, Домарадський Андрій, Дріммер Іван, Дячук Іван, Дячук Михайло Затварницький Володимир, Зячук Микола, Зелений Антін, Зінич Василь, Калинич Дмитро, Калинич Федь, Кальний Михайло, Капітан Василь, Кашуба Дмитро, Кисилиця Андрій, Кишакевич Олекса, Козицький Микола, Колодій Юліан, Копій Петро, Кочержук Іван, Краус Андрій, Крушельницький Святослав, Кузик Федор, Купранець Федор, Лазорик Петро, Магірюк Юрій, Максимюк Амброзій, Маленький Василь, Мандзій Василь, Марків Володимир, Марфей Михайло, Матис Іван, Матишевський Микола, Матусяк Семен,

Мацьків Іван, Мацьків Онофер, Мекелита Василь, Микитин Максим, Микитюк Іван, Могильницький Антін, Мороз Василь, Мухар Василь, Неґра Гнат, Неґрич Антін, Недопитко Іван, Нерестюк Юра, Огородник Осип, Олійник Омелян, Олишко Петро, Партика Андрій, Пасушенко Франц, Петрацук Петро, Петрик Петро, Петрів Лукіян, Петрованчук Микола, Пігуляк Василь, Пивко Станислав, Пилипчук Онофер, Поліщук Семен, Пришляк Микола, Проців Петро, Пушкар Федь, Ребенчук Федь, Редчук Яким, Рибарук Іван, Романів Микола, Рубель Корнило, Рубиняк Іван, Савдик Петро, Савюк Василь, Савюк Дмитро, Саган Михайло, Свернюк Іван, Семенюк Іван, Сидорук Михайло, Сидела Василь, Скальський Павло, Снак Петро, Снітович Петро, Сорич Дмитро, Сроковський Володимир, Стратійчук Петро, Ступницький Іван, Тисовський Іван, Тучапський Андрій, Уранович Микола, Фарановський Олександр, Федорик Володимир, Федорчак Онофер, Феліщак Михайло, Феліньський Осип, Фуртак Микола, Хамула Іван, Чубатий Денис, Чучман Михайло, Чучман Петро, Шкрібляк Ілько, Шкрібляк Олекса, Шевелюк Степан, Шевчук Василь, Штайнер Іван, Якимів Василь, Якимів Євген.

III. Полонені:

Абрисовський Василь (знаходить ся в Ташкенті), Баран Михайло, сотник, Брикович Степан (в Ташкенті), Букшований Осип, Гас Альфред, Завадович Петро (Ташкент), Калиняк Іван, Пасічний Василь, Перновський Михайло, Струханчук Яків, сотник (в м. Солигалич Костромської губ.).

IV. Загублені:

Андрейців Іван, Базюк Михайло, Білас Іван, Білецький Володимир, Білоус Іван, Браницький Михайло, Варениця Іван, Варениця Семен, Войницький Василь, Воловець Василь, Галушка Михайло, Гриневич Василь, Гурський Гриць, Дзуранюк Дмитро, Завидовський Дмитро, Качарай Павло, Клос Володимир, Клос Остап, Костецький Йоахим, Кухар Ярема, Кучмій Степан, Лівий Іван, Лотиш Тома, Невпораний Степан, Обіранюк Михайло, Погребяник Іван, Попадінчук Федор, Поступальський Василь, Самбор Василь, Семчук Оксен, Сметанюк Василь, Смоляк Іван, Старецький Максиміліян, Фурда Гнат, Чігер Федор, Чорний Василь, Яковишин Микола, Ярош Дмитро, Яцульчак Іван.

V. Полонені і загублені:

Антонюк Василь, Артемяк Іван, Баланчук Осип, Басюра Гриць, Біленький Петро, Білоус Маріян, Бойчук Василь, Будник Михайло, Буканьчук Василь, Бутрин Степан, Василишин Іван, Возний Іван, Воне Гриць, Гавриш Микола, Гаєвий Михайло, Гарасимович Ярослав, Глібовицький Микола, Гнівчук Іван, Герелюк Михайло, Гіль Осип, Гонтар Микола, Гроль Кальман, Гураль Михайло, Данилюк Олекса, Данишенко Василь, Данищук Іван, Дапук Василь, Демчук Осип, Дмитрук Михайло, Добрянський Василь, Загул Кирило, Задвойський Іван, Залітач Василь, Звір Михайло, Іванищак Михайло, Іванців Микола, Іванюк Петро, Івасів Василь, Кальман Франц, Кардаш Адольф, Кварцяний Іван, Квінтюк Михайло, Кіцул Микола, Кипріян Віктор, Кметь Григорій, Ковалик Станислав, Кодебка Онуфрій, Кознюк Юрко, Концюк Степан, Королик Іван, Костенюк Василь, Котляр Василь, Крук Михайло, Кубів Іван, Кульчицький Василь, Куриляк

Петро, Кутний Петро, Лазорак Дамян, Лев Осип, Левицький Володимир, Лендзюк Іван, Лехман Семен, Лівак Юрко, Литвин Іван, Литвин Максим, Лосцюк Іван, Лютий Петро, Лялюк Михайло, Макух Андрій, Маньковський Маріян, Мацилух Петро, Мекелита Василь, Микитин Микола, Михалків Михайло, Могильняк Михайло, Мурович Ярослав, Настасів Ілько, Олексин Микола, Ординане Василь, Осадчук Осип, Паламар Юрко, Паньків Микола, Панюсевич Степан, Пасічний Василь, Пернеровський Михайло, Підгайний Ілько, Підгорецький Степан, Підгорецький Юліян, Підсадочний Микола, Постригач Володимир, Пушкар Євген, Редчук Микола, Рибчинський Василь, Рудницький Яків, Сагайдак Гриць, Саламонович Маріян, Салбаташ Микола, Сенік Михайло, Сидела Семен, Сидурко Гриць, Скварко Роман, Сливинський Юрко, Смусяк Андрій, Строцький Осип, Сухоцький Ілько, Тарновецький Володимир, Татомир Гриць, Тимко Микола, Тимочко Луць, Тисячний Іван, Уличний Степан, Устиянович Іван, Федоршин Микола, Хлібкевич Омелян, Хранчук Лесь, Цінявський Михайло, Чиковський Іван, Чуфрида Василь, Чучман Дмитро, Щеляневич Осип, Шмідт Петро, Шумкевич Осип, Ясіновський Михайло.

Привіт Українським Січовим Стрільцям від Української Боевої Управи.

Преславне Січове Товариство!

І знов залунала Ваша слава по широкім світі!.. До вінця Ваших воєнних лаврів влітає історія новий листок.

Нерукотворний пам'ятник воєнної хвали будете собі молодими, але твердими руками...

Знав світ, що тверда Ваша воля і залізна постанова — задати ворогови України смертельний удар, — тепер бачить світ, що й руки Ваші тверді, що оружжя Ваше непобідиме, що незломна Ваша енергія, незгасимий Ваш запалу огонь!..

Відчув се ворог нераз уже, але найліпше спізнав в пам'ятних кінцевих днях квітня, коли Ви рішили побіду поміж двома мільйоновими арміями.

Маківка — се Ваш стрілецький Маратон, — але Маратон се цілого українського народу!.. Охоронний вал передовім проти московської навали, але кріпка твердиня проти всіх інших ворогів України.

Ваша Маківка перетриває не літа і десятки літ, а століття! Блестітиме в історії сонцем воєнної слави для синів України і буде на грядучі часи доказом, що Україна має в своїх синах героїських оборонців, і осторогою для ворогів, що Україна вмє і може оборонити ся проти всяких замахів!..

Покотили ся ся стрілецькі голови на Маківці, згасло не одно молоде надійне життя, кров добра, не чорна зросила верхки гір, не один, що молодий, здоровий і сильний вдирав

Жертви на українських Січових Стрільців.

На руки редакції надійшли такі датки на потреби українських Січових Стрільців:

В. Онуферко 13 К. (3 К. + 5 К. + 5 К.), М. Климкевич 5 К., Др. М. Чайковський 5 К., Ол. Сопотницький 1 К., Гр. Нічка 15 К. (на стрілецький прасовий фонд), разом 39 К., які й передано Українській Боевій Управі.

Звивасмо громаду до дальших і значнійших жертв для наших героїв.

Пошта прийшла!

ся на скалисті верхи, — зійшов в доли нещасним калікою... та з костей і крові, з ран і терпіння стрілецького виростає нова Україна — Україна діла й боротьби! Своїми воєнними подвигами Ви воскресили славу минувшини українського оружжя — Ви стали основниками нової доби історії України, в якій Україна повертає на давній шлях оружної боротьби за свою самостійність.

Ідеї державної самостійності України Ви дали тіло і кости, Ви вляли в неї живу гарячу кров. Тому діла Ваші як дороговкази вказують шлях українському народові, Ваші побіди наповняють його душу вірою, що власними силами добуде собі волю, надією, що „Україна встане, світ правди засвітить і помолять ся на волі невольницькі діти...“

В сій кріпкій вірі, в сій ясній надії шле Вам, Преславне Січове Товариство, У. Б. У. сердечний привіт з великою Вашою побідою, дякує вам щиро за те, що так знаменно повните тяжку народну службу...

Нехай доля сприяє на дальше Вашому непобідимому оружжю! А про поляглих героїв нехай живе вічно в цілім народі вдячна щира пам'ять...

Відень, 17 мая 1915.

За Українську Боеву Управу:

Кирило Трильовський Володимир Темницький
голова. заступник голови.

Жертви на Союз визволення України.

Останніми часами знову наплили до Союзу щедрі датки від наших земляків. Поки що тут зазначаємо більші квоти. Отже від жовнірів за посередництвом п. Ф. Семотюка одержано 110 К., п. К. Коберського 100 К., п. Г. Кухтина 40 К., від слухачів бухгалтерійного курсу через п. С. Гаасівну 53 К. 30 сот. Імена і докладний спис лист усіх жертводавців подамо за браком місця аж у найблизшій числі.

До всіх, що мають свояків чи знайомих в Америці або Канаді.

„Інформаційне Бюро для справ в Австро-Угорщині, Німеччині і Росії“, правно затвержене урядом стейту Нью-Йорк, прислало на мої руки, як члена „Українського жіночого Комітету помочи для ранених жовнів“, письмо з дня 20 мая с. р. такого змісту:

„Підписане інформаційне Бюро, одинок українське того роду бюро на Злучені Держави й Канаду, рішило підняти ся безінтересовного посередництва в справі доручування листів тутешнім українським поселенцям від їх свояків з краю, а в першій ряді також і від ранених жовнів.“

Тисячі найближшої рідні і свояків тутешніх поселенців скитають ся в краю між чужими людьми в неволі і найбільшій недостатку і не мають способу, яким до своїх братів, сестер і родичів в Америці і Канаді могли би відозвати ся о поміч, котра з цілою певністю зістала б їм звідсі подана в найскоршій часі.

Не відзивають ся тому, бо в загальній метушні потратили адреси до своїх свояків в Америці і Канаді та не знають, яким способом до них писати.

Наше бюро взяло на себе обовязок доручувати листи від утікачів з Галичини і Буковини і від ранених наших жовнів тутешнім українським поселенцям (в Америці і Канаді). В таких листах, котрі прямо належить посилати на нашу адресу, мусіло би бути що найменше подано (коли би не було докладніших даних):

1. докладне імя і назвиско свояка з Америки або Канади (се має бути сказане), для якого призначений лист;
2. село і повіт краю, з якого адресат походить;
3. імя і назвиско і докладна теперішня адреса висилаючого лист (на пр. так: Василь Шовгінюк,

тепер Вольфсберг, Каринтія, до жінки Анни Шовгінюк з Ослав, повіт Надвірна. Дальше слідує лист).

Такі листи можна висилати на нашу адресу не франковані. По одержанню листів ми вже на підставі повисше поданих даних зможемо вишукати адресата і доручити йому в короткім часі надісланий лист.

Річ, якої ми піднімаємо ся, є незвичайно великої ваги, тому, що від вишуканих сим способом свояків з Америки і Канади, попливе для наших жовнів і вигнанців щедра грошева поміч.

Просимо отже о ласкаве оголошення заміреної нами акції і подання до прилюдної загальної відомости адресу нашого бюро в кругах інтересованих“.

Повисше письмо одержав я 7 с. м. і безпременно передаю його в відписах до всіх тижневників, які під сю пору виходять в Відні в нашій мові. Я певний, що весь наш загал прийме з вдячністю до відома сю готовість наших братів за Океаном, які раді би прийти на поміч своїм землякам та зменшити по зможі їх теперішню справді дуже велику нужду. Нехай же всі інтересовані збігці і жовніри користають з сеї нагоди.

До сього бюро є така адреса:

Foreign Information Office

29 East 7th Street

New York, N. Y.

Коли би хто ще дечого не розумів, або згубив сю англійську адресу, нехай прише лист, призначений для Америки, до Жіночого комітету у Відні (Ukrainisches Damenhilfskomitee für verwundete Soldaten, Wien, I. Wollzeile 25), а сей перешле його дальше.

О. Вас. Личиняк.

Бібліографія.

Володимир Темницький: Українські Січові Стрільці. (Думки й уваги з приводу українського мілітарного руху.) Відень 1915, ст. 40, ц. 30 сот.

Недавно появилася накладом „Союзу визволення України“ брошура д. В. Темницького, присвячена українському стрілецтву. В ній читачі знайдуть короткі, але звязні відомости про початки стрілецького руху на австрійській Україні, відносини до нього громадянства, зріст його й розвиток, утворення полків укр. січових стрільців, обставини, серед котрих сі полки творили ся, організація й склад їх та оцінка їх значіння. Не є се історія укр. стрілецтва, а лиш публіцистичне представлення розвитку й ваги нашого мілітарного руху. Ціла брошура овіяна ширим захватом для стрілецької ідеї й суспільної її вартости. Гаряче поручаємо її нашим читачам як за-для цікавих думок автора з приводу стрілецького руху, так за-для його інформацій про сей рух — в його брошурі вперше подані конечні відомости що до творення славного нашого січового братства, котре в новітню нашу історію впело ніколи не вянучі лаврові листки.

Вол. Д.

Від Адміністрації.

Звертаєть ся увагу п. відбирателів, що часописи і брошури для шпиталів і т. п. видаєть ся лише в понеділок і середу від 10—12; просить ся за тим в п'ятницю і суботу безумовно не приходити.

Передплатників просить ся при зміні адреси конче подавати стару або її порядкове число. На відворотній від адреси стороні відтинка переказів треба неодмінно зазначати, на яку річ призначені гроші.

Зміст: Великий момент. — Основанне З. У. Р. — До Січових Стрільців. — Високе відзначенне С. С. — З поезій Б. Лепкого. — Збори С. Стр. у Варшаві — З поезій П. Карманського. — Из днів кривавої слави. — Марш Укр. Стрільців. — Привіт З. У. Р. Укр. Січовим Стрільцям. — Три оповідання з Табора Укр. С. Стрільців. — Клим Ігуківський. — Пісня С. Стрільців. — Тим, що упали. — Відітхнемо. — Спис страт У. С. С. — Привіт У. С. Стр. від У. Б. У. — Жертви на У. С. С. — Жертви на С. В. У.

Відповідає за редакцію: Омелян Бачинський.
З друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні.